

UNIVERZITA PARDUBICE

FAKULTA FILOZOFICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2025

Bc. Ester Mlčochová

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Význam sourozeneckých konstelací pro budoucí život sourozenců

Diplomová práce

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2023/2024

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Bc. Ester Mlčochová**
Osobní číslo: **H23272**
Studijní program: **N0111P190001 Resocializační pedagogika**
Téma práce: **Význam sourozeneckých konstelací pro budoucí život sourozenců**
Zadávající katedra: **Katedra věd o výchově**

Zásady pro vypracování

Stručná osnova:

Diplomová práce se bude zabývat významem sourozeneckých konstelací na budoucí život sourozenců. Práci bude tvořit část teoretická a praktická. V teoretické části bude definována rodina jako primární socializační činitel, sociální vztahy, motivace sociálního chování, socializace a sourozenecké konstelace, v rámci kterých budou definovány jednotlivé typy sourozeneckých konstelací. Praktická část bude zpracována kvalitativní metodologií. Výzkumné šetření bude realizováno v rámci polostrukturovaných rozhovorů s matkami vícečetných rodin a zpracováno metodou analýzy obsahu pro vyhodnocení odpovědí na jednotlivé otázky. Cílem diplomové práce bude zjistit, jaký význam má v současnosti pořadí narození dětí do rodiny a jaké je očekávání pro jejich budoucí život.

Rozsah pracovní zprávy:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- DUMONTEIL-KREMER, Catherine. *Další dítě v rodině: výchova sourozenců*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0802-0.
- GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Praha. Argo, 2013. ISBN 978-80-257-0807-1.
- GREIF, Geoffrey a Michael WOOLLEY. *Adult Sibling Relationships*. Columbia University Press, 2015. ISBN 9780231165174.
- KÖNIG, Karl. *Bratři a sestry – Pořadí narození jako osud*. 2023. Franesa, 2023. ISBN 978-80-88337-64-5.
- LEMAN, Kevin. *Prorozený*. Praha. Návrat domů, 2011. ISBN 978-80-7255-250-4.
- LEMAN, Kevin. *Sourozenecké konstelace: nové, přepracované vydání*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1100-6.
- MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha. Grada Publishing, 2006. ISBN 80-247-1362-4.
- NOVÁK, Tomáš. *Sourozenecké vztahy*. Praha: Grada, 2007. Pro rodiče. ISBN 978-80-247-2075-3.
- PREKOP, Jiřina. *Prorozené dítě*. Praha. Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0885-3.
- SKLÁDALOVÁ, Markéta. *Sourozenci – o spravedlivé výchově*. Brno: CPress, 2018. ISBN 978-80-264-2029-3.
- SOHNI, Hans. *Sourozenecká dynamika*. Praha: Portál, 2019. Spektrum (Portál). ISBN 978-80-262-1526-4.
- URBAN, Lukáš. *Sociologie*. Praha. Grada, 2017. ISBN 978-80-247-5774-2.
- VÝROST, Jozef a Ivan SLAMĚNÍK. *Sociální psychologie*. Praha. Grada Publishing, 2008. ISBN 978-80-247-1428-8.

Vedoucí diplomové práce: **PhDr. Mgr. Ilona Ďatko, Ph.D.**
Katedra věd o výchově

Datum zadání diplomové práce: **10. dubna 2024**

Termín odevzdání diplomové práce: **10. dubna 2025**

doc. Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D.
děkan

Ing. Jaroslav Myslivec, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 10. dubna 2024

Prohlašuji:

Práci s názvem Význam sourozeneckých konstelací pro budoucí život sourozenců jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 14. 3. 2025

Bc. Ester Mlčochová

PODĚKOVÁNÍ

Tímto bych ráda vyjádřila upřímné poděkování paní PhDr. Mgr. Iloně Ďatko, Ph.D., za její odborné vedení a vstřícnost při tvorbě mé diplomové práce. Velké poděkování patří také matkám, které ochotně přijaly účast ve výzkumu a poskytly mi rozhovory.

ANOTACE

Diplomová práce se zabývá významem sourozeneckých konstelací pro budoucí život sourozenců.

Práci tvoří část teoretická a praktická. První část teoretické části představuje sourozenecké konstelace, jejich jednotlivé druhy i jejich samotný vliv. Druhá část teoretické části se věnuje tématům, jako je význam sourozenců pro raný vývoj osobnosti, sourozenecké hry a sdílení emocionálních stavů mezi sourozenci. Dále pojednává o identifikaci u sourozenců, mentalizaci, oboustranné sourozenecké podmíněnosti, sourozenecké rivalitě a lásce. Závěrečná podkapitola se zabývá úlohou rodičů v sourozeneckých vztazích.

Praktická část práce se soustředí na tři oblasti. První z nich je zaměřena na typické rysy jednotlivých sourozeneckých konstelací. Druhá oblast se věnuje výhodám spojeným s vyrůstáním ve větší sourozenecké skupině. Praktickou část uzavírá oblast týkající se samotného očekávání matek ohledně budoucnosti jejich dětí v souvislosti s jejich pořadím narození do rodiny.

KLÍČOVÁ SLOVA

pořadí narození, rodina, socializace, sociální vztahy, sourozenec, sourozenecké konstelace

TITLE

The importance of sibling constellations for the future life of siblings

ANNOTATION

The thesis deals with the importance of sibling constellations for the future life of siblings.

The thesis consists of a theoretical and a practical part. The first part of the theoretical part introduces sibling constellations and their individual types, it also focuses on their influence. The second part of the theoretical part is devoted to topics such as the importance of siblings for early personality development, sibling play, and the sharing of emotional states between siblings. It also discusses identification in siblings, mentalization, reciprocal sibling conditioning, sibling rivalry, and love. The final subsection addresses the role of parents in sibling relationships.

The practical part of the thesis focuses on three areas. The first focuses on the characteristics of different sibling constellations. The second area focuses on the benefits associated with growing up in a larger sibling group. The practical part concludes with an area on mothers' own expectations of their children's future in relation to their birth order into the family.

KEYWORDS

birth order, family, sibling, sibling constellations, social relations, socialization

OBSAH

SEZNAM TABULEK	11
ÚVOD.....	12
I. TEORETICKÁ ČÁST.....	13
1. Sourozenecké konstelace	13
1.1 Jedináčci	15
1.2 Prvorození.....	20
1.3 Druhorození	25
1.3.1 Druhé děti ze dvou.....	26
1.3.2 Prostřední neboli sendvičové děti.....	27
1.3.3 Prostřední dítě ve velké rodině	28
1.4 Benjamínci	29
1.5 Vliv sourozenecké konstelace.....	32
2. Hodnota sourozenců pro raný vývoj osobnosti.....	34
2.1 Sourozenecké hry.....	35
2.2 Sdílení emocionálních stavů mezi sourozenci	35
2.3 Identifikace u sourozenců	36
2.4 Mentalizace.....	37
2.5 Oboustranná sourozenecká podmíněnost.....	37
2.6 Sourozenecká rivalita a láska.....	38
2.6.1 Faktory zhoršující sourozeneckou rivalitu.....	40
2.7 Úloha rodičů v rámci sourozeneckých vztahů.....	43
II. EXPERIMENTÁLNÍ ČÁST.....	45
3. Cíl práce.....	45
4. Definování výzkumných otázek	45
5. Výzkumná metoda	45
6. Metody sběru dat	46
7. Výzkumný vzorek.....	47
8. Metoda analýzy dat.....	48
9. Výsledky a interpretace dat.....	48
9.1 Respondentka 1	48

9.2	Respondentka 2.....	57
9.3	Respondentka 3.....	63
9.4	Respondentka 4.....	69
9.5	Respondentka 5.....	74
9.6	Shrnutí výsledků	82
10.	Závěr výzkumu	94
	ZÁVĚR.....	96
	POUŽITÁ LITERATURA	98

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 – Respondenti	47
Tabulka 2 – Osobnostní charakteristiky dětí	83
Tabulka 3 – Konkrétní benefity vícečetného sourozenectví_R1	85
Tabulka 4 – Konkrétní benefity vícečetného sourozenectví_R2	86
Tabulka 5 – Konkrétní benefity vícečetného sourozenectví_R3	87
Tabulka 6 – Konkrétní benefity vícečetného sourozenectví_R4	88
Tabulka 7 – Konkrétní benefity vícečetného sourozenectví_R5	89
Tabulka 8 – Očekávání matek pro budoucí život dětí_R1.....	90
Tabulka 9 – Očekávání matek pro budoucí život dětí_R3.....	91
Tabulka 10 – Očekávání matek pro budoucí život dětí_R4.....	92
Tabulka 11 – Očekávání matek pro budoucí život dětí_R5.....	93

ÚVOD

Téma sourozeneckých konstelací je mi velmi blízké, protože pocházím z vícečetné rodiny, a vím, že každá sourozenecká konstelace přináší konkrétní pozici v rodině, která nás nemálo ovlivní v mnoha oblastech života.

Vnímám, že moje sourozenecké postavení prvorozené mi přineslo konkrétní zkušenosti, které se nyní propisují do mého současného života. Díky tomu, že jsem celé dětství trávil v neustálé sociální interakci se sourozenci, pozoruji, že jsme se vzájemně mnohé naučili. Zatímco já mám osobní zkušenost s rolí prvorozené, moji sourozenci se narodili do trochu odlišné rodinné dynamiky. Každý z nás vstupoval v rámci své pozice do jiných situací, tudíž jsme si do života každý odnesli specifické zkušenosti.

Cílem diplomové práce je zjistit, jaký význam má v současnosti pořadí narození dětí do rodiny, jaké je očekávání pro jejich budoucí život a jaké benefity s sebou nese skutečnost, že děti vyrůstají ve vícečetné rodině.

První kapitola se zaměřuje na samotný pojem sourozeneckých konstelací, jejich jednotlivé typy a následně se věnuje jejich vlivu na jedince.

Druhá kapitola se zabývá významem sourozenectví pro raný vývoj osobnosti. Protože jsou si sourozenci citově, kognitivně i fyzicky velmi blízcí, získávají během dětství zkušenostní zážitky zejména prostřednictvím her, identifikace a představitosti. Podkapitoly se věnují tématům, jako jsou sourozenecké hry přispívající k utváření identity, sdílení emocionálních stavů mezi sourozenci či sourozenecké identifikace, při kterých dochází k prvním zkušenostem se srovnáváním. Neméně důležitým tématem je mentalizace – v rámci níž mají sourozenci možnost rozvíjet sociální dovednost urovnávání konfliktů a hádek. Mezi závěrečná témata kapitoly patří oboustranná sourozenecká podmíněnost, sourozenecká rivalita a láska, včetně důležitého tématu – úlohy rodičů v rámci sourozeneckých vztahů.

Praktická část práce se zaměřuje na význam sourozeneckých konstelací pro budoucí život dětí. Obsahuje pět případových studií vícečetných sourozeneckých skupin z pohledu matek. Výzkum se orientuje na typické rysy jednotlivých sourozeneckých konstelací, výhody spojené s vyrůstáním ve větší sourozenecké skupině a očekávání matek ohledně budoucnosti jejich dětí v souvislosti s jejich pořadím narození.

Praktická část je zpracována kvalitativní metodologií. Výzkumné šetření bylo realizováno v rámci polostrukturovaných rozhovorů s matkami vícečetných rodin.

I. TEORETICKÁ ČÁST

První kapitola teoretické části se zabývá pojmem sourozenecké konstelace a jejími konkrétními druhy. Obsahuje podkapitoly pojednávající o jedináčcích, prvorozených, druhorozených a benjamíncích. Tuto část práce uzavírá téma zabývající se vlivem sourozeneckých konstelací na jedince. Druhou kapitolu teoretické části tvoří témata zaměřující se na hodnotu sourozenectví pro raný vývoj osobnosti. Konkrétně se věnuje sourozeneckým hrám, sdílení emocionálních stavů mezi sourozenci, sourozenecké identifikaci a mentalizaci. Závěr kapitoly se zabývá oboustrannou sourozeneckou podmíněností, sourozeneckou rivalitou a láskou i samotnou úlohou rodičů v sourozeneckých vztazích.

Výzkumná část práce je zaměřena na vícečetné rodiny, poněvadž není tomuto tématu věnováno tolik pozornosti, kolik by si zasloužilo. Problematika vícečetných rodin je v naší zemi stále aktuální, i když ji mnozí z nás nemusí považovat za běžnou. Z hlediska resocializační pedagogiky se jedná o současné téma, přestože se matkám vícečetných rodin nevěnuje dostatečná pozornost, kupříkladu v době letních prázdnin, kdy jsou děti doma, podpora matky ze stran institucí je v tuto dobu minimální. Pořadí narození do rodiny tvoří podstatnou část této problematiky, protože sourozenecké konstelace tvoří kolébku pro budoucí sociální chování všech jejich dětí. A právě význam sourozeneckých konstelací je předmětem této práce.

Pochopení výše uvedených souvislostí bude v následujících době velmi důležité, neboť tradiční formy rodiny procházejí zásadní přeměnou. Vícegenerační soužití dnešní svět pomalu opouští, dnešní menší rodiny se skládají obvykle pouze z rodičů a dětí, a to je motivem k tomu hledat nové principy soužití. To se samozřejmě vztahuje i k pochopení specifických sociálních vzorců chování související s pořadím narozením do rodiny. Na základě toho nám bude umožněno přistupovat k jedné z nejzranitelnější skupině – k dětem a mladistvým adekvátněji, než tomu bylo dodnes. Níže popsané sourozenecké zákonitosti týkající se sociálního chování by mohly být nástrojem k tomu, aby k sobě lidé mohli přistupovat s novým a hlubším porozuměním (König, 2023).

1. Sourozenecké konstelace

Ačkoli mohou sourozenecké konstelace působit jako novodobé téma, ve skutečnosti se jimi psychologové zabývali už před sto lety. Dnes je k dispozici hojný počet odborných výzkumů dokazujících, že pořadí narození se později promítne do života jedince. Projeví se v jeho chování, mezilidských vztazích, ve výběru partnera či povolání (Králová, 2019).

Její znalost může umožnit dostat se k podstatě osobnosti, k poměrům a vztahům s rodinou, přáteli, spolupracovníky, zkrátka se všemi blízkými, kterými je jedinec obklopen. V neposlední řadě se jedinec díky ní může dostat ke druhu práce, které se věnuje, nebo ke způsobům, kterými řeší problémy. Lze říci, že sourozenecká konstelace je nauka o pozici v rodinné linii (Leman, 2016).

V rodinách s více dětmi byla nepochybně alespoň jednou položena otázka týkající se toho, jak je možné, že děti vyrůstající ve stejné rodině se od sebe tolik liší. Ale pokud by bylo předpokládáno, že děti vyrůstající ve stejné rodině vyrůstaly ve stejném prostředí, jednalo by se o velký omyl. V dětství sourozenců je nesporně mnoho prvků stejných, jako jsou rodiče, škola, dům či okolí. Ale vztahy v rodině, struktura a pozice členů jsou zcela odlišné. Pořadí narození a následné postavení v rodině jedince hluboce poznamená. Poněvadž jaké místo či pozici má ve své rodině, má později v celém svém životě (Leman, 2011).

Je důležité podotknout, že pořadí narození do rodiny neurčuje u jedince míru inteligence, instinkty, talenty, charakter či temperament. Uvedené kvality se řadí výhradně do oblasti lidské osobnosti. Částečně jsou ovlivněny dědičnými predispozicemi, stejně tak ale prenatálními zkušenostmi, kterými bezpochyby všichni projdou. Postavení sourozenců v rodině má ovšem zásadní vliv na chování a jednání jedince ve společnosti. Je směrodatné pro způsob, jakým bude reagovat na lidi kolem něho, dále pro schopnost navazovat přátelské vztahy nebo začlenit se do kolektivu, nebo naopak zůstat mimo něj. I když se to nemusí na první pohled zdát, výběr partnera je rovněž výrazně spoluurčován sourozeneckou pozicí (König, 2023).

Na sourozenecké vazby lze nahlížet jako na prvotní sociální kolbiště, ve kterém si děti hledají a vybojuvávají své místo, svou pozici a v rámci něhož se tvaruje a zoceluje jejich osobnost, která se díky sourozencům zdokonaluje, jednat sama za sebe a být sama sebou. Interakce mezi sourozenci se stávají nenahraditelným sociálním tréninkem, díky němuž děti nejen skrze kooperaci, rivalitu a soutěžení získávají jedinečné zkušenosti. Toto vzájemné působení sourozenců se stává natolik cenné, díky své odlišnosti od interakce dítě – rodič. Tento přirozený „trénink“ sociálních dovedností nemají však možnost plnohodnotně zažít jedináčci, kterým sourozence nenahradí ani vrstevníci v mateřských či základních školách, sestřenice a bratřenci či kamarádi (Králová, 2019).

Jak uvádí ve své knize Dr. Leman: „*Vše je dáno pořadím narození – tedy tím, v jakém pořadí, které dítě přišlo na svět. S příchodem každého nového dítěte se rodina mění. Na prvorozeném se všichni rodiče učí – je to takový pokusný králíček. Pokud se narodí druhé dítě, rodiče se už*

ledacos naučili nebo jsou – přiznejme si to, již trochu unavení. Když přijde na řadu poslední dítě, jsou to už, co se týče výchovy, profíci (případně jsou již zcela vyčerpani), a tak spoustu věcí nechávají plavat. Děti jsou docela vychytralé. Vzhlížejí vždy k tomu, kdo je v rodině bezprostředně nad nimi. Prvorozené dítě nebo jedináček se orientuje podle rodičů. Druhorozený hledí na prvorozeného. A nejmladší? Ten pozoruje jak prvorozeného, tak druhorozeného a učí se, jak celý systém funguje. Netrvá dlouho a je z něj profík“ (Leman, 2011, s. 21-22).

S každým dalším potomkem v rodině se přístup matky k dítěti částečně mění na základě nově získaných poznatků, zkušeností, prožitků, věku i faktu, zdali mají děti společného otce či nikoli nebo také zdali byly děti chtěné. Velký vliv má přirozeně i matčino sourozenecké pořadí narození do její rodné rodiny (Králová, 2019).

Za základní dělení sourozeneckých konstelací lze považovat následující:

- Prvorození a jedináčci.
- Druhorození, především prostřední děti ze tří.
- Benjamínci, tedy nejmladší děti ze všech sourozenců v jakémkoliv počtu (Králová, 2019).

1.1 Jedináčci

Jedináčci jsou jedinečnými exempláři vyrůstajícími bezprostředně pod ochranou svých rodičů, pro které mnohdy jejich jediné dítě znamená všechno. Životního naplnění dosahují rodiče právě díky jedinému dítěti, které svou existenci vnímá jako úzce spjatou či můžeme říci vázanou na matku a otce. König (2023, s. 28) ve své publikaci přirovnává obraz jedináčka takto: „*Stojí ve dveřích rodičovského domu; není ani uvnitř, ani venku. Vždycky zůstává na prahu! Za ním leží klidný přístav domova, před ním se rozprostírá všechna nádhera světa.*“ Jinak řečeno, jedináček není ani tady ani tam – neužívá si teplo domova a stejně tak si netroufne vrhnout do rozmanitosti života. A tak dále setrvává na prahu hnízda. V tom tkví jeho specifická situace. Autor uvádí, že jedináčci jsou udržováni od svého bezprostředního okolí dál. Dívají se na něho z prahu vlastního domu a svět se jim zdá neznámý, ačkoliv ho už znají. Jsou jeho velice dobrými pozorovateli, nicméně do něho obtížně vstupují. Ačkoli se do samotného dění zapojují, opravdovou spoluúčast na něm mnohdy nemají, protože si mezi sebou a okolním světem udržují zřetelný odstup. Má to jistou souvislost s rodinnou situací, která jedináčkův citový život nevystavovala zkouškám, a neměl takovou příležitost se v tomto ohledu tolik rozvíjet. Postrádal

sourozence, se kterými by býval musel být pohromadě. Nezakoušel obvyklé sourozenecké spory, hádky a pranice, stejně tak ani srdečné teplo, sounáležitost a náklonnost.

Jedináčci a prvorození mají nemálo podobných rysů, mezi které patří například dožadování se hojně péče a pozornosti. Mají-li se s někým dělit o věci, pozornost či péči blízké osoby, nesou to těžce. U dětí jedináčků lze vyzpozorovat dva charakteristické typy. Prvním z nich jsou děti, na které rodiče dlouho čekali. Rodiče se pečlivě připravují na jejich příchod a poté jsou jimi přijímány s velkou láskou. Tyto děti bývají často v centru pozornosti, mají dostatek všeho a dostává se jim až přehnané péče. Rodiče si občas neuvědomují, jaké riziko představuje, když dětem vše poskytnou, aniž by přitom musely vynaložit nějaké úsilí. Na takové děti se lze s odstupem času dívat jako na rozmazlené – nic je plně neuspokojí, a navíc se nenaučí dosahovat svých cílů vlastními silami. Paradoxně může taková péče vést k nižšímu sebevědomí dítěte. Přehnané úsilí rodičů ho chránit může způsobit, že si dítě na jejich neustálou podporu zvykne a stane se závislým, čímž ztratí předpoklad k samostatnosti (Čapek, Čapková, 2010).

Druhý typ jedináčků je spojován s rodiči, kteří se od jejich útlého věku snažili nastavit jasná pravidla a řád. Rodiče tohoto typu však často kladou na své děti vysoké nároky. Veškerou svou energii a očekávání zaměřují na své jediné dítě. Dítě tak může mít nerealisticky vysoké ambice, neustálou touhu po úspěchu a potřebu neustále dokazovat svou hodnotu. V tomto případě existuje riziko, že se z dítěte stane perfekcionista (Čapek, Čapková, 2010).

Kevin Leman (2016) zmiňuje dvě krajní formy perfekcionismu. První se projevuje tím, že jedinec klade na sebe i ostatní přehnaně vysoké nároky, stejně tak je vůči sobě i ostatním kritický a netoleruje chyby ani neúspěchy. Pokud věci neodpovídají jeho očekáváním, často také odmítá spolupráci. Druhou verzí perfekcionistů jsou lidé snažící se neustále zachraňovat všechny kolem sebe. Berou si na sebe problémy druhých a pokoušejí se je vyřešit co možná nejlépe, často až na úkor sebe. Tím na sebe ale bohužel kladou velkou zátěž a zároveň přebírají příliš velkou odpovědnost.

Novák (2007) ve své publikaci uvádí tři přístupy v rámci světa jedináčků. První z nich souvisí s onou už zmíněnou rozmazleností, sebestředností, sobeckostí a nespolečenskostí – autor ho nazývá jako „přístup tradiční“. V němž je velice znatelné i obklopení jedináčků protektorským zájmem rodičů. Autor uvádí, že jedináčci jsou do jisté míry také rukojmími starší generace. Ta je na jedné straně ochraňuje, i v rámci přiměřeného otužování realitou, a na druhé straně je pak také ale zatěžuje. Starší generace má tendence si jedináčky ochranně držet

u sebe, tím jim ale znemožňuje trávit dostatek společného času s vrstevníky. Když vyrostou, těžko se jim opouští rodinné hnízdo. Proč by také odcházeli, když mají doma veškeré pohodlí.

Zastánci onoho přístupu si jistě uvědomují, že jedináček v rodinném hnízdě nemusí strávit celý život. Nicméně psychická vazba na původní rodinné prostředí v něm bude přetrvávat. V případě, že si jedináček založí rodinu, bude více než ostatní následovat vzory z rodiny, v níž vyrostl. Je třeba dodat, že jakákoliv kritika na jedináčky byla výrazně motivována primitivní „prokolectivní“ osvětou a seriózní odborníci se k ní ani v minulosti nepřikláněli. Například Luděk Kubička píše: *„Soudí se, že z dítěte bez sourozenců musí vyrůst sobecký, neukázněný a náročný člověk. Je však už dokázáno, že tento názor o nutné rozmazlenosti jedináčků je pouhá pověra. Mezi jedináčky nebylo shledáno více špatně vychovávaných dětí než v rodinách s více dětmi“* (Kubička In: Novák, 2007, s. 37).

Druhým přístupem zmiňovaným v knize Tomáše Nováka (2007) je „přístup modernější“. Ten přiznává, že jedináčci přicházejí o některé výhody života se sourozenci, rovněž ale zdůrazňuje výhody – jako je větší péče a pozornost rodičů. *„Na jedináčka je více času. Svou výjimečností podněcuje rodiče k investicím – časovým, zájmovým i finančním. Za tím vším není třeba na prvním místě vidět kilogramy sladkostí a jiných pochutin, o něž se otlý jedináček zásadně s nikým nerozdělí. Za peníze lze pořídit lepší vzdělání, zájem okolí podněcuje patričnou ctižádost. Tento post přináší pozoruhodné nabídky rozvíjející zážitkovou i intelektuální sféru osobnosti. Na jedináčkovi pak záleží, zda je využije a v co je promění. Jedináčci se vyvíjí rychleji než děti v jiných pozicích. Neplatí to jen ve sféře intelektu. Jedináčci údajně i dříve mluví a chodí. Péče jim věnovaná nese ovoce. Dnes máme k dispozici data, která jasně ukazují, že na prestižních vysokých školách studuje statisticky významně více jedináčků a prvorozených, než odpovídá jejich zastoupení v populaci“* (Novák, 2007, s. 38).

Na základě nepřilíš optimistického demografického vývoje lze ve vyspělých zemích pozorovat postupné přibývání jedináčků – a s ním se pozvolna prosazuje i nový přístup, který upozorňuje na jistý „handicap jedináčků“. Tento handicap tkví v jejich specifické výchově, při které se rodiče snaží předjímat rizika spojená s možným egoismem. Dítě je v tomto případě vedeno k tomu, aby se za každou cenu snažilo vycházet ze všemi vrstevníky, neustále se se všemi dělilo a svým chováním i životním stylem se jakoby „omlouvalo“ za skutečnost, že je z dětí doma sám. A právě tato výchova vede u dětí k tomu, že nejsou dostatečně asertivní a schopní obhájit svá práva. V důsledku nedostatečného sociálního tréninku se někteří jedináčkové snaží získat přízeň vrstevníků tím, že si je kupují, což se považuje za krátkodobé a neudržitelné východisko.

Je tu ovšem další problém. Ač zatím nebyla prokázána žádná spojitost mezi manželskou spokojeností a počtem dětí, je poměrně časté, že právě jedináček (jako typicky nechtěné dítě) dovede dva cizí lidi k tomu, že by se měli vzít. A právě z tohoto důvodu se u rozvádějících párů jedináček řadí k nejpočetnějším konstelacím. A tudíž tuto bolestnou a náročnou rodinnou situaci nemá jedináček možnost sdílet se sourozenci, ve kterých by měl oporu a pochopení jako v nikom jiném (Novák, 2007).

Jediné děti si mnohdy více rozumí s lidmi mladšími či staršími než s vlastními vrstevníky. Vzhledem k tomu, že mnozí z nich vyrůstaly převážně mezi dospělými, brzy si osvojily dospělé chování a mohou mít pocit, že dětství ani neprožily. Čapek a Čapková (2010) ve své publikaci uvádí, že proto, aby se předešlo zmíněným negativním dopadům jediných dětí v rodině, je důležité, aby rodiče šli příkladem a vedli svého potomka k tomu, aby umělo vycházet s ostatními dětmi a dělily se s nimi. Dítěti by měly být dopřávány pravidelné kontakty s vrstevníky, například formou vzájemných návštěv. Místa jako jsou dětská hřiště, pískoviště či různá centra jsou také příležitostmi pro trénink komunikace, domlouvání a řešení situací ve skupině. Dítě by mělo být povzbuzováno k samostatnému řešení problémů a spolupráci. Zároveň by se mělo dbát na to, aby nároky na dítě byly vždy přiměřené jeho věku, aby nedocházelo k přetěžování.

König (2023) také popisuje, že jedináčci sice prahnou po společenství, nicméně když jsou poté některého součástí, chtějí být už opět pouze sami se sebou. V tom spočívá nesoulad v citech jedináčků – touží po pospolitosti, být v centru dění, ale poté si opakovaně přejí se z něho vymanit. Tímto se rýsuje jasný obraz ambivalence. Ambivalentní emocionální život si jedináčkové přisvojí natolik, že je provází po celý jejich život. Jediné děti mají pouze své rodiče, kteří jim ale nenahradí rovnocenné „partáky“, poněvadž a jelikož jsou prostě dospělí. A i když mu poskytují bezpečné rodinné zázemí, jsou to oni, kteří stojí za ním a nad ním, nikoli po jeho boku.

Pojem „splendid isolation“ označuje postavení spíše na okraji dění – neschopností naplno se zapojit do společenského života. Mnohdy se u samotných dětí v rodině později v chování objevují zvláštní neurotické rysy. V souvislosti s osamělostí se u nich také mohou objevovat a rozvíjet neobvyklé zvyky, které mohou způsobit, že se na jedince může časem nahlížet jako na samotáře či dokonce podivíny (König, 2023).

U jedináčka si je možné všimnout přílišné snahy získávat ve vrstevnické skupině mimořádného uznání a ocenění. Touží ve skupině vyniknout. Nespokojí se být pouhým členem skupiny,

většinou si přeje být ve výjimečné pozici či vyšším společenském statusu. Často se mu vskutku podaří prorazit na zvláštní pozici nebo vytrvale pokračuje, dokud svého cíle nedosáhne. Jedináček často balancuje mezi nadměrným a nedostatečným sociálním kontaktem, důvodem je absence jistoty spojené s jeho sociálními dovednostmi. Ženy to mohou mít propojené s větší rezervovaností, občas také s chladnějším postojem k vlastním dětem. Značný počet jedináčků si zvolí život bez manželství, v případě, že do něho ale vstoupí, obtížně se začleňují do rodinného rámce. Na základě uvedeného to může pro jedináčky působit chmurně. Výše zmíněné ale nemělo zastávat funkci varování, nýbrž popsat jedinečnost, výjimečnost a nezastupitelnost jedináčků ve světě. Mívají vlastnosti, které jim mohou pomoci k vynikajícím výkonům, úspěchům a k naplnění ambiciózních cílů. Mají velkou příležitost dosáhnout výšin, které pro ostatní zůstávají nedosažitelné. Významným jedináčkem byl například Jan Křtitel. Jako prvorozený syn starších rodičů neměl sourozence a pravděpodobně ani mnoho blízkých přátel. Díky jeho osobnosti se měly příležitosti plně rozvinout a projevit výjimečné schopnosti, které jedináčky často doprovázejí (König, 2023).

Chtěný jedináček se často vyvíjí ve všech směrech velmi rychle, poněvadž nemá žádnou konkurenci. Rodiče mají větší šanci u nich zpozorovat a podpořit specifické talenty, které by u vícero dětí mohly zůstat nepovšimnuty. Přestože je jedináček pod ochrannými křídly svých rodičů, současně nese velkou zátěž. Bývá silně spjat s rodinným prostředím a dlouho zůstává u svých rodičů. Králová (2019) zmiňuje, že sebestřednost a rozmazlování těchto dětí může v budoucnu vést k životnímu postoji, v rámci kterého tito jedinci postrádají potřebu o lásku usilovat. Na základě svých dětských zkušeností ji totiž očekávají automaticky.

Jedináčci mnohdy zažívají pocit, že veškerá rodinná „zátěž“ leží pouze na nich – nemají sourozence se kterým by rodinné události prodiskutovali a necítili se na ně tak sami. Rozumnost, zodpovědnost a tolerance jsou častými požadavky dospělých v rodině jedináčků i prvorozených. Díky tomu, že mají plnou rodičovskou pozornost, jsou vedeni k tomu, aby naplňovali vysoká očekávání. Touto školou se z nich v dospělosti stávají ambiciózní a zodpovědní jedinci. Zajímavým a velmi vypovídajícím faktem je, že prvorození stejně jako jedináčci jsou nejčastěji zastoupeni mezi studenty prestižních škol, významnými vědci či prezidenty. Není překvapením, že tíhnou k postu organizátorů – rádi věci řídí a mají je pod svou kontrolou. Chtějí být dokonalí. Jsou tedy kritičtí k sobě i svému okolí. Mají přirozenou sebekázeň, ale rituály, mantinely a hranice jsou pro ně velice potřebné – jsou potřebné pro všechny děti, ale u dětí jedináčků to platí dvojnásob, protože vyrůstají bez sourozenců pouze

s dospělými. Identifikace s rodiči v podobě světonázoru, společenského postavení či dokonce povolání je u jedináčků a prvorozených velmi silná (Králová, 2019).

Skládalová (2018) uvádí, že pokud je mezi sourozenci větší věkový rozdíl, obvykle osm a více let, dochází k tomu, že v rodině jsou v podstatě dva jedináčci. Lze konstatovat, že každé prvorozené dítě má zprvu status jedináčka – než se mu narodí sourozenec, čímž je jako prvorozený „sesazen z trůnu“ a přichází tak o svou výhradní pozici, která s sebou přináší tu zkušenost, mít rodiče jen pro sebe.

Tím, že jedináčci tráví většinu času ve společnosti dospělých, zčásti přicházejí o dětskou bezprostřednost. Zkrátka rostou ve světě dospělých, kde se emoce tak spontánně neprojevují, jako je tomu mezi dětmi (Skládalová, 2018).

1.2 Prvorození

Nyní bude pozornost orientována na děti prvorozené. Jistá souvislost mezi jedináčky a prvorozenými byla výše už několikrát zmíněna. Jedináčci a prvorození mají opravdu hodně společného. Nicméně výrazným rozdílem je však pochopitelný fakt, že prvorozené děti se nacházejí na počátku delší či kratší „šňůry“ sourozenců. Při podrobnějším zkoumání tohoto rozdílu si lze snadno povšimnout charakteristických rysů, které jsou pro ně typické (König, 2023).

Prvorozené děti je možno rozdělit do dvou skupin, uvádí König (2023). První skupinu tvoří jedináčci, druhou pak všechny děti, kterým se později narodí mladší sourozenci. Autor uvádí, že poněvadž jsou si výše uvedené skupiny blízké, zároveň je dělí hluboká propast – odkázán jen sám na sebe je známé jedináčkům, zatímco prvorození jsou naproti tomu součástí sourozenecké skupiny (v případě tří a více sourozenců). Může se zdát, že tuto skutečnost není třeba připomínat, ale právě tento rozdíl je v rámci podkategorie prvorozených zásadní. V minulosti mělo prvorozené dítě oproti svým sourozencům výsadní postavení. A dnes také hraje nejstarší syn či dcera v životě rodičů jedinečnou roli. Prvorozené dítě přichází na svět jako vroucně očekávaný a radostně přijatý poklad, jehož narození je pro rodiče vzácným okamžikem. A protože rodiče získají tímto silným zážitkem už i první zkušenost, další příchody na svět mladších sourozenců už nebudou tak triumfálně slavnostní.

První dítě v rodině je obránce rodinné tradice – přenáší se na něj pozdější vedoucí postavení, rovněž ale zodpovědnost za nabyté duchovní a hmotné hodnoty rodiny. Tato povinnost je vložena zrovna do jeho rukou, protože byl nejdéle ze všech sourozenců k těmto rodinným hodnotám a tradicím veden. Prvorození zaujímají jedinečné místo, jak v životě rodiny, tak

širšího světa. A s rostoucím počtem sourozenců se jeho speciální postavení zvyrazňuje. Jakožto nejstarší také bývá označován jako spojovací článek mezi rodiči a sourozenci. Nicméně tato funkce se může taktéž projevit v podobě dělicí stěny či dveří, které mohou být buď otevřené, nebo zavřené. V tomto je možné si povšimnout dvou základních rysů prvorozeného dítěte. Má možnost cestu zahrazovat nebo může být coby mostem z minulosti do budoucnosti. Dá se říci, že má ve skutečnosti dvě tváře. První směřuje k rodičům, představitelům minulosti, kdežto druhá se obrací k mladším sourozencům a hledí do budoucnosti. Na základě této skutečnosti tedy zaujímá prvorozený v průběhu jeho života unikátního a důležitého postavení (König, 2023).

Novák (2007) ve své publikaci uvádí, že pozici prvorozeného, a tudíž nejstaršího dítěte v rodině, nelze úplně pochopit ani hodnotit bez celkového zohlednění jeho sourozenecké situace. V rámci sourozeneckých vztahů jdou totiž fiktivní generační hodiny velmi rychle. Jakmile je věkový rozdíl mezi sourozenci sedm a více let, je možné hovořit o generačním rozdílu. Někteří odborníci míní, že zmíněný generační rozdíl může dokonce nastat již v pěti letech věkového rozdílu sourozenců – tudíž v rámci sourozeneckého vztahu vyrůstají jako dva sólisté. To znamená, že sourozenci s takto výrazným věkovým odstupem mohou vyrůstat podobně jako dva jedináčci. Samozřejmě jde do určité míry o jakousi nadsázku, protože zároveň velmi záleží na rodinném životním stylu a na tom, jak blízké jsou životní cesty obou dětí.

Nejstarší dítě má často větší pocit zodpovědnosti a má tendence více kontrolovat – na základě kontroly činit závěry. U profesí, které jsou náročné a vyžadují značné úsilí k dosažení cílů, lze očekávat vyšší zastoupení těchto jedinců ve srovnání s ostatními konstelacemi (Novák, 2007).

Není shodné, zda je jedinec prvním dítětem ze dvou, tří, čtyř nebo více sourozenců. Stejně tak hraje roli, jestli po prvorozeném synovi přišla na svět sestra či dvě nebo bratři. Čím větší sourozenecká skupina je, tím více možností skýtá uspořádání sourozenecké řady. To znamená, že například v rodině, kde jsou dvě děti, jsou pouze čtyři varianty: dva synové, dvě dcery. Starší syn a mladší dcera nebo naopak – přestože jsou to jenom čtyři možnosti, každá z nich vytváří zcela odlišnou základní strukturu rodin. Je zkrátka rozdíl, zdali má prvorozená dcera mladšího bratra, anebo má prvorozený syn malou sestru. Rodiny, které mají tři děti, už mohou mít osm různých kombinací. A v případě čtyř dětí se jedná o možnosti šestnácti variant. Všechny tyto podoby sourozeneckého uspořádání mají velký vliv na každé jedno dítě v rodině. Zejména tedy na nejstaršího potomka, který přirozeně přebírá roli vůdce sourozenecké skupiny a spoluurčuje

její rozvoj. König (2023) přirovnává tato různá rodinná uspořádání ve svém „souzvuku“ k hudebním motivům a melodiím. Lze to uvést na příkladu motivu dvou dcer – sester, přičemž ta starší velmi rychle pochopí a přijme některé povinnosti ke své mladší sestře, a na základě toho se poté chová. To u ní může vést k rozvoji určitých charakteristických rysů, které pro nás nemusí být sympatické. Ku příkladu se u ní mohou objevit „mužské rysy“, které mohou potlačit její ženskou stránku. Podoby zmíněných rysů mohou být různé – některé starší sestry se mohou stát bezstarostnější a sebevědomější, jiné začnou kouřit (přestože je to nebaví) nebo je to začne táhnout k úplné nezávislosti a samostatnosti. Někdy to může působit dojmem, že si osvojuje výše uvedené návyky, aby hrála před mladší sestrou bratra. U nejstarší dcery je pak v některých případech možno pozorovat androgynní typ, tzn. že je u osoby velké množství projevů chování, vlastností a rysů osobnosti, mužské i ženské.

Naopak je tomu v rodině, do které se jako první narodí dívka, která má později mladšího bratra. V tomto sourozeneckém pořadí se dceřiny ženské rysy obvykle zvýrazňují, přičemž se to u dívek projevuje různě. V některých případech se může projevit mateřkost, u jiných bude převládat potřeba ochrany a možnosti se o někoho opřít. Taktéž u nich bývá mimořádně rozvinuta ženskost či ženské city, které byly posíleny prostřednictvím blízkého sourozeneckého vztahu s bratrem. König (2023) uvádí, že pozorování těchto odlišností je často překvapivé, zejména když člověk najde způsob, jak je pochopit. Postupně se začíná zjišťovat, že v těchto raných vztazích mohou být skryty kořeny budoucího sociálního chování ve společnosti.

Rodina se třemi dcerami vytváří pro tu nejstarší zcela odlišný rámec. V jejím chování je vždy cosi zvláštního, co lze jen těžko popsat slovy. Nevědomky na sebe přijímá jisté rysy „urozené dámy“, ke které je těžké se dostat. Jakoby její vztah k mladším sestrám i ostatním lidem probíhal skrze skleněnou stěnu. Až po získání jisté zralosti a možná i s vlastní rodinou se postupem času vrátí k jednodušším a přirozenějším způsobům komunikace. Možná je na místě si položit otázku, zdali se mladší sestry nestavěly do role dvorních dam nebo služebných, čímž umožnily té nejstarší chovat se „královsky“ (König, 2023).

Jakmile se v rodině ke dvou sestrám přidá bratr, jako by se vše upravilo do normálu. V sourozeneckém uspořádání – dvě sestry a bratr či bratr a dvě sestry znovu vyplouvají na povrch přirozené rysy nejstaršího dítěte. Bratrova přítomnost jako kdyby rozptýlila dřívější „královské“ chování nejstarší sestry a přinesla zpět jednoduchost a přirozenou rovnováhu mezi sourozenci (König, 2023).

Prvorození bratři vnímají strukturu rodiny z trochu odlišné perspektivy. Během svého rozvoje jsou na rozdíl od dívek mnohem více odkázáni sami na sebe, což se poté ukáže i v jejich chování v sourozeneckých vztazích. Má-li nejstarší bratr po svém boku další dva nebo tři bratry, nezbyvá mu nic jiného než se sám vzmužit – pro prosazení a získání vůdcovské pozice. Často se proto soustředí na rozvoj specifických nadání a zájmů, ve kterých chce vyniknout. Může se jednat o koníčky, specifické sporty nebo zaměření na úzkou oblast vědění. Pokud se v rodině objeví sestra nebo dvě, chování nejstaršího syna se vůči sourozencům stane vyrovnanější a můžeme říci rytířtější – přítomnost sester u něj probudí ochranné instinkty. Na rozdíl od rodin, kde má nejstarší syn dvě či tři mladší sestry a žádného bratra, který by to vyvažoval, je možné, že se z nejstaršího a zároveň jediného syna stane „vládce“. Zdali bude laskavým a blahosklonným bratrem, který se o své sestry stará a chrání je nebo bude protivným despoutou, to už záleží na jeho povaze. Vyrůstá-li nejstarší syn vedle mladší sestry, je pravděpodobné, že bude veselý a vstřícný povahy. Nicméně protože už od dětství je pro svou sestru velkým učitelem, může se stát ustrnulým školometem. Pokud však má místo sestry mladšího bratra, může mít tendence k nadřazenosti či přehnanému sebevědomí, poněvadž si zvyknul mít po boku někoho, kdo ho poslouchá a následuje ho. Mladší bratr se pak často ocitá v roli věrného pomocníka – „zbrojnoše“ staršího sourozence. Způsoby navazování kontaktů s ostatními a celkový způsob života se mohou u prvorozených výrazně lišit. Některé jejich osobní zvláštnosti se mohou pokládat za vrozené, ve skutečnosti to ale může být nabytý postoj v raných zkušenostech v sourozenecké skupině (König, 2023).

Jak je uvedeno výše – prvorozený má v rodině zcela speciální postavení. Stává se prostředníkem mezi mladšími sourozenci a rodiči. I přes veškerou snahu rodičů věnovat se zvláště každému z dětí, se nejstarší dítě ocitá ve zvláštním postavení – jeho postavení je rozdvojené. Na jednu stranu je obráceno k rodičům coby chovancům minulosti a na stranu druhou k sourozencům jakožto představitelům budoucnosti. Doopravdy však nepatří ani do jedné z těchto skupin, jelikož pro rodiče zůstává stále dítětem, zatímco pro mladší sourozence je zástupcem rodičů. Tím se ocitá ve dvojí roli. König (2023) tuto situaci přirovnává k rodinné lodi, kdy jsou rodiče v roli kapitánů a prvorozený zaujímá místo u kormidla, aby plnil kapitánovy příkazy. Je sice součástí „posádky“, ale ne zcela. Čím více dospívá, tím více má v rukách odpovědnosti, což ho postupně vzdaluje od bezstarostného dětství. Už od začátku si je vědom svého postu a postupně se mu přizpůsobuje, což vede ke ztrátě přirozenosti a nezátíženosti – které jsou ostatním dětem tolik vlastní. Prvorozené děti se stávají oporou, na kterou ostatní sourozenci spoléhají – a právě v tom spočívá jejich zvláštní úkol.

Prvorozený je ve svém sebevědomí zároveň snadno zranitelný. Rychle přijímá hodnoty i postoje dospělých, avšak není za to vždy oceněn. Často se jeho snaha považuje za samozřejmost nebo se rodičovské hodnocení touto cestou vyvine. Jak uvádí R. Dreikurs: „*I ve zdánlivě nejprůzračnějším případě zdánlivě neproblémového spoluzití sourozenců trvá mezi nimi prudký konkurenční boj, třebaže se neprojevuje otevřeně. Starší dítě buď chce ubránit svoji převahu, nebo alespoň zabránit převaze druhého*“ (Dreikurs In: Novák, 2007).

Pojem „sesazení z trůnu“ začal používat Alfred Adler na základě prožitků, které starší dítě zažívá po narození mladšího sourozence. Zmíněný „trůn“ má symbolizovat výlučné postavení prvorozeného v rodině. Tento post budí jedináčkovskou pozornost a nabízí všechny výhody s ním spojené. A právě toto dočasné postavení v sobě skýtá pro prvorozeného jednoho dne nečekanou změnu reality. Bez jakéhokoli vlastního zavinění je konfrontován se zcela novým rodinným obrazem, v rámci něhož už není na onom zmíněném výhradním postu – nic neprovedlo, a přesto je „potrestáno“ tím, že je mu odepřen výlučný zájem rodičů. Tuto situaci opravdu může dítě vnímat jako trest, který se dotýká jeho identifikačních mechanismů, které souvisejí se ztotožněním se alespoň s jedním z rodičů – v důsledku nečekaného odsunutí jako by pozbylo část sebe sama. V nejlepším případě rodiče tuto žárlivost chápou a snaží se ji zmírnit například tím, že dítě povzbudí k ochrannému přístupu vůči mladšímu sourozenci. Tato transformace ale zdaleka není pro dítě samozřejmá ani jednoduchá. Kolem mladšího sourozence bývá stále plno, a tudíž není snadné se v tomto ohledu prosadit. Méně chápající rodiče mohou žárlivost vůči mladšímu sourozenci trestat a nemusí se jednat o prokazatelné tresty. Bohatě stačí když rodiče odeprou staršímu dítěti jejich zájem – což dítě vnímá jako další možnou formu trestu (Novák, 2007).

Čapek a Čapková (2010) ve své knize uvádí, že pro nejstarší dítě je příchod mladšího sourozence velmi výrazným a náročným zlomem. Do narození sourozence žilo v plné pozornosti rodičů a najednou se o ni musí dělit. Je důležité si uvědomovat, že dítě může mít pocit, že není pro své rodiče dostačující a nemají ho rádi tak jako dřív. Z tohoto důvodu je pro dítě velmi důležité a nápomocné, aby ho na tuto velkou rodinnou změnu rodiče postupně předem připravovali. Autoři uvádí, že vhodná doba pro začátek přípravy dítěte na příchod sourozence je ve druhé polovině těhotenství. V rámci oné přípravy je vhodné si o miminku v bříšku s dítětem povídat, pravidelně mu nabízet, aby si na bříško sahalo a sledovalo, jak miminko kope. Nabídnout mu se podílet na výběru výbavičky apod. Prvorozený by měl pochopit a sám si zažít, že se rodina na miminko těší a zároveň nabýt jistoty, že vzájemná náklonost a láska mezi ním a rodiči není u konce. Nejistota a žárlivost obvykle vyplavou na

povrch až po narození sourozence, kdy starší dítě vidí, kolik pozornosti a péče je druhému věnováno. V těchto chvílích je pro dítě dobré, aby ho rodiče neodháněli do pokojíčku, ale naopak se jej snažili aktivně do péče o miminko zapojit – třeba podáváním potřebných krémů, olejíčků, plenek apod. Zároveň se nesmí opomenout jeho pomoc a snahu ocenit. V neposlední řadě se musí zvýraznit důležitost společného času nejstaršího a rodičů o samotě, kdy se dítě utvrzuje v tom, že je pro ně stejně důležité jako předtím.

1.3 Druhorození

Na úvod této kapitoly budou druhorození představeni prostřednictvím Adlerova popisu: *„Druhé dítě bývá většinou rebel. Nerado poslouchá autoritu; rádo naopak ponouká mladší sourozence proti nejstaršímu a proti rodičům, místo aby se pokusilo ovlivnit je podle stávající situace. Druhé dítě bude často opomíjet obyčeje a „dobré vychování.“ Má v sobě objevitele a průkopníka, který chce často pronikat do neznáma. Dalo by se říci, že druhorozený je od narození „moderní“ člověk. Přitom vůbec nemusí být nadanější než ostatní děti – ovšem nadání, která dostal do vínku, bude cílevědomě a prakticky používat, aby se pak pokusil překonat nejstaršího. Na druhé straně však může „vzorový“ nejstarší sourozenec díky svým skvělým vlastnostem a díky přednostnímu postavení, jež má jako prvorozený, nasadit tak výrazné tempo, že jeho „následník“ závod z čirého zoufalství, že mu nestačí, vzdá. Tehdy se z něj stává zvlášť zlobivé a problematické dítě – anebo dítě, které si samo se sebou naprosto neví rady“ (Adler In: König, 2023).*

Z výše uvedeného popisu je patrné, že prvorozeným i druhorozeným přisuzujeme obdobné základní rysy. Obě skupiny poměrujeme srovnatelnými měřítky – sdílejí hlavní motiv, kterým je úsilí dobrat se svého „místa na slunci“ dřív než ten druhý. Sociální schopnosti prvorozených a druhorozených dětí se od sebe zásadně liší. Druhé dítě bude mít jen zřídkakdy tendence předejnat v „závodě života“ staršího sourozence. Přirozeně není obráncem ani dobyvatelem. Jeho role jakožto druhorozeného je v zásadě jiná. König (2023) ve své publikaci jasně zdůrazňuje, že pořadí sourozenců není zdaleka náhodné, ale je určeno na základě plánu osudu, jenž nasměrovává životy lidí. Autor soudí, že dle tohoto předurčeného plánu každý zaujme i své místo v rodině, a to na místě prvního, druhého, třetího atd. Na základě pozice v rodinném systému se poté formují i mezilidské vztahy. Nicméně je nutno dodat, že nejhlubší podstata jedince je skvěle připravena na roli, kterou mu osud v rodině přidělil.

Druhé dítě sdílí svůj život se starším sourozencem hned od narození. Dle okolností může být druhorozený kreativnější a originálnější než jeho starší sourozenec, přičemž stává se, že může

sklouzávat k rebelii. Je tichým pozorovatelem a svědkem toho, jak rodiče uplatňují svou autoritu vůči prvorozenému, a obává se, že se stejné přísnosti dostane i jemu. V případě, že se brzy narodí do rodiny třetí dítě, prostřední má jen málo příležitostí zažít výhradní pozornost rodičů, což u něho může vyvolat nejistotu ohledně uspokojení citových potřeb. Prostřední dítě je dědicem nevědomí své matky, svou osobnost tedy buduje zejména ve vztahu k ní (Dumonteil-Kremer, 2015).

1.3.1 Druhé děti ze dvou

V následující podkapitole se převážně vychází z publikace – Pozitivní výchova sourozenců v rodině (2010) od psychologa Jana Čapka a speciální pedagožky Markéty Čapkové.

V současnosti si rodiče mnohdy přejí mít dvě děti – přičemž nejčastěji sní o synovi a dceři. Tato sourozenecká dvojice nebývá komplikovaná, jelikož má každé z dětí svou odlišnou roli. V případě, že je syn starší, mu jeho ochranná role vůči své mladší sestře obvykle dělá dobře. Zároveň se díky tomuto blízkému sourozeneckému vztahu s mladší sestrou může stát více vnímavý a citlivější k dívkám obecně. Oproti tomu mladší sestra zase oceňuje mít staršího ochránce, který si dokáže vždy poradit. Je-li ovšem starší z dvojice dcera, běžně se chopí role „druhé maminky“ a mladšího bratra opečovává. Tato skutečnost může být ovšem pro mladšího bratra velmi náročná, zvláště tedy v období jeho dospívání, kdy se bude snažit prosadit a osamostatnit se. Sourozenci opačného pohlaví mívají často odlišné přátele, zájmy i hračky – tudíž se četnost konfliktů snižuje. Za nevýhodu se může považovat to, že vyrůstají každý ve svém světě, obdobně jako jedináčci (Čapek, Čapková, 2010).

Čapek a Čapková (2010) poukazují na náročnost výchovy dvou dětí stejného pohlaví, kde se obvykle setkáváme s větší mírou porovnávání a soupeření. Druhé dítě se silně orientuje na staršího sourozence – pozoruje ho, napodobuje a porovnává své schopnosti. Zvažuje, zda se pustí do zápolení, nebo zvolí vlastní cestu. Na rodičích je důležitá úloha spočívající v monitorování tohoto soupeření, protože ve chvíli, kdy by se role staršího a mladšího začaly vyměňovat – to znamená, že by se mladší začal chovat jako starší a naopak, je na místě co nejdříve zasáhnout. K rozlišení a zvýraznění věkového rozdílu sourozenců mohou dobře posloužit privilegia a povinnosti, které když se správně nastaví, budou výborným nástrojem pro jeho uvědomění u dětí. U staršího dítěte bude samozřejmě převládat více privilegií, stejně tak ale i povinností. Mezi výhody staršího sourozence lze zařadit například pozdější večeři, přiměřené kapesné (od určitého věku) nebo možnost být venku déle. Tyto jednoduché odlišnosti se stanou citelnými indikátory postavení staršího dítěte v sourozeneckém vztahu. V případě

kteréhokoliv privilegia u staršího dítěte je zapotřebí ho později (v souvislosti s přibývajícím věkem) totožně dodržet i u mladšího dítěte a zároveň mu tento postup náležitě vysvětlit. Objasnit mladšímu dítěti, že určitá práva přicházejí až s věkem, pomáhá předcházet nespokojenosti a posiluje pocit spravedlnosti.

V dnešním světě je často možné shledávat výměnu rolí mezi rodičem a jeho dítětem. Přestože by měli být rodiče pro své děti jistotou a bezpečnou oporou, lze se dnes setkat s případy opačnými. Někteří rodiče se sami staví do role, která jim nepřísluší – chovají se jako děti. Takoví rodiče se nechávají litovat, vyžadují soucit, péči a odmítají přebírat zodpovědnost. Rodiče si své zmíněné chování většinou neuvědomují, protože mohou být ovlivněni náročnými životními událostmi, které mohou souviset například s problémy ve vztazích či v práci, s nemocí apod. V rodině, kde se dítě musí chovat jako dospělý, ztrácí možnost prožít přirozené dětství. Druhé dítě, na rozdíl od prvorozeného, není tolik zvyklé na stálou pozornost rodičů, a proto ji od dospělých ani tolik nevyžaduje. Uvádí se, že mohou být přátelštější a lépe se přizpůsobovat různým situacím. Také mohou méně hledět na pravidla a nařízení (Čapek, Čapková, 2010).

1.3.2 Prostřední neboli sendvičové děti

Prostřední dítě se může často cítit mezi nejstarším a nejmladším sourozencem poněkud stísněně. Nemá výsady toho nejstaršího dítěte, který může dělat více věcí, ale ani volnost nejmladšího, jemuž se mnohé odpouští. Obvykle je v situaci, kdy jsou na něho kladeny požadavky a povinnosti, ale zároveň se mu nedostává dostatek pozornosti a privilegií. Jestliže jsou mezi dětmi malé věkové rozdíly, pak mají rodiče na prostřední dítě času nejméně. Což může vést k tomu, že nezaregistrují jeho pokroky či momentální zájmy. Nouze o pozornost prostředního potomka vede obvykle k tomu, že ji začne hledat mimo rodinu – tedy mezi vrstevníky, kde může najít svůj zdroj uznání, podpory a přijetí. Ve vrstevnické skupině pravidla přijímá snadno, nicméně o to snadněji než prvorozený odmítá hodnoty rodinné. Toto se stává obzvláště riskantní během puberty, kdy se dítě může ocitnout ve společnosti rizikové skupiny. Čapek a Čapková (2010) proto zdůrazňují, že je velice důležité nezapomínat se věnovat i prostřednímu potomkovi. Speciálně pak před nástupem puberty, aby dítě vědělo, a hlavně tedy cítilo, že má s rodiči důvěrný vztah a může s nimi sdílet jak starosti, tak radosti všedních dnů.

Na dospívání prostředních dětí upozorňuje ve své publikaci i Skládalová (2018). V období puberty zvýrazňuje riziko spojené s uchylováním se do vrstevnických skupin, kde se v této fázi života prostřední děti mohou cítit lépe než ve své rodině. V níž jsou v rámci sourozenecké

skupiny z každé strany obklopeny – starším a mladším sourozencem, kteří se těší svých privilegií. Autorka taktéž poukazuje na výraznou potřebu prostředních dětí cítit v rodině své jedinečné místo a roli, poněvadž v přirozeném pořadí narození ji jako kdyby nemají.

Prostřední dítě často vyniká jakožto dobrý vyjednávač, protože muselo najít způsob, jak vyjít s oběma sourozenci – starším i mladším. Naučilo se, že ne vždy se věci dějí podle něho, a to ho vytvarovalo v citlivého člověka, který má silný smysl pro spravedlnost. Prostřední děti však mohou někdy působit nečitelně až rozporupně. Přestože jsou přátelské a snadno navazují kontakty a vytvářejí vztahy, mohou být zároveň i uzavřené, neboť mají zkušenost, že jejich potřeby nebo názory nebyly vždy vyslyšeny. Ze strachu, že nebudou pochopeny či přijaty, se raději stáhnou. Jednou z výhod pro druhorozené dítě je, že rodiče bývají při jeho výchově méně bázlivi než u prvorozeného. A právě díky tomu nejsou prostřední děti tolik úzkostné. Během života v dospělosti nemají na své okolí ani partnera vysoké nároky, poněvadž si za své dětství zvykly, že všechno není ideální – za nezbytnost to tedy nepovažují. Pro prostřední dítě bývá jednou z nejdůležitějších hodnot jeho budoucí rodina, protože právě v ní hledá rovnováhu a naplnění (Čapek, Čapková, 2010).

1.3.3 Prostřední dítě ve velké rodině

Prostřední děti ve větších rodinách většinou vynikají spolehlivostí a ochotou spolupracovat. Není časté, aby byly příliš soutěživé, spíše se zaměřují na to, jak fungovat jako prostředník a zároveň vyjednávač mezi ostatními členy rodiny. Nepředpokládají zvláštní výhody ani nadměrnou pozornost, protože jsou zvyklé, že zájem a péče jsou přirozeně rozděleny mezi více dětí. Přesto se však mohou některé prostřední děti začít projevovat nevhodným chováním, kterým na sebe chtějí upozornit – nezřídka to vychází z potřeby najít své jedinečné místo v rodinné hierarchii. Není překvapením, že výchova prostředních je jak v rukách rodičů, tak jejich sourozenců, kteří jsou pro ně rovněž velmi vlivnými učiteli již od raného dětství (Čapek, Čapková, 2010).

Pozici prostředního dítěte v rodině lze přirovnat k obrazu běžce, který se neustále cítí být ohrožen těmi, kdo ho pronásledují, a zároveň se marně snaží dohnat ty, kteří jsou před ním. Takto se dá ilustrovat obrázek prostředních, kteří se ocitají v ustavičném napětí mezi snahou získat pozici starších a vyhnout se tlaku mladších sourozenců. Prožívají to nejtěžší z dynamiky sourozeneckých konstelací. A zároveň autor v souvislosti s tím pro odlehčení uvádí, že zde přísloví „Co tě nezabije, to tě posílí“ platí dvojnásobně. Chybí jim suverenita a tradiční opatrování starších sourozenců, postrádají i onu „roztomilost“ či ochranitelství, kterým se

obyčejně těší nejmladší děti. Namísto toho se však učí flexibilitě, schopnosti přizpůsobit se, vyjednávat a hledat kompromisy. Umí si říct o pomoc, stejně tak ji nabídnout a dodržet dohodu. Jejich postavení v rodinném systému je časem dovede k tomu, že se naučí s ostatními manipulovat. Revoluce jim není tak vzdálená jako nejstarším sourozencům, nicméně ji uskutečňují spíše zákulisně a v rámci pravidel. Přestože umějí provokovat, vždy zvažují, jaké důsledky by to přineslo (Novák, 2007).

Králová (2019) ve své knize uvádí zvláštní jev, v rámci něhož prvorozený a nejmladší sourozenec mnohdy utvoří spojenectví proti sourozenci mezi nimi. Se zvyšujícím se počtem sourozenců sklony druhorozených (prostředních) k radikalismu a rebelii obvykle ustupují, protože tuto roli postupně přebírá nejmladší sourozenec. Prostřední dítě se v rodině netěší žádnému výhradnímu postavení – touží po postavení prvorozeného, současně však odráží „útoky“ na své postavení ze strany mladšího sourozence. Prvorozený už největší podíl pozornosti získal, zatímco nejmladší je v centru zájmu nyní. Prostřední dítě tak často zůstává v pozadí a přehlížené.

1.4 Benjamínci

Vyjma toho, že třetí děti mají podobnou četnost výskytu jako jedináčci, vykazují i podobně problematické charakterové vlastnosti a vztah k sociálnímu prostředí jako děti vyrůstající bez sourozenců. Nikoli jen početně se mezi prvním a druhým dítětem na jedné straně a třetím na straně druhé rozkládá hluboká propast. Prvorozený a druhorozený tvoří přirozenou dvojici, přestože mohou být velice rozdílnými osobnostmi. Jejich životy jsou už nějakou dobu úzce propojené, stejně tak jsou sladěny jejich vzájemné sympatie či antipatie. Třetí dítě se naproti tomu ocitá poněkud v izolované pozici. První dvě děti si již postupně vytvořily vzájemné vazby, sdílejí svůj život, když najednou se objeví někdo další a chce se stát součástí jejich už vytvořeného spojenectví. Tento nově příchozí stojí oproti oběma starším sourozencům, kteří měli čas se navzájem poznat, naučili se spolu vycházet a přijali svou společnou realitu. S příchodem třetího je zcela přirozené, že tito dva utvoří alianci, aby ochránili své dosavadní postavení, a nemůžeme se na ně za to zlobit. Třetí dítě je tedy od začátku vnímáno coby cizinec. Na jedné straně je od svých rodičů relativně vzdálené, na druhé straně si musí poradit, jak se včlenit do už semknuté dvojice starších dětí. Často tak zůstává nějakou dobu osamocené podobně jako jedináček. Jeho situace se komplikuje zejména tehdy, pokud mezi narozením druhého a třetího dítěte uplynul delší čas. Ale i dvouletý rozdíl může způsobit, že se třetí dítě cítí jako cizinec, který se snaží proniknout do již usazené rodinné struktury (König, 2023).

Třetímu potomkovi v pořadí se zpravidla postupně podaří začlenit do již existující sourozenecké aliance a vynaloží značné úsilí, aby se v rámci ní stal rovnocenným partnerem. Jestliže však jedinec nepřekypuje bojovností, může se stát, že za sourozenci bude zaostávat nebo samovolně zvolí pasivnější přístup, v rámci kterého bude hrát roli ublíženého a přehlíženého, než aby usilovalo v sourozenecké skupině o rovnoprávné postavení. Z výše uvedeného vyplývají dva klíčové rysy třetích potomků. Prvním je pocit odloučenosti – byť se to nemusí na první pohled zdát, hovoříme o jiném prožitku osamocení nežli v případě jedináčků. Zatímco jedináček si přirozeně udržuje určitý odstup z pozice svého jedinečného postavení, třetí dítě může v rámci svého místa v rodině velice snadno sklouznout k pocitům méněcennosti. Touží získat v rodině své místo, zároveň pro něho není lehké se oprostít od pocitu, že ho ostatní neberou vážně a nijak si ho necení. S pocitem méněcennosti se potýká nemálo lidí, nicméně ve třetím dítěti tento pocit žije coby základní prvek jeho sociálního chování. König (2023) popisuje, že třetí dítě se od útlého věku ocitá v komplikované situaci – je součástí rodiny, avšak necítí se být tak úplně začleněno. Je zároveň uvnitř i vně rodinného kruhu. Je tedy zřejmé, že taková pozice v rodině směřuje k rozvoji povahy, která je typická pro třetí dítě v pořadí. U třetích dětí není neobvyklé, že vůči svému okolí zrovna velkou důvěru nechovají. V rámci svého rodinného postavení se v mnoha situacích cítí být přehlíženy či dokonce odmítány. Autor popisuje, že se na základě toho mohou třetí děti v pořadí projevit dvěma způsoby: první z nich souvisí s neoblomným uzavřením se do sebe, přičemž tato uzavřenost plní úlohu ochrany před, z jejich pohledu, nepřátelským světem. Druhý způsob vychází z jejich vnitřní síly, díky níž si rozhodným prosazením vydobudou to, co jim podle jejich názoru náleží. Autor v publikaci podotýká, že mezi třetirozenými dětmi lze velmi často nalézt jedince, z řad dobrodruhů, výjimečně odvážných vojáků či vojevůdců, a dokonce i velkých světců. Jako zajímavý fakt, který ve své knize rovněž zmiňuje, uvádí skutečnost, že v životech třetích dětí dochází k nenadálému zlomu. Dále upozorňuje, že tyto děti mohou žít v jakési odloučenosti a osamocení, přičemž mají rovněž hlubší vztah k realitě smrti ve srovnání s prvními a druhými potomky.

Králová (2019) ve své publikaci uvádí, že nejmladší dítě je většinou nejradikálnější ze všech sourozenců. Díky hojně pozornosti sourozenců, rodičů i prarodičů se mu často dostává uvolnění od povinností, poněvadž starší členové rodiny mají své úkoly rozdané a ten nejmladší tak unikne odpovědnosti. Taktéž mu převážně všechno prochází. Nejmladší členové rodiny obvykle vyrůstají s nejmenším pocitem zodpovědnosti a spoléhají na svou rozkošnost. Tento přístup si s sebou odnáší i do budoucího života, přičemž obyčejně spoléhají na to, že věci nějak

dopadnou a případné problémy za ně vyřeší někdo jiný. Nicméně se vyznačují velkou společenskostí a faktem, že jsou schopní vyjít s každým.

Dalším typickým rysem pro třetí děti v rodině je, že pro ně bývá značně těžké dopracovat se ke stanovenému cíli. König (2023) uvádí, že velmi rychle rozkvetou, načež stejně tak rychle sílu ztrácí a ustupují do pozadí. Můžeme si u nich obvykle všimnout značné množství nadějí a příslibů, ale málokdy se poté setkáme s jejich naplněním. Jejich ambice sahají většinou vysoko, nicméně často jim chybí čas nebo prostředky k tomu, aby svých cílů dosáhly. Rozdíl mezi ideály a skutečností bývá u třetích dětí mimořádně velký – tento vnitřní nesoulad je pro ně obvykle osudným.

Benjamínci často vyhledávají pozornost, před kterou se mohou realizovat a předvádět, podotýká Skládalová (2018). Bývají ve společnosti lidí skvělými baviči. Obvykle to dělají proto, aby vztáhli pozornost na vlastní osobu, poněvadž se nemohou zbavit pocitu, že jsou ve stínu svých starších sourozenců, které vnímají jako významnější a schopnější. Autorka poznamenává, že tyto děti mají blíže k intrikám a svalování viny na ostatní.

Kámen úrazu se objeví v případě, kdy jsou rodiče zkrátka už unavenější a na úspěchy svého nejmladšího dítěte nereagují s takovým nadšením a pýchou, jako tomu bylo u prvorozeného. Jestliže začnou rodiče brát tyto důležité okamžiky a úspěchy benjamínka se samozřejmostí až lhostejností, zadělávají tím u dítěte na menší sebedůvěru. Autoři ve své knize zmiňují zajímavý fakt – starší sourozenci toho nejmladšího v rodině neberou často příliš vážně, tudíž zůstává tím nejmenším a nejméně zkušeným už napořád (Čapek, Čapková, 2010).

Pozice rodinného benjamínka s sebou přináší určité výsady, jako je rozmazlování a přílišné ochrání. Poslední děti jsou údajně spíše extrovertní. Vyjma přirozených předpokladů, je možné do jisté míry hovořit i o naučené extraverci. To lze přisoudit faktu, že na nejmenší dítě si čas většinou každý člen rodiny rád udělá. To jsou ty lepší stránky nejmladší pozice v rodině. Co se týká nevýhod tohoto postavení v rámci rodiny, nejmladší děti se mohou narodit už starším rodičům, kteří už nemají tolik sil a elánu. A starší sourozenci bývají zase natolik zaneprázdnění, že je dítě chvílemi samo, jako by bylo jedináčkem. Navíc žádné dítě nemůže těšit, že je označované za malé a zároveň nehodno důvěry a odpovědnosti. To popouzí dítě tak značně, že usiluje všem ostatním dokázat, co opravdu dokáže (Novák, 2007).

König (2023) ve své knize zmiňuje, že pokud se bude hovořit o struktuře sociálního chování, existují pouze čtyři výchozí typy osobností: jedináček, prvorozený, druhorozený a třetí dítě. Podstatné je zmínit, že od čtvrtého potomka se typické rysy prvních tří potomků opakují – to

v praxi znamená, že čtvrtý sourozenec v pořadí bude mít podobný vztah k tradicím jako prvorozený, pátý sourozenec bude obdobně oplývat bezstarostností po druhorozeném, a pokud budeme hovořit o šestém či devátém sourozenci, ti budou vykazovat rysy třetího dítěte ve všech směrech. Neméně důležité je podotknout, že u dětí narozených později už tyto typické znaky nebývají tak nápadné jako u prvních tří. V koloběhu života většinou právě první tři sourozenci zaujímají hlavní role, kdežto ostatní děti zůstávají trochu v pozadí. Výše popsané podoby lidského bytí představují archetypy našeho sociálního údělu – prvorozený je strážcem rodinné minulosti, panovníkem. Druhorozený je dítětem přítomnosti, umělec. Zatímco třetírozený je průkopníkem budoucnosti. Každý jeden z nich má v rodinném systému nezastupitelnou roli a jsou nepostradatelnou součástí rozsáhlé struktury lidské existence.

1.5 Vliv sourozenecké konstelace

Následující podkapitola vychází především z publikace Bratři a sestry – pořadí narození jako osud (2023) od rakouského pediatra Karla Königa.

Skládalová (2018) ve své knize poznamenává, že sourozenec může představovat v lepším případě „partáka“ na celý život, a na straně druhé „cizince“, s nímž jedinec sdílel pouze nutnou část svého života, a později se budou vídat jedině v rámci rodinných sešlostí nebo vůbec. S ohledem na společnou minulost, lze o tomto vztahu hovořit jako o nejdelším vztahu v životě – pokud se vychází z faktu, že věkový odstup mezi sourozenci není tak značný a budou žít v rámci průměrné délky života, znamená to, že v tomto vztahu setrvají delší část života, nežli tomu bude s rodiči, partnerem či jejich dětmi. Vztah mezi sourozenci se utváří již v dětství, a právě rodiče mají klíčovou roli v tom, jak se tyto vazby vyvinou.

Téma významu pořadí narození ve vztahu k charakteru a chování jedince už dlouho budí pozornost významných myslitelů, kteří se snažili dovtípit se jeho smyslu v životech sourozenců. Proběhla celá řada snah s cílem dobrat se k patřičné odpovědi. Nicméně jednoznačná odpověď nebyla doposud představena. Důvodem bylo pravděpodobně zejména to, že během bádání byla pozornost zaměřena nesprávným směrem – zkoumaly se odlišnosti v oblasti emocionálního chování, iniciativy, inteligence a obdobných osobních charakterových odlišnostech, uvádí König (2023). V uvedených oblastech se ale nepodařilo nalézt žádných významných rozdílů, které by souvisely s pořadím narození. Inteligence ani charakterové rysy se mezi prvními, druhými ani třetími dětmi neliší natolik, aby se mohlo jednoznačně konstatovat jasné a výrazné odlišnosti.

König (2023) podotýká, že se nenalezl nikdo, kdo by se v souvislosti s pořadím narození dětí do rodiny zaměřil přímo na sociální chování. Autor uvádí svou zkušenost z doby, kdy se touto otázkou začal ve své praxi zaobírat – v kruhu svých známých a přátel (jednalo se celkem o 150 lidí). Zprvu posbíral prostřednictvím dotazníku pořadí jejich narození. Záhy mu bylo hned jasné, že na základě pořadí narození dítěte do rodiny není možné utřídit charakter, schopnost cítění, habitus ani poznávání. Ve chvíli, kdy ale zkompletoval sociální možnosti prvních a druhých dětí, rozdíly byly jasně znatelné. A takto postupně dospěl autor prostřednictvím svých známých ke klíči – k objevení znatelných odlišností v jednání i chování, na které má vliv pořadí narození do rodiny. Rovněž se autor například zaměřil na autobiografie pod úplně jiným zorným úhlem – z hlediska sourozeneckého pořadí. Díky tomuto zacílení časem přišel na to, že skutečné životní příhody osob se nějakým způsobem vztahují, ať už více či méně vědomě, k zákonitostem sourozeneckého soužití. Prvorozené dítě má odlišné předpoklady v rámci vztahů s lidmi kolem něho, na rozdíl od jeho mladšího druhorozeného sourozence. Stejně tak třetírozený se vyjímá typickými odlišnostmi spolu se čtvrtým dítětem, které poté vykazuje sociální rysy prvorozeného, páté dítě se pro změnu podobá druhorozenému a šesté logicky třetímu sourozenci. Postupně se tak začaly spojovat jednotlivé části skládačky a vytvořil se obraz, který, jak se ukazuje, poskytuje odpovědi na mnohé dosud nezodpovězené otázky. Autor se ve své knize odkazuje na studii, kterou před časem vydala Workers Educational Association uskutečněnou na sedmi tisících školou povinných dětech ve Spojeném království. Z této studie vzešly pozoruhodné skutečnosti, přičemž autorka provádějící zkoumání např. uvedla: „Zjistili jsme, že starší ze dvou dětí stejně jako starší ze tří a více sourozenců, bylo úspěšnější v ucházení se o místo na střední škole, než mladší ze dvou a nejmladší ze tří a více dětí“ (König, 2023, s. 14). Rovněž ze studie vyplývá, že první děti v rodině zůstávají ve vzdělávacím systému daleko déle ve srovnání s posledními narozenými dětmi v rodině. Je nutné však připustit, že mnoho lidí by tuto skutečnost přisuzovalo faktu, že jsou nejstarší děti jednoduše inteligentnější než jejich mladší sourozenci. Ovšem není tomu ve skutečnosti tak. Mary Stewartová zdůrazňuje: „Z velmi podrobných výzkumů u dětí a dospělých vyplynulo, jak malé rozdíly lze prokázat mezi inteligentními kvocienty prvorozených dětí a dětí narozených později“ (Mary Stewartová In: König, 2023, s. 14). Zároveň ke svému tvrzení doplňuje další dvě nanejvíc významná sledování – v rámci státních škol se ukazuje, že děti narozené později než jejich nejstarší sourozenec, těžší z daných okolností a možností nepříliš mnoho benefitů, oproti prvorozenému. Neméně důležitým poznatkem je fakt, že samotné pořadí narození dítěte do rodiny nemá vliv na jeho inteligenci – tudíž se nedá říct, že jsou prvorození chytřejší a na základě toho většinou déle studují. Nicméně posledním dětem

v rodině chybí dostatečná sebedůvěra a zároveň popud, který by je směřoval k plnému rozvinutí svých schopností. Z uvedeného tedy vyplývá, že v rozdílu mezi prvními a druhými dětmi nehraje klíčovou roli inteligence, ale chování.

Prvorozené děti bývají cílevědomější, zároveň lze jejich chování považovat za více jednoznačnější, než je tomu u jejich mladších sourozenců, kteří k životu často přistupují s větší lehkostí. Nejstarší se zkrátka snaží dosáhnout úspěchu a získat uznání. Orientují se především na dospělé, bývají seriózní a citlivější – to se pojí s větší zranitelností, dítě nemusí být ani potrestáno. Prvorození se vyznačují svou svědomitostí i poslušností. Velmi častým jevem je u nich – vyhledávání společných aktivit s dospělými (König, 2023).

Naproti tomu druhorozený už o uznání svého okolí tolik nestojí, z tohoto hlediska je silnější. Nenamáhá se, aby se druhým zalíbilo, jako tomu mají prvorození jedinci. Opět lze rozdělit na dva „tábory“, přičemž pro první z nich je typické dobráctví, vyrovnanost a přátelskost. Pro druhý tábor je charakteristická vzdorovitost, nezávislost, rebelie či schopnost vystát a smířit se s tresty. Nicméně společným znakem je jejich relativní nedotčenost v souvislosti s tresty, suverenita či poměrná nezávislost na dospělém světě. A je to právě vztah ke světu dospělých, jež je možný považovat za největší diferenci mezi prvorozenými a druhorozenými – v sociálním chování se projevují ty největší rozdíly, které pak následně ovlivňují formování a rozvíjení osobnosti sourozenců. Samozřejmě nejsou výše uvedené vzorce chování takto jednoduché. Je nutné vzít v potaz také ostatní sourozence v rodině, až poté je příležitost postupně odkrýt podstatné a pestré znaky prvních, druhých a třetích dětí. V rámci sourozenecké skupiny je vzájemné doplňování významným atributem pro utvoření společné vyšší jednoty. Pouze se všemi členy rodiny vzniká úplný obraz, kde každý jedinec plní svou jedinečnou roli. Hlavní rozdíl však panuje mezi prvorozenými, druhorozenými a třetími dětmi, neboť zde se rozvíjejí hlavní motivy, které určují sociální chování. Další děti v řadě – čtvrté, páté nebo šesté opakují vzorce tří nejstarších sourozenců, představují další tematické variace tří výchozích melodií (König, 2023).

2. Hodnota sourozenců pro raný vývoj osobnosti

V rámci sourozeneckého vztahu jsou si děti citově, kognitivně i fyzicky velmi blízké. Díky této podobnosti psychosociálního uspořádání se zásadní prožitky a zkušenosti, jež se vymezují pro starší či pozdější osobnost, utvářejí v horizontálním poli sourozeneckých vazeb, a to hodnotově rozdílně než v rámci vertikálního pole vazby rodič – dítě. Pomocí sourozenců se budují zkušenostní zážitky zejména prostřednictvím hry, v identifikaci a skrze představivost. Takto se

bezprostředně získávají horizontálně utvářené sociální a emocionální kompetence a předpoklady pro dovednost řešit problémy a konflikty (Sohni, 2019).

Tomuto tématu se úzce věnuje německý psychiatr a psychoterapeut Hans Sohn, který se ve své publikaci – Sourozenecká dynamika (2019) orientuje na sourozectví jako na zdroj vztahových zkušeností. Následující kapitola proto bude převážně vycházet z výše uvedené publikace.

2.1 Sourozenecké hry

Hra sourozenců se postupně mění v závislosti na jejich rozvoji a věku. Zprvu tráví hodně společného času zejména nonverbálně. Jedná se o jejich určitý styl zábavy, který i přestože může vypadat jako bezvýznamná činnost, ve skutečnosti se hovoří o hře zakládající identitu. V průběhu sourozeneckých her si je možné povšimnout, že si děti hrají na rodinnou domácnost a každý z nich má pokaždé jinou roli včetně pohlaví. Ve hře se nejčastěji identifikují s postavením otce a matky a tyto role si střídavě zkoušejí. Všechny děti, počítaje sourozence i jejich vrstevníky, tuto hru ustavičně hrávají až do adolescence. V rámci hry si zároveň mění pohlavní i generační identitu (Sohni, 2019).

Náhledy Donalda W. Winnicotta na sourozenecké hry dosti překvapovaly svou vizionářskou notou, jelikož předbíhaly svou dobu. Byl to on, kdo v roce 1966 interpretoval společnou sourozeneckou hru na matku, otce a děti coby experimentování s „nevěrností“. V rámci této hry nejsou pro děti lákavé libidinózní rysy, ale střídání loajality. Pro příklad lze použít známý scénář, v průběhu něhož se dítě přiklání k jednomu, poté se od něj odvrací, přiklání se k druhému, a nakonec se vrací k tomu prvnímu. V této souvislosti Winnicott váhá o hlavní úloze rodičů: „*Mám dojem, že si rodinu často představujeme jako strukturu, kterou vytvářejí a udržují rodiče, jako určitý rámec, v němž mohou žít a vyrůstat děti. Naproti tomu se podceňuje role, kterou hraje ve funkčním rámci rodiny každé z dětí*“ (Winnicott, 1990, s. 152 In: Sohn, 2019). Děti jsou dle Winnicotta těmi, kdo okolo sebe utváří rodinu. Pokud si tedy sourozenci ve společných hrách ustavičně střídají role, jedná se o přirozené osvojování si identity – vzájemným porovnáváním, v rámci horizontálně akční úrovně. Význam identity nespočívá pouze ve vědomí „takový jsem já“ a „takový jsi ty“, představuje vedle toho „takový máme vztah mezi sebou navzájem“ (Sohni, 2019).

2.2 Sdílení emocionálních stavů mezi sourozenci

Mimořádný význam má pro duševní vývoj dítěte na konci prvního roku sdílení emocionálních či afektivních stavů. V tu dobu pro sebe sourozenci navzájem představují významné partnery

pro čerpání zkušeností v rámci „sdílené afektivní intencionality“ (Stern, 1992, s. 188 In: Sohni, 2019). Uvedené interakce lze dle Judy Dunn pozorovat například v momentech, kdy je starší tříletý sourozenec s mladším ročním sourozencem a nečekaně se společně rozesmějí. Podobné interakce lze sledovat i v okamžicích, kdy na sebe sourozenci kupříkladu kývají a očividně se tím báječně baví, kdežto ostatním se porozumění situace zcela vymyká (Sohni, 2019).

2.3 Identifikace u sourozenců

Za předpokladu, že se bude malý hoch porovnávat se svým otcem, má Sigmund Freud za to, že, aby se stal hoch tak velkým jako jeho otec, bude jeho největším přáním. Hovoří-li se o pozitivním přenosu. Uvedené srovnávání ale může vést k negativnímu prožívání rozdílnosti a chlapce to může přivést k pocitům úzkosti, křivdy, zahanbení či ohrožení. Vývojová psychologie má za to, že hlavní aspekty osobnostního vývoje (za předpokladu, že rodiče skýtají pro dítě bezpečné zázemí) se odehrávají na úrovni horizontálních vztahů v rámci vrstevnických a sourozeneckých vazeb, nikoli však na úrovni vertikálních vztahů. O uvedené přeměně perspektivy je možno hovořit jako o horizontaci pojetí vývoje osobnosti (Sohni, 2019).

Prožívání společenství s lidmi vzájemně si podobnými se chápe jako samotný proces vývoje osobnosti. Sourozence spojuje fyzická blízkost. Velmi časně vůči sobě zakouší libidinózní a agresivní stimuly. Výrazná je u sourozenců i emocionální a kognitivní podobnost. V sourozeneckých vztazích se objevují prvotní důvěrné nebo můžeme říci intimní zkušenosti ve formě vzájemného srovnávání. Mnohé studie dokazují, že sourozenci vnímají a přijímají sociální podporu od sebe navzájem snadněji než ve zmíněném vertikálním vztahu rodič – dítě. Identifikace se vykládá jako setkání, vcítění se do druhého či navázání kontaktu pomocí emocí nebo fantazie. Samozřejmě zůstává prostor pro určitou zónu podobnosti a rozdílnosti. Sourozencům může identifikace trvat třeba jen pár okamžiků, rovněž třeba i celá léta. Nutno podotknout, že identifikace má svůj začátek i konec. Identifikace se neodlučitelně spojuje s deidentifikací. Je možné se identifikovat s názorem druhého člověka, vlastně chápat ho, a zároveň jeho pohled rozporovat. Tím se rozumí, že při identifikaci se jedná o pochopení pozice toho druhého z jeho perspektivy. Jinými slovy, identifikování se lze chápat jako vystoupení ze sebe samého za účelem vžití se do druhého člověka s cílem porozumět mu. Poté nastane opětovný návrat do sebe samého – deidentifikace. Ta představuje návrat k rozdílnosti mezi mnou a druhým jedincem (Mitchell, 2003 In: Sohni, 2019).

2.4 Mentalizace

Je dokázáno, že interakce mezi sourozenci přispívají k rozvoji empatie. „*Empatií rozumíme schopnost osobnosti pochopit a vžít se v rámci bezprostřední komunikace do duševního stavu druhého člověka. Na základě vcítění lze pochopit i ty emoce, motivy a snahy, které druhý člověk nevyjadřuje přímo, verbálně a které nevyplývají z povahy interakční a komunikační situace*“ (Petrušek, 2024).

V uplynulém desetiletí se prosadilo pojetí mentalizace, které zformulovali Petr Fonagy a Mary Target. Uvedená schopnost se začíná vyvíjet už od kojeneckého věku po celé dětství a její rozvoj je podmíněn vzájemnou interakcí s vyspělejšími psyčami, v první řadě tedy s rodiči, sourozenci a vrstevníky. Jinak řečeno, čtyřleté děti už obvykle chápou, že lidé kolem nich mají odlišné pocity a zároveň reagují na ty jejich. Kupříkladu si uvědomují, že agresivní chování jde ruku v ruce se zlostí, která je pro takové chování základem. V souvislosti s tím se jedná o imaginační schopnosti. Lze se domnívat, co si lidé kolem myslí nebo co cítí. Za podstatu imaginační schopnosti se považuje kolektivně sdílená zkušenost. Schopnost mentalizace se v rámci sourozeneckých vztahů začíná rozvíjet výrazně dříve než u prvorozených dětí či jedináčků. Klíčovým se stává sdílení pocitů a představ. Činnosti takového rázu se zpravidla odehrávají během sourozeneckých her, zatímco s rodiči se takové situace vyskytují spíše výjimečně. Příkladem může být sourozenecká dvojice vymýšlející svůj příběh, přičemž spolu diskutují o tom, jakého budou hlavní postavy charakteru a proč, a současně tedy hojně komunikují o svých náladách, pocitech a představách. V rámci sourozeneckého soužití se tedy podstatně dříve rozvíjí dovednost urovnávání konfliktů a hádek, schopnost obalamutit druhého či ho rozzlobit. Sourozenci velice rychle pochopí, co toho druhého motivuje, pudí a zasahuje (Sohni, 2019).

2.5 Oboustranná sourozenecká podmíněnost

V psychoanalýze i ve vývojové psychologii se v minulosti velmi poukazovalo na to, že sourozenci se v rámci interakcí vzájemně vymezují. Díky tomu byly určeny také „prostředky“, kterými se vysvětlovaly sourozenecké vztahy. Teorie se nesou ve znamení výroku: „*Odliš se, specializuj se, jestliže chceš přežít.*“ Tento důraz se běžně chápe jako deidentifikace (Schachter, 1982; Whiteman et al., 2007; Kramer, 2010 In: Sohn, 2019, s. 68).

Myšlenka, že sourozenci prožívají rodinné prostředí odlišně, směřuje k tomu, jak vznikají rozdíly mezi nimi, jak je samotní sourozenci vnímají a jak se v kontextu rodiny cítí. Nesmí se však opomenout reciproční podmíněnost sourozenců (Sohni, 2019).

Pokud je hovořeno o samotném formování sourozenecké identity, která se tvaruje díky komunikaci, jedná se o dialektický proces identifikace a deidentifikace. V praxi to znamená, že dítě využívá zážitků a zkušeností svého sourozence, přestože se na nich přímo nepodílí (Provence/Solnit, 1983 In: Sohni, 2019).

Společná historie sourozenců nese zásluhu na tom, že se navzájem tak důvěrně znají. A zároveň se deidentifikují za účelem toho, aby uchránili a uchovali svou osobitou identitu. Bezprostředně ale také pracuje jejich vnímání vlastností, znaků a kvalit ostatních sourozenců (Kramer, 2010 In: Sohni, 2019).

Učení a osvojování si odlišných kvalit sourozence je v sourozeneckém vztahu velmi charakteristické a zároveň pro budoucí život dětí velmi cenné. Sourozenci si mohou navzájem osvojovat jinakosti toho druhého. Je hovořeno o dovednostech, zkušenostech, znalostech, vlastnostech či schopnostech. Jestliže bude později pro jedince zajímavý jiný atribut – znak, vlastnost či rys, například je mezi jeho vrstevníky právě aktuální provokovat druhé pohlaví, bratr dívky se může deidentifikovat se sestrou, přestože ji doposud obdivoval. Faktem ale naštěstí zůstává skutečnost, že zmíněný bratr dívky může vnímat a prožívat sám sebe jako odděleného. U uvedených identifikací není neobvyklé, že mohou přetrvávat celá léta, stejně tak to, že se mohou po pár dnech či týdnech vytratit. V budoucích životech dětí se raná sourozenecká identita zaručeně ukáže a projeví v mnoha oblastech sociálních vztahů (Sohni, 2019).

V rámci sourozeneckých vazeb je vzájemná podmíněnost podstatou kreativně konstruktivního procesu, kterému se do této doby nedostávala příliš pozornost. Uvedený proces je založen na vzájemném sourozeneckém vymezování se ve svých odlišnostech a souběžně tak na participaci osobních zkušeností a identifikací. Dr. Sohni (2019) ve své knize uvádí, že dobře viditelné je to na dvojčatech, kterým záleží na jejich odlišnosti. Jako příklad autor uvádí sedmnáctiletou dívku, která kdysi pronesla: „Lidi, kteří nás pořádně neznají, vždycky říkají, ty dvě, ale my to nemáme rády, protože jsme každá jiná. Naši kamarádi dobře vědí, že jsme rozdílné osobnosti.“

Pokud se sourozenci dlouho nevidí a po několika letech odloučení se opět setkají, často hovoří o pocitech naprosté a hluboké spřízněnosti či sounáležitosti, třeba slovy – „Nyní jsem kompletní“ (Sohni, 2019).

2.6 Sourozenecká rivalita a láska

Na začátku je důležité zmínit, že sourozenecká láska není dána, to znamená, že není samozřejmá a nelze ji nijak vynutit. Působení sourozeneckých konstelací je tím silnější, čím

větší je podobnost konstelace rodiče stejného pohlaví. Králová (2019) uvádí ve své publikaci příklad – v případě, že byla například matka prvorozenou sestrou a nyní je její dcera také v roli nejstarší sestry ostatních sourozenců, poté se vliv sourozenecké konstelace o to zesiluje. Sourozenecké konstelace mají velikou zásluhu na kvalitě života jedince v dětství i dospělosti. Dle odborníků sourozenecké konstelace značně ovlivňují inteligenční a emoční kvocient.

Vztah matky a dcery jedináčka je považován za nejsilnější mezigenerační vazbu. Důvodem tohoto silného pouta je fakt, že na dceru jedináčka nejvíce působí (ze všech konstelací) mateřský vzor. Další sourozeneckou přirozeností je fakt, že větší vliv mívají bezpochyby starší sourozenci na mladší než naopak. Nutno podotknout, že každá sourozenecká skupina má vlastní dynamiku. Co se týká samotného pojmu sourozenecká skupina – hovoří se o skupině tří a více sourozenců, v případě dvou sourozenců se o skupinu nejedná, nicméně právě ve vztahu dvou sourozenců je největší rivalita, poněvadž ve větší skupině se soupeření a napětí rozptyluje mezi všechny děti. Sourozenecká rivalita je nezávislá na vlivu rodičů a obvykle v ní můžeme vidět a cítit dominanci, ctižádostivost, nenávisť či závist. Objevuje se především u sourozenců stejného pohlaví nebo sourozenců, kteří mají nižší věkový rozdíl, poněvadž je soutěžení vyrovnané a je možné druhého sourozence jakožto rivala předejít. U sourozenců, kteří mezi sebou mají větší věkový rozdíl, tudíž není tak jednoduché nebo vůbec možné se tomu druhému vyrovnat, je rivalita výrazně menší nebo takřka žádná. Jestliže se do rodiny ke dvěma podobně starým sourozencům jakožto rivalům narodí další sourozenec, není neobvyklé, že se mezi těmito dvěma „soupeři“ rivalita zmírní a vytvoří si alianci proti nově narozenému. Mnohdy se tento model spojenectví otočí i proti rodičům, kteří se hodně věnují i nově narozenému dítěti (Králová, 2019).

Novák (2007) uvádí, že je potřeba pracovat v souvislosti s žárlivostí a rivalitou už před narozením dalšího potomka – na preventivní úrovni. Starší sourozenec by měl být postupně připravován na příchod nového člena rodiny, příprava by se měla nést v duchu velké, ale kladné změny, která doma nastane. Co si má dítě představit pod pojmem „velká změna“ se mu pravděpodobně zvládne vysvětlit srozumitelně a kvalitativně. Měl by se dopředu seznámit se vším, co s onou změnou bude spojeno. Že bude o dalšího člena víc, bude to souviset s hojnou prací a časovými nároky, ale rovněž to bude velká radost, legrace, hra i zábava. Mělo by se rozmlouvat se starším dítětem na úrovni realistického optimismu. Hovořit o tom, co nepochybně nastane. Nepoukazovat na nereálné představy. Obzvláště mluvit uvážlivě o představě kamaráda hned po příjezdu domů z porodnice. Je dobré mluvit i o tom, že bude v roli staršího a rozumnějšího sourozence a bude se od něho očekávat důležitá pomoc. Zároveň

ale zdůrazňovat, že se to jistě společně zvládne. Není od věci staršímu dítěti vyprávět milé historky z dětství a sourozeneckého života, nejlépe ve spojitosti s lidmi, které dítě zná a má k nim vřelý vztah. Jedná se o příležitost u něho touto skutečnou historkou rozvinout myšlenku, že se sourozencem není člověk nikdy sám ani v dospělosti.

Rodiče vnímají nového sourozence jako dar – přítele na celý život. Leč starší sourozenec vnímá toho nového zprvu jako dar pouze pro rodiče. Z jeho pohledu je to začátek pohromy, jakožto pro staršího odstraněného sourozence. S novým bratrem či sestrou se bude muset dělit o své rodiče, což v něm vyvolává oprávněné obavy, že se mu nebude dostávat od rodičů tolik, jako tomu bylo do teď. Rivalita je mezi sourozenci přirozená, dnes už se ví, že existují jisté faktory, které mohou rivalitu u sourozenců ještě zhoršit a které jsou mimo rodičovskou kontrolu. Sourozenecká láska je přirozená stejně tak, a rodiče jsou jediní, kdo může ovlivnit u sourozenců převahu lásky nad žárlivostí. Markham (2021) ve své knize popisuje, že je potřeba, aby se všichni sourozenci na základě vlastní každodenní zkušenosti ujistili, že pro ně mají rodiče dostatek pozornosti, uznání a především lásky, nehledě na to, co dostávají ostatní sourozenci. Jak se všichni sourozenci přesvědčí, že je dost lásky a času pro všechny, rivalita se zmírňuje a uvolní se prostor pro utužení sourozenecké lásky.

Je vhodné dát dětem příležitost zjistit, co na nich jejich sourozenci oceňují a co je naopak popouzí. Často dochází k tomu, že se sourozenci chovají jako nesmiřitelní protivníci jen proto, že si neuvědomují pozitivní city, které k sobě navzájem ve skutečnosti chovají, ale které zůstávají ukryty v jejich duších. Proto je tak podstatné pomoci jim tyto pocity vyjádřit a sdílet – může to výrazně přispět k posílení jejich vzájemného vztahu a porozumění (Faber, Mazlish, 2012).

2.6.1 Faktory zhoršující sourozeneckou rivalitu

Dnes už jsou známé některé konkrétní faktory ovlivňující zhoršení sourozenecké rivality. Jedná se o – povahu, věkový rozdíl mezi sourozenci a pohlaví (Markham, 2021).

Povaha dítěte je významným faktorem, který může ovlivnit sourozenecký vztah třemi směry. První z nich je podobnost či rozdílnost povah dětí. Stejně jako pro dospělé je pro některé děti soužití s někým jednoduše náročnější. Není překvapením, že si sourozenci lezou na nervy, protože jsou odlišní. Sourozenci, z nichž jeden bude tišší a citlivější povahy, se může ve vztahu s aktivním sourozencem, který je stále v pohybu, cítit zahlcený, dotčený z důvodů přetížení smyslů. Pakliže se sourozenci společného dovádění nemohou nabažit, bude to fungovat v jejich prospěch (Markham, 2021).

Prizpůsobení se novému sourozenci – miminku je pro každé dítě jinak náročné. Děti s „náročnějším“ temperamentem mají větší problém s vytvářením pozitivního vztahu ke svému novému sourozenci. Studie opakovaně potvrzují to, že děti rodičů, kteří vnímají chování svých ratolestí jako emocionálně silné či tělesně aktivní, více inklinují k agresivnímu jednání ve vztahu k mladším sourozencům. Dnes je známo, že děti označené coby velmi činorodé a aktivní se setkávají s konflikty se svými sourozenci až čtyřikrát častěji než jejich vrstevníci. V případě, že první dítě je klidné, není rizikovým faktorem, že to druhé bude aktivnější. Je prokázáno, že pokud má starší sourozenec mírnější povahu, dovede usměrnit klima vztahu s mladším a tím ho podpořit ve zvládnání seberegulace, tudíž se sourozenecký vztah nese v duchu přívětivější atmosféry (Markham, 2021).

Nad ideálním věkovým rozdílem dětí alespoň jednou přemýšleli snad všichni rodiče. Autorka Dumonteil-Kremer (2015) ve své publikaci píše, že v případě, že si rodiče kladou tuto otázku, nepochybně by si ji měla pokládat zejména matka. Měla by si podle autorky položit otázku, týkající se toho, do jaké míry je první dítě dosud její součástí. Je s ní stále docela „propojeno“, jako tomu bylo na začátku jeho života? Co se týká jeho pomyslné pupeční šňůry, začala se alespoň z části uvolňovat? Většinou na to dojde okolo třetího roku života dítěte. Nelze hovořit o úplném zaniknutí „šňůry“, ale o nějakém postupném ztenčování, které bude přirozeně ještě léta trvat. Ovšem na druhé straně může i zůstat, pakliže potřeba prvopočátečního blízkého vztahu nebyla respektována. „Šňůra“ se poté přenesse na přátele či partnera, je tedy možné, že se v důsledku toho bude přenášet do vztahů v naději dosycení potřeb – dětských potřeb už dospělých jedinců. Je tedy už na každém, zdali cítí, že může přivítat další dítě do rodiny a zároveň naplňovat potřeby prvního, druhého, třetího dítěte atd.

Valná většina lidí se domnívá, že malé dítě si nepamatuje dobu před narozením svého mladšího sourozence, tudíž se jeho narození snadněji přizpůsobí. Avšak dnes už je známo, že zkušenosti nabyté dříve, než se formulují vědomé vzpomínky, jedince ve skutečnosti značně ovlivňují, jelikož jsou daleko niternější, výrazně hlubší a nepodléhají tolik vědomému úsudku. Nejde tolik o to, co si starší sourozenec pamatuje. Otázkou je, zdali je schopno akceptovat, že pro uspokojení svých potřeb musí vyčkat. Míra tolerance bude proto přímo úměrná věku dítěte, čím mladší jedinec bude, tím to pro něj bude těžší (Markham, 2021).

Králová (2019) ve své publikaci uvádí, že 60 % matek a 70 % otců více upřednostňují jedno ze svých dětí. Preference mají spoustu příčin, avšak preferované ani upozadřované dítě by to ze strany rodičů v žádném případě nemělo vycítit.

Ze strany rodičů dochází vůči jejich dětem k vědomému i nevědomému promítání a předávání nezpracovaných vzorců a svých nesplněných tužeb a snů. Není překvapením, že sourozenci se od svých rodičů učí vzájemným vztahům nápodobou, tedy tím, jaký vztah mají mezi sebou navzájem. Obzvláště v sourozenecké dvojici – dívka a chlapec, se vztahy vyvíjí dle příkladu matky a otce, a to nikoli pouze v původní rodině, ale též ve své budoucí rodině, kde budou vztahy fungovat podle zažitého vzoru. Dalším atributem rodiny je nepochybně zákon hierarchie. Prvotní je vztah rodičů, poté následují děti v chronologickém pořadí. Pojednává se o systematických principech uspořádání. Je velmi důležité dbát na pořadí narození dětí i v rodinách, kde rodiče žijí ve druhém či třetím manželství, tzn. že v dětské hierarchii by měl mít pokaždé první místo prvorozený z prvního manželství, druhé místo by mělo být prvorozeného z druhého manželství atd. Byť se to nemusí zdát, je velmi důležité tuto evoluční záležitost dodržovat, protože děti mají skutečně právo na uznání, respekt a úctu. V případě smrti nejstaršího dítěte – sourozence, je pro dobré fungování celé rodiny podstatné, aby mu i nadále patřilo prvorozenectví a zároveň o něm bylo dále tak hovořeno a smýšleno (Králová, 2019).

Jestliže je mezi sourozenci alespoň jedna dívka, děti si budou pravděpodobně bližší, oproti pouze dvěma chlapcům, kteří se vzájemně vnímají jako soupeři – mají sklony k větší soutěživosti. V rámci sourozeneckého života stejného pohlaví panuje ve vztahu více agresivity, zejména v případě, že jsou sourozenci malí a jsou to chlapci. Pohlaví dítěte ovlivnit nelze, ale je příležitost zmírnit tendence k soutěživosti několika způsoby. První způsob je větší věkový rozestup mezi sourozenci. Funguje prakticky sám o sobě, snižuje soutěživost, poněvadž děti v odlišném vývojovém stádiu se navzájem nevnímají jako soupeři. Druhý způsob je univerzální pro všechny rodiče bez rozdílu počtu a pohlaví dětí. A tím je neporovnávání. Obecně mají rodiče tendence porovnávat spíše děti stejného pohlaví. A asi není překvapením, že právě stejné pohlaví se vzájemně vnímá jako podobnější – tedy více jako soupeře a konkurenta (Markham, 2021).

Mnohdy se rodiče identifikují s dítětem, které je stejného pohlaví. V rámci sourozenecké konstelace, v níž jsou buď dvě sestry a jeden bratr nebo dva bratři a jedna sestra, dochází k tomu, že v sourozenecké skupině má jedinec opačného pohlaví výsadní pozici oproti svým dvěma sourozencům stejného pohlaví. Přednostní postavení může být i rivalitní pozice jednoho bratra mezi více sestrami či jedné sestry mezi více bratry. V rámci sourozeneckých skupin jsou starší děti často postaveny do pozic „opatrovníků“ těch mladších. Tato běžná praxe si ovšem zaslouží více pozornosti, poněvadž z psychologického hlediska opatrovat nebo pečovat o někoho zároveň znamená, že nad tím druhým má dotyčný moc. Je to patrné z příkladu: starší

sestra často opatruje své mladší bratry a během jejich společně stráveného času se chlapci díky vzájemnému vztahu se sestrou naučí dobře vycházet s opačným pohlavím, a to jim později může pomoci být pro své druhé polovičky vlídnými a příjemnými partnery. Rovněž ale mohou od svých poloviček očekávat větší péči. Sourozenská konstelace v podobě staršího bratra a mladší sestry kopíruje příklad typického partnerského vztahu. Tato sourozenská dvojice nejvíce napodobuje vztahy svých rodičů a současně si je značně přenáší do jejich životů a vztahů. Jedná se o prokazatelnou rovnici, jež pojímá chování rodičů vůči sobě navzájem – a chování sourozenců vůči sobě navzájem. Jestliže se rodiče navzájem uráží, křičí na sebe a hádají se, to samé si navzájem provádí i sourozenci. Při doplnění jakéhokoli slovesa bude rovnice vždy fungovat. Rodičovský vzor děti přijmou jako normu (Králová, 2019).

2.7 Úloha rodičů v rámci sourozenských vztahů

Králová (2019) ve své publikaci uvádí, že pro děti je kontakt s rodiči o něco důležitější než ten se sourozenci. Proto by rodiče neměli zapomínat trávit volný čas s každým svým dítětem zvlášť. Vyhradit si prostor pro společné aktivity, při nichž budou rodiče s jednotlivými dětmi o samotě tak, aby ho měly děti pouze pro sebe. Všichni sourozenci by měli mít pouze svůj společně strávený čas s každým z rodičů, alespoň deset minut denně. Samozřejmě čím víc desetiminutovek, tím lépe.

V zájmu dobrých sourozenských vztahů je dobré myslet na to, že zcela nepatřičné je dávat jednoho sourozence jako příklad druhému. Tímto jednáním rodiče mohou jednoduše a nevědomě ničit sourozenské vztahy. V případě, že rodiče řeší jakoukoli záležitost či problém s jedním ze sourozenců, nezatahují do nich i další sourozence, obzvláště jako svědka nebo spojence (Králová, 2019).

Skládalová (2018) taktéž ve své publikaci uvádí, že od samého začátku sourozenectví dětí se musí dbát na to, aby žádné z dětí nebylo dáváno za příklad tomu druhému. Rovněž je důležité vyhýbat se situacím, při nichž by bylo podporováno vzájemné soutěžení. Po nástupu do mateřských a základních škol budou děti vystavené poměrování mezi vrstevníky dennodenně, zároveň bude na děti vyvíjen tlak na výkon a výsledky. Proto by děti měly mít v rodině příležitost poznávat hodnoty jako sounáležitost, vzájemnost nebo radost z úspěchu druhého. Velice prospěšné je ukázat dětem, že nemusí mít se sourozenci stejný názor, ale že existuje možnost diskuse a vyjednávání. Tímto způsobem se může dětem ukázat, jak si vážit druhých, i když s nimi nesdílí stejný názor. A pro budování zdravého sebevědomí dětí je nesmírně důležité, v rámci sourozenské skupiny, všechny stejně pravidelně povzbuzovat a chválit,

oceňovat za konkrétní věci, úsilí, zlepšení, chování i aktivity. Pozitivní zpětná vazba podporuje a dodává odvalu. Pravidla a vytvoření hranic je taktéž jedna z neméně důležitých úloh rodičů v rámci sourozeneckých vztahů. Zásadní je nastavit pravidla, která budou v platnosti pro všechny stejně a která se budou zavádět společně s dětmi, které se na jejich vytváření budou podílet. Měla by být určitá a vyslovená. Respektovat by je měla celá rodina.

Dalším důležitým bodem pro podporu zdravých vztahů mezi dětmi je nepopírání jejich pocitů. Stejně tak jako dospělí mají právo na vyjádření emocí. Způsoby jejich vyjadřování mohou s rodiči společně osahávat, hledat a zkoumat. Pojmenovávání pocitů je jedním z efektivních způsobů, jak s emocemi pracovat a učit děti je ovládat. Komunikace mezi dětmi a rodiči by se měla nést v duchu férovosti, upřímnosti a nemanipulace. Hovořit s dětmi s respektem jako s dospělými. Neméně důležitými jsou atributy neverbální komunikace, jako je tón hlasu, oční kontakt, výraz naší tváře atd (Skládalová, 2018).

V sourozeneckých konfliktech, v rámci větší sourozenecké skupiny, nelze ve výchově dosáhnout úplné spravedlnosti. Od rodičů se však očekává citlivost, ohleduplnost, nadhled a respekt k rozdílnostem dětí. Proto by se rodiče měli snažit nemluvit na děti autoritativním tónem a nepoužívat kategorická pojmenování, ale snažit se jim opravdu naslouchat. Když už nastane sourozenecký konflikt, je třeba vyslechnout všechny zainteresované. Pokud nejsou rodiče k problému či hádce přizvaní, nezasahují do nich a nechají dětem prostor, aby se situaci snažily řešit co nejdéle vlastními silami. Právě v těchto situacích se sourozenci učí řešit a zvládat krizové situace, hledat vnitřní sílu pro to, aby dokázali stát za sebou samými a zvládli prosadit svůj názor. Většinou děti dojdou k řešení, které by rodiče nevymysleli, ale dětem vyhovuje nejvíce (Králová, 2019).

II. EXPERIMENTÁLNÍ ČÁST

Praktická část závěrečné práce je provedena formou kvalitativního výzkumu. Orientuje se na význam sourozeneckých konstelací pro budoucí život sourozenců z pohledu matek vícečetných rodin. Pro tento výzkum byl zvolen kvalitativní výzkum z důvodu toho, aby byla příležitost hlouběji pochopit a porozumět každému případu, tedy každé větší sourozenecké skupině a jejím sourozeneckým konstelacím z pohledu matky dětí.

3. Cíl práce

Diplomová práce se věnuje významu sourozeneckých konstelací na budoucí život sourozenců. Cílem práce je zjistit, jaký význam má v současnosti pořadí narození dětí do rodiny, jaké je očekávání pro jejich budoucí život a jaké benefity s sebou nese skutečnost, že děti vyrůstají ve vícečetné rodině.

4. Definování výzkumných otázek

Pro splnění výzkumného cíle diplomové práce byla stanovena hlavní výzkumná otázka, která zní: **Jaký význam má v současnosti pořadí narození dítěte do rodiny?** Výzkum se soustředí na vícečetné rodiny, ve kterých vyrůstají čtyři a více dětí. V souladu s hlavní výzkumnou otázkou byly vytyčeny dílčí výzkumné otázky (DVO).

- DVO1: Jaký má význam pořadí narození dítěte do rodiny?
- DVO2: Jaké benefity s sebou nese skutečnost, že děti vyrůstají ve vícečetné rodině?
- DVO3: Jaké je očekávání matek pro budoucí život jednotlivých dětí v souvislosti se sourozeneckou pozicí v rodině?

5. Výzkumná metoda

V rámci praktické části práce je použita metoda případové studie. Případová studie se řadí mezi základní formy kvalitativního výzkumu. Jedná se o jeden z nejpoužívanějších přístupů v této oblasti. Případová studie může být samostatnou metodou nebo doplňujícím nástrojem jiných metod. Ve smíšených výzkumech, které kombinují kvantitativní a kvalitativní přístupy, může sloužit jako úvodní fáze výzkumu nebo exploratorní krok v rámci širších a dlouhodobějších výzkumných projektů (Miovský, 2006).

Konkrétně je v rámci výzkumu použita instrumentální případová studie, kterou Hendl (2016) ve své publikaci vystihuje takto: „*Instrumentální případy jsou považovány za příklady*

obecnějšího jevu. Výzkumník volí jev, pak vyhledá případ nebo několik případů, které tento jev reprezentují, a podrobně je zkoumá. Případem může být jedinec, ale také skupina. Cílem instrumentální případové studie je porozumět externím teoretickým otázkám. Případ se považuje za důležitý pouze jako prostředek pro určitý cíl. Výzkumník se v tomto případě nezajímá tolik o specifické závěry případu, ale chce udělat závěry, které jdou za daný případ. V tomto typu studie se výzkumník obvykle zajímá, jak a proč fenomén funguje v jeho současné podobě“ (Hendl, 2016, s. 106).

Instrumentální případová studie slouží k získání přehledu o problému nebo k teoretickému vysvětlení příčinných souvislostí (Stake, 1995 In: Chrastina, 2019). Zaměřuje se na konkrétní případ, který výzkumníkovi umožňuje lépe porozumět danému problému či tématu. V tomto kontextu má zúčastněná osoba spíše vedlejší roli, zatímco samotný případ je vnímán jako nástroj pro dosažení hlubšího poznání. Instrumentální případová studie využívá specifický případ, neboť nějaké případy mohou být vhodnější než ostatní, právě z důvodu získání rozsáhlejší perspektivy na zkoumaný jev (Crowe et al., 2011 In: Chrastina, 2019). Často se jedná o typický případ, označovaný rovněž jako instrumentální případ. Ve srovnání s intrinsitní případovou studií není samotný případ jako celek klíčový, větší význam má výběr jeho specifických rysů, vlastností a aspektů, které napomáhají hlubšímu pochopení zkoumaného problému (Chrastina, 2019).

Případy instrumentální studie nám umožňují lépe pochopit určitou externí teorii nebo jev (Stake, 1995 In: Chrastina, 2019). V rámci tohoto typu studie si výzkumník vybírá jev v sociální oblasti, podle kterého následně hledá odpovídající případy. Zásadní je, aby vybraný případ odpovídal vymezenému jevu, tedy hlavnímu předmětu výzkumu. *„Cílem je akceptace a porozumění externím proměnným a otázkám, které do případu vstupují. Případ je jakýmsi „prostředkem“ (tedy „instrumentem“) pro dosažení stanoveného cíle (výzkumu). Výzkumník také může propojovat vlastní výsledky s předchozími znalostmi o daném jevu“ (Sedláček, 2007; Hendl, 2005 In: Chrastina, 2019, s. 121).* Instrumentální případová studie bývá „zahájena“ vymezením zkoumaného problému a výzkumných otázek (Stake, 1995 In: Chrastina, 2019, s. 121).

6. Metody sběru dat

Během získávání výzkumných dat jsem využila několik metod, které umožnily jejich vzájemné ověření. Jednalo se o pozorování respondentů – bezprostředně během našeho setkání, dále polostrukturované rozhovory a analýzu dat.

Výzkumná data byla získána prostřednictvím polostrukturovaného rozhovoru s otevřenými otázkami. Pro polostrukturovaný rozhovor je charakteristický – připravený soubor otázek, jejichž pořadí však není striktně určeno. Výzkumník má do určité míry možnost formulaci otázek přizpůsobovat či upravovat, přičemž musí probrat všechny stanovené oblasti. Některé varianty umožňují kladení doplňujících dotazů dle potřeby, zatímco jiné vyžadují v některých částech rozhovoru přesně předepsané formulace a pořadí otázek, následně v dalších má tazatel větší svobodu (Reichel, 2009).

Polostrukturovaný rozhovor se může považovat za kompromis mezi dvěma krajními podobami interview – volným, nestrukturovaným a strukturovaným. V podstatě spojuje benefity a snižuje negativa dalších dvou zmíněných podob rozhovoru. Poskytuje určitou míru flexibility, která usnadňuje přirozenější interakci mezi tazatelem a respondentem. Týká se to jistě volnosti, která výzkumníkům dopomůže k zajištění přirozenějšího průběhu rozhovoru. Z tohoto hlediska představuje polostrukturovaný rozhovor efektivní způsob sběru dat a v kvalitativním výzkumu se často využívá v různých modifikovaných podobách (Reichel, 2009).

7. Výzkumný vzorek

Závěrečná práce se věnuje sourozeneckým konstelacím a jejich významu pro budoucí život sourozenců. Výzkumným vzorkem jsou pro naplnění stanoveného cíle matky vícečetných rodin, které mají čtyři a více dětí. Tabulka níže představuje počet matek coby respondentů a počet dětí. S respondentkami jsem se setkala na místě dle jejich výběru, převážně na neformálních místech. Délka rozhovorů se pohybovala mezi 35 až 50 minutami a s každou respondentkou jsem se setkala pouze jednou. Audiozáznam byl pořízen diktafonem.

Tabulka 1 – Respondenti

Matky	Počet dětí
R1	5
R2	5
R3	4
R4	4
R5	5

Zdroj: vlastní zpracování, 2025

8. Metoda analýzy dat

Data byla analyzována induktivně, tzn. že jsem v nasbíraných datech nalézala spojitosti, vztahy a důležité koncepty. Za výchozí přístupy analýzy případové studie se považuje kódování, příběhová analýza a tematická analýza.

Pro analýzu nasbíraných dat v rámci diplomové práce jsem zvolila výše uvedenou tematickou analýzu, jež se vyznačuje identifikací a kategorizací opakujících se témat.

Tematická analýza vychází z předpokladu, že celek lze pochopit prostřednictvím analýzy jeho jednotlivých částí, zatímco jednotlivé části získávají smysl pouze ve vztahu k celku. Tento proces zahrnuje identifikaci klíčových témat, formulaci výzkumné otázky, zohlednění kontextu výzkumu a vymezení teoretického rámce. Tento přístup umožňuje nejen popis dat, ale také hlubší interpretaci jejich významu (Dolanová et al., 2025).

9. Výsledky a interpretace dat

Nadcházející kapitola se zaměřuje na výsledky výzkumu. Představí osobní zkušenosti matek vícečetných rodin, přiblíží jejich pohled na jednotlivé sourozenecké konstelace a specifické rysy jednotlivých sourozeneckých konstelací. Rovněž se zaměří na benefity toho, že děti vyrůstají ve větší sourozenecké skupině (tři a více sourozenců) z pohledu matek. V neposlední řadě bude kapitola obsahovat očekávání matek pro budoucí život jejich dětí v souvislosti se sourozeneckou pozicí v rodině.

9.1 Respondentka 1

R1 je matkou pěti dětí. Nejstarší dceři je 13 let, druhorozené dceři je 11 let, jako třetí se do rodiny narodil syn, kterému je 9 let. Nejmladšími členy rodiny jsou dvojčata (sestry), která se tedy narodila jako poslední a nyní jim jsou 3 roky. Všichni žijí v jedné domácnosti a děti mají jednoho otce.

V následující části kapitoly bude zodpovězena DVO1, DVO2 a DVO3 – na základě zkušeností R1.

- **DVO1: Jaký má význam pořadí narození dítěte do rodiny?**

Prvorozený sourozenec

R1 charakterizovala svou nejstarší dceru jako svého plnohodnotného zástupce. Vnímá, že je na svůj věk velmi zodpovědná, pracovitá a dle mínění matky je pro ni právě ona pro svou třináctiletou dceru velkým vzorem. Co se týká výše uvedené zodpovědnosti, matka má pocit,

že to její dcera až někdy „přehání“. Vysvětluje to tím, že je přehnaně pečlivá, což se podle ní projevuje jak v podobě velké pomoci v domácnosti, tak v podobě usilovné snahy ve škole. R1: *„Tak ta nejstarší, určitě je taková – nese tu podobu toho prvorozeného, že hodně jako, jak to říct, je zodpovědná. Hodně vlastně mi pomáhá, je taková, hodně jako se snaží být jako já. I tím, že vlastně má tu péči a pomáhá i s péčí o ty menší, takže hodně zodpovědná, až moc jako možná někdy. Pečlivá hodně, a hodně se jako snaží i ve škole jako. Prostě potřebuje jakoby mít jakoby klid, že tomu něco věnovala. Jo a je hodně hodně takovej tvrd'ák si myslím, jo.“*

Na otázku, jak se projevuje to, že nejstarší dcera je tvrd'ák, R1 odpověděla takto: *„Hodně snáší jako třeba jako bolest a takovýhle věci. No nebo nějaký jako jo... Silná no. Jakože hodně, hodně silná jako. Vlastně nejstarší musí bejt jakoby nejodolnější, jo. Taková fakt svědomitá je.“*

Zároveň matka dodává, že vnímá pozici prvorozeného jako velmi náročnou. V tom smyslu, že jsou zpočátku jedináčci, a později jim tu plnou pozornost rodičů naruší někdo další. Zatímco ostatní sourozenci se už do „sourozenecké konkurence“ narodili. Sama matka uvádí, že její nejstarší dcera nesla příchod další sestry do rodiny velice těžce. Projevovalo se to jejími zdravotními problémy, které netrvaly krátce. Konkrétně situaci vnímá R1 takto: *„Až u ní jsem to pochopila, jak to ty prvorozený vlastně mají strašně těžký jo. Že vlastně jim do toho života někdo vstoupil. Ty ostatní už se narodili do konkurence, takže tam je to určitě takový nějaký občas takový jako ty, jak to říct, ne výčitky, ale takový zvláštní jako pocity, jo křivdy. A vlastně i když se narodila ta druhá dcera, tak ona to ta nejstarší docela jako nesla těžce. Ona byla ještě malinká teda, ale ona třeba měla jako chronickou zácpu docela dlouho. My jsme furt jako si říkali, čím to je a pak nám to došlo, že asi jako huř stravovala tu konkurenci. Ale jinak jo, jak jsem říkala, to je ta jako nějaká zodpovědnost, že jako má takovej pocit, že mě jako i zastupuje.“*

Dále matka podotýká, že je nejstarší dcera dosti odolná vůči okolním vlivům. Zdůvodňuje to tím, že toho musí hodně v rodině strávit a zároveň jsou na ní kladeny vyšší nároky. Dále podotýká, že si myslí, že bude z dcery skvělá máma, protože její přímá zkušenost s péčí o tolik mladších sourozenců jí v budoucnu její „novou roli mámy“ velice usnadní. Poukazuje i na psychickou stránku přípravy na mateřství, protože bude vědět, co ji čeká. R1 má za to, že se ta nejstarší i ostatní dcery po zkušenosti s velkou rodinou, se budou třeba více zabývat věcmi, kterými se sama jako matka tolik nezabývala a nepřipravovala se na ně. Sama to komentuje takto: *„Tak ta prvorozená si myslím že, bude fakt jako hodně odolná jo, že fakt toho musí hodně strávit. Protože i to, že vlastně člověk, jak ví, že je nejstarší, tak někdy na ní klade takový jako vyšší nároky, asi aby jako něco pochopila nebo něco, i když je vlastně pořád jenom dítě že jo,*

takže to možná souvisí s tou nějakou její tvrdostí, jako přirozenou odolností. A myslím si, že bude skvělá máma, jestli teda bude chtít mít děti. Víc dětí asi ne, ale bude snad chtít. Že jí to hodně usnadní tu roli tý maminky. Jo, že to bude brát z toho pohledu, už vlastně z nějaký zkušenosti, že jako třeba se na to i líp připraví i psychicky, když jako sleduje třeba mě, že to úplně ne vždycky jako dobře zvládám.“ Dále R1 uvádí: „Doufám, že se třeba budou zabývat dopředu takovýma věcmi, který já jsem podcenila, i v nějakých přípravách, ve všem vždycky jsem si říkala, to nějak půjde samo, ale ono to úplně samo nejde a teď vlastně se zpětně dozvídám, jak to funguje třeba, protože jsem si myslela, že to prostě půjde samo i to mateřství a to rodičovství, ale je to vlastně strašná zodpovědnost a to si myslím, že by mohlo třeba doufám, že si jako budou jako líp rozhodovat třeba nebo víc to budou řešit ty věci.“ (smích)

Druhorozený sourozenec

Druhorozenou dceru popisuje R1 jako umělce. Vnímá, že je velice citlivá, vnímavá a že je to takový jejich „bohém“. Taktéž se matka zmínila, že na svůj věk je do jisté míry předčasně vyspělá. R1 ji popisuje takto: „*Ta druhorozená je taková bych řekla, předčasně vyspělá i proto vlastně, šla do školy trošku dřív. Čehož jsem pak teda litovala, protože si myslím, že si ještě měla jako užít víc od dětství. Ona vypadá starší než vlastně ta nejstarší dcera, kolikrát si, jakože myslěj, že to je obráceně. Ale je to takový umělec, protože my jsme jako s manželem výtvarníci, tak ona se jako nejvíc chytla v tomhleto, takže má takovou jako hodně uměleckou duši bych řekla. Takovej bohém to je, bordelář hroznej.*“ Současně matka hovoří o pozici druhorozené dcery, jako o té, kterou si musí vybojovat. R1 uvádí: „*Ta druhá dcera, určitě je to takový, že si to vykřičí (smích). Je hrozně hlasitá jo že, že tu pozici prostě když jí nemá jako prvorozená, tak si ji podle mě jí musí vykřičet. Ta je prostě nejvíc slyšet.*“

Dále uvádí, že její druhorozená dcera nenesou dobře stresové situace a není si jistá tím, zdali bude chtít jednu vlastní děti. Zdůvodňuje to tím, že se nerada trápí konflikty a stresy v rodině a raději si to vyřeší sama v sobě a bez ostatních. Znovu matka připomíná souvislost s „bohémstvím“, které je pro ni tolik specifické. Proto R1 uvádí: „*A ta druhorozená. No, tam si myslím, že ta děti zrovna chtít třeba nebude, jo. Docela špatně snáší ty moje stresy třeba, nebo tohleto jo, že ona opravdu se uzavře a jako jde, a když tak se hnedka jede jako hádka nebo něco. Je to takový jako složitější jo, že ta starší přece má nějaký takový větší pochopení jo. Tady ta se s tím prostě nehodlá trápit, tak na nás něco sprostýho zakřičí a jde do pokojíčka. Ona je prostě takovej bohém a má takový smýšlení trošku. Tim je specifická.*“

Třetí sourozenec

Třetí a zároveň prostřední dítě – jediný syn, je podle R1 velmi společenský a oblíbený kluk, který je „všude zdejší“. Umí podle matky velmi dobře jednat s lidmi – to dokazuje i níže uvedený popis matky, že je mezi vrstevníky velmi oblíbený a vyhledávaný, velmi dobře ví, jak si získat lidi kolem sebe. Jak už bylo uvedeno, je jediný syn mezi dcerami, takže je to pro něho v některých ohledech náročné, zároveň ale umí velmi dobře vycházet s dívkami a R1 uvádí, že si je jistá, že bude jednou velmi dobrý manžel i táta. Rovněž R1 oceňuje, že se velmi snadno přizpůsobuje různým situacím a umí na ně reagovat. Co matka vnímá velmi silně, je skutečnost, že jako prostřední je velmi často „pryč z domu“. Dále uvádí, že jsou pro něho velmi důležití přátelé a život „tam venku“. Rovněž poukazuje na to, že rád matce pomáhá. Konkrétně ho R1 vystihuje takto: *„Třetí je syn, ten je odjakživa takovej jako šašek náš. A i takovej jako manipulátor jako kluk. Takže jako to on ví přesně, jak jako se mnou má pracovat (smích), už od malička. A teda pro něj si myslím, že to je hodně těžký, protože je vlastně jedinej kluk mezi tolika holkama. Ale myslím si, že to zvládá dobře, že má hodně kamarádů, je jako dost oblíbenej si myslím, mezi nima. On je vlastně i takový, že jako rád pomáhá jo. Je hodně společenskej fakt jako. Má spoustu kamarádů, je takovej všude zdejší (smích). A dost teda teďka jako z toho domu utíká jo, že asi mu to tam třeba možná asi není komfortní úplně. No je to prostě takovej divoch no.“ (smích)*

Dále na prostředním synovi matka vnímá, že je rodinný typ. Popisuje ho jako skvělého „partáka“. Dále zvýrazňuje, že má moc hezký vztah k malým dětem, zejména tedy k jeho mladším sestrám, o které se rád stará a vymýšlí pro ně hry. Velmi pozitivně matka hodnotí to, že jeho starší sestry mu pomáhají prorazit do světa a zároveň v nich má i ženský vzor. Dále pociťuje, že je její syn velmi pozitivní a pozorný. Pozornost matka popisuje ve spojitosti například s tím, že pokud vidí, že toho má máma hodně, jde, a snaží se jí pomoci, aniž by očekával odměnu. Přesněji to R1 vystihuje takto: *„Syn zase naopak mi přijde strašně rodinnej jo, že opravdu on od malička jako se koukal po ženských, jako fakt, že mě to až překvapilo. Je takovej jako dobrej parták, a umí to s ženskejma jo. Že opravdu on s nima jako umí i takový jako takový ty jeho lži prostě. (smích) Přesně ví že jo. Myslím, že bude i dobrej táta – jakože hodně často se s těma holčičkama hraje. Někdy to je takový, že provokuje, ale má je fakt jako rád. Má jako k těm dětem i menším hezkej vztah. On třeba kamarádí jako i s tý nejstarší dcery kamarádama – oni všichni chodí do stejné školy, tak tam má třeba dcera spolužačku a syn s ní hraje nějaké hry, tak prostě kamarádí s nima jo, že se propojují i s těma jejich vlastníma skupinama. Teď jim přebral jednoho kamaráda. Hezky ho dostávají do toho světa jo, ty holky,*

to je super. A má i ten ženskej vzor v nich jakoby, tak tam si myslím. Z mého pohledu to vypadá tak, že je hodně jako pozitivní no a strašně aktivní a fakt je společenský no. Myslím si, že to bude jako skvělej manžel. Jako i pozornej je. Když vidí třeba, že toho mám fakt hodně, tak on jako se snaží i pomoci jo, sám od sebe, aniž by chtěl z toho něco jako vytěžit. I když někdy z nás šílí no.“ (smích)

Nejmladší sourozenci – dvojčata

Nejmladší sestry – dvojčata, spolu podle matky hodně drží spolu. Matka pocítuje, že se každá vymezila tím způsobem, že jedna je opravdu velmi hodná vůči svému okolí a druhou matka popisuje jako „raráška“. R1 je vnímá konkrétně takto: „*No a pak jsou holčičky vlastně. Ty nejmladší dvojčátka. Každá je úplně jiná teda, to mě překvapilo. Bud' jsou jako úplně nejlepší kámošky nebo se zase porvou, ale hodně spolu držejí. Jakože od malička to mají tak jako naservírovaný, že jsou sestřičky z břicha. A každá je teda úplně jiná, jak jako fyzicky, tak jako osobností. Ta jedna je taková fakt hodně hodná a ta druhá je takovej ten opozit tam, je takový jako rarášek.“*

Dále matka uvádí, že její nejmladší dcery (dvojčata) mají výhodnou pozici v tom, že mají doma spoustu starších vzorů a učitelů, ze kterých si z každého vezmou to nejlepší. Podotýká, že budou v životě snadněji přijímat všechny druhé lidi kolem sebe, domnívá se, že budou mít pro druhé pochopení, jelikož vyrůstají od malička mezi tolika lidmi a povahami. R1 velmi silně vnímá, že jsou dvě nejmladší dcery velmi chytré a učí se všechno hodně rychle. Podotýká, že si věci rychle zapamatují, bez toho, aniž by se jim člověk jakkoli věnoval. Matka si všímá, že je velice obohacuje každodenní interakce se staršími sourozenci. Uvádí, že jsou neustále s někým v rozhovoru a neustále se něco učí, R1 sděluje: „*No a ty holčičky... Ty mají takovejch vzorů doma, že pro ně si myslím, bude o něco lehčí potom přijímat všechny druhý lidi. Myslím, že to budou mít jako v tomhle snazší třeba. Jako to pochopení těch ostatních. Chtěla jsem ještě říct, že oni fakt jsou strašně chytrý, jako na to, že vlastně na ně vůbec jako nemám už čas, tím že byli dvojčata, a je to fakt jako těžký to řešit hned dvakrát všechno. Tak úžasně si pamatujou věci, písničky. Mluvěj krásně jo, strašně rychle se učí. Aniž by jako člověk s nima něco dělal. Mám pocit, že jim vlastně strašně pomáhá ta interakce s těma staršíma a se všema vlastně. Že oni jsou neustále s někým v rozhovoru nebo jako něco s někým řešej. Neustále se něco učej. Z každýho si vezmou to nejlepší, to, co je nejvíce obohatí.“*

Tato část kapitoly je orientována na DVO2 a pohled R1 na benefity spojené s tím, že sourozenci vyrůstají ve větší sourozenecké skupině.

- **DVO2: Jaké benefity s sebou nese skutečnost, že děti vyrůstají ve vícečetné rodině?**

Matka popisuje, že jako parta sourozenců jsou velice spolehliví. Spojuje to s příkladem toho, že když je s dětmi ona, vnímají, že tu odpovědnost nemají na bedrech oni, a tudíž se podle toho také chovají. Ale jakmile jsou jen spolu a tu zodpovědnost nechá matka na nich, může se na ně ve všem spolehnout. Poukazuje také na fakt, že je to pro ně spíše přirozeností nežli povinností – se postarat o sebe navzájem. Přesněji k tomu R1 dodává: *„No jsou úžasnej tým. Jsou spolehlivý. Když jsem doma, tak to se rvou všechno... Ale jakmile jim nechám tu zodpovědnost, tak vím, že se můžu stoprocentně spolehnout, že všechno udělají. Společně fungujou tady v tom úžasně. A mají to tak přirozeně, spolupráci nevnímají jako povinnost. Postarají se o sebe navzájem. Mají furt rádi takový ty společný zážitky. Mají rádi teď tu vánoční atmosféru, tak se všichni staží, aby to bylo hezký a všichni přiloží ruku k dílu. Protože vidí, že prostě nám na tom záleží, že to všichni máme rádi a že to takhle chcem, a všichni zdobí a všichni pečou.“*

Matka spatřuje v tom, že její děti vyrůstají v rámci velké sourozenecké skupiny, velkou výhodou – mají na celý život velmi blízké lidi, kteří pro ně budou ta nejdůvěrnější sociální síť za jakékoliv situace. Opět zmiňuje, že se od sebe budou moci vždy učit a být si tak i důvěryhodným zdrojem informací. V neposlední řadě spatřuje velkou výhodou v tom, že mají během dětství nekonečný trénink sociálních interakcí a argumentací. A díky tomu, že jsou každý úplně jiný, si tak mají příležitost trénovat sociální dovednosti. R1 konkrétně uvádí: *„Strašně jim závidím, protože já mám jenom jednu sestru. I když vidím, jak se třeba perou, nebo něco někdy, to je fakt jako drama a vypadají, že se úplně nenávidí, tak stejně si myslím, že mají prostě nejlepší vlastně partáky do života. Takže to je vlastně jeden z benefitů – mají partáky na celý život. A i to, že vlastně i když jsem třeba jako opravdu už fakt vyřízená, unavená a fakt jako protivná, tak jako oni drží spolu a můžou mi to vrátit spolu (smích). Učej se od sebe hrozně moc. Trénujou si na sobě sociální interakce si myslím jako docela dobře, jako i ty argumentace a takovýhle věci, který pak využijou třeba s ostatníma. Protože každej je úplně jinej.“*

Jako benefit matka dále vnímá i to, že se mají možnost sourozenci společně věnovat činnostem a zálibám. Přičemž opět uvádí příklad, kdy její obě starší dcery se společně rády věnují tzv. „holčičím věcem“, což je třeba nakupování oblečení a budování si společně nějakého módního stylu, přičemž si vzájemně půjčují oblečení a sdílí si názory. Matce to přijde skvělé, protože ona se sama o takové věci tolik nezajímá, a je ráda, že si její dvě dcery mohou o svou zálibu

s někým podělit a zároveň se obohatit. Což R1 vnímá takto: „*Ty dvě se mají na škádlení, ale zároveň i jako fakt se mají rády. Zajímají se společně o věci, který třeba já jako nikdy jsem nedělala, jakože třeba pro mě je hrůza jít do obchodáku, ale ony to mají jako společný zájem, a společně tak tráví čas. Takže v tom se hodně obohacujou jako navzájem, že i ten jako módní styl nějak si spolu budují, vždycky to řešej jako spolu, pak si ty věci vyměňují a půjčují. Takže tady to jako sdílení těch vrstevnických věcí určitě.*“

Zároveň dodává, že druhorozená dcera k té prvorozené dceři vzhlíží. Matka oceňuje, že to, čemu se ona nevěnuje a nemohla by to sdílet se svými staršími dcerami, tak to dcery najdou v sobě navzájem. R1: „*Ta druhorozená k té prvorozené určitě vzhlíží. Moc si jí váží, přestože se kočkují. Jinak dokážou být úžasný partnerky v tady tom, jo že, to, co já vlastně jim nedám, protože prostě se o to nezajímám, tak to mají v sobě, což je strašně fajn, protože to můžou s někým sdílet.*“

R1 uvádí, že je překvapená, neboť přestože se její děti neustále mezi sebou škádlí, dovádí a pošťuchují, a zároveň nejsou s manželem jako rodiče autoritativní a tolik důslední, tak ve škole ani jinde, neměly nikdy žádný kázeňský problém, a to nikdo z nich. Dále poznamenává, že jsou obecně její děti oblíbené a mají hodně kamarádů. R1: „*Myslím si že, jako nejsme autoritativní rodiče nebo nevím, jak bych to řekla. Spíš si myslím, že jsme takový jako liberální, ne moc důslední rodiče. A jako dost lidí třeba z venku má pocit, že jako ty děti budou nevychovaný nebo takhle. A mě třeba vždycky jako strašně překvapí, že oni jako doma jsou schopný se chovat jako šileně k sobě, to jako i ke k nám, ale nikdo z nich prostě neměli žádný kázeňský problémy. A všichni jsou ve společnosti hodně oblíbený, jo že opravdu mají jako hodně kamarádů.*“

R1 přímo uvádí, že ji fascinuje to, že přestože není ve výchově důsledná, její děti vždy autority respektovaly a respektují. Dále zmiňuje fakt, že nemívají s nikým a s ničím problém. Se svými vrstevníky vycházejí dobře, jsou hodně přizpůsobivé i skromné, dodává matka: „*To mě jako na tom fascinuje, že opravdu nejsem důsledná v té výchově, ale stejně vlastně oni jakoby respektují ty autority. Nemají problém opravdu se všema vycházejí, jako s vrstevníkama. Jsou určitě přizpůsobiví a skromný.* Dále uvádí, že jí život ulehčuje i to, že její děti nedávají najevo žádné zklamání z toho, že už nejezdí tolik po výletech jako dřív a situaci chápou. R1: *Já mám v sobě takový ty – když poslouchají ty kamarády, že dvakrát do roka jezdí někam, a prostě my se fakt jako nikam nedostanem... Dřív třeba jsme jako docela jezdili. Než se narodily holčičky, tak do té doby jsme ještě fakt jako hodně výletovali a takové věci, takže určitě pocítili ty starší to, že*

vlastně tam je to omezení. A měla jsem z toho strašně výčitky. Že už jim to jako nemůžu, tak umožnit všechno, jako dřív. Ale oni to berou úplně perfektně. Ani si nepřejou nějaký drahý dárky třeba, prostě tomu rozuměj. Nedávají najevo žádný jako zklamání nebo tak. To je úplně úžasný strašně mě trochu ulevuje, i když bych jim strašně chtěla dát mnohem víc jako. Strašně bych jim to chtěla dopřát jo. Pak jako vlastně když jsme u toho moře a teď já jsem si jenom v duchu říkala, ty jo, a teďka je to vlastně pro ně ještě horší, že budou vlastně chtít jakoby jezdit častěji třeba nebo něco, a zase jim to nemůžeme dopřát, ale ne v pohodě oni to berou a chápou.“

Dále uvádí, že je ráda za to, že pokud její děti někam jdou, tak jdou spolu jako parta, tudíž se vzájemně pohlídají. R1: *„Když někam jdou, tak společně jako v partě a jdou spolu. To je super.“* Dále matka uvádí, že jsou její děti samostatné a umějí se o sebe postarat. V tomto ohledu o ně nemusí mít strach. Zajímavý fakt, na který matka poukazuje, je spojen s tím, že jsou její děti velice zdravé v porovnání s ostatními vrstevníky. Je za to ráda, poněvadž kdyby měla běhat s každým dítětem často k lékaři, uvádí, že by to bylo komplikované. Dále poznamenává, že její děti nejsou vůbec vybíravé, co se týče stravování například ve školní jídelně. R1: *„Jsou taky strašně samostatný, to je úžasný. Jak se vlastně musejí postarat. Fakt jako se o sebe postarají. Udělají si jídlo, jo, protože prostě musej. (smích) A myslím si, že jako jim to nedělá problém, že by je to nějak obtěžovalo. Že je to i baví, že je to pro ně přirozený. Z mého pohledu o ně nemám strach, jo. Taky jsou strašně zdraví jako opravdu. Jako když třeba sleduji ty ostatní děti, že i třeba rodiče mají sklony s nima furt někde kvůli každé věci běžet k doktorovi... Tak to my bysme se zbláznili že jo, kdybysme měli se všema kvůli každé blbosti běžet. Opravdu musím říct, že jsou jako strašně odolný i jako fyzicky, jo. Třeba i co se týče nějakýho jako stravování jo, že nemají problém, jakože by nechtěli chodit na obědy do jídelny, nejsou vlastně vůbec vybíraví, jo.“*

Následující část práce se orientuje na zodpovězení DVO3, dle vyjádření R1.

- **DVO3: Jaké je očekávání matek pro budoucí život jednotlivých dětí v souvislosti se sourozeneckou pozicí v rodině?**

Prvorozený sourozenec

U prvorozené dcery se matka domnívá, že se jednou bude pohybovat v pedagogické sféře. Přesně k tomu dodává R1 toto: *„Jako nejstarší dcera teda hodně jako směřovala, už když byla menší, že by chtěla jakoby být pedagog. Vyloženě jí lákalo jít do školky nebo takhle.“* Dále matka uvádí, že je jednoznačná svědomitá pečovatelka, která plnohodnotně zastupuje rodiče,

a to i ve vaření. R1: „*Prvorozená je svědomitá opečovávatelka, velký pomocník, který zastupuje rodiče.*“

Druhorozený sourozenec

Co se týká druhorozené dcery, matka uvádí, že má nejvíce blízko právě k umění, takže ji v budoucnu vidí nejspíše v této oblasti. R1: „*Ta druhorozená to bude podle mě nějaké světoběžník, umělec prostě.*“ Dále ji matka popisuje jako velmi ochotnou pomoci, načež musí chtít většinou sama od sebe. Také ji popisuje jako další „maminku“, a člověka s uměleckou duší. R1: „*Taky dost pomáhá, ale musí chtít sama. Je to takový, že vím, že když za ní přijdu a poprosím jí... Zase další maminka, ale ještě je taková jakože, třeba jako ještě ty emoce nemá úplně tak poskládaný, ale jinak je taky moc šikovná. Je to takový náš umělec no, výtvarník, dělá všechny výzdoby.*“

Třetí sourozenec

U prostředního syna matka prozatím nemá představu, jediné, co jí napadlo, byla kariéra fotbalisty, neboť ho má moc rád a věnuje se mu. R1: „*A prostřední syn to bude fotbalista, nevím no.*“ Dále uvádí, že mu nebude dělat problém navazovat kontakty, zejména s dívkami, díky tomu, že doma je obklopen sestrami a je jediný kluk, naučí se díky tomu jednat s opačným pohlavím velmi citlivě. Dle matky vyniká i jako výborný opatrovatel, zejména vůči jeho mladším sestrám. Dále se matka zmiňuje, že mu jde tak všechno nějak samo, bez velké snahy. R1: „*Syn, ten si myslím právě, že jako díky tomu je právě přesně takhle společenské a hodně jako akční. Nevím, jak to bude mít s téma ženskejma, jako on působí, že jakože ženy má hodně rád (smích). Jo že jako má i hodně kamarádek, na to, že je vlastně ve 3. třídě – že mu to jako nedělá problém. Takový to partnerství s téma holkama, navazování kontaktů. Že jsem se spíš jako bála, že spíš ženský nebude ani chtít, protože má hodně ženských doma. Vlastně muž je v podstatě od rána do večera v práci a kontakt doma má jenom s holkama. Jemu ta škola třeba jde strašně jako sama, u holek jsem se hodně trápila třeba u těch prvních. Že jsem se s nima hodně musela učit a jemu to jde všechno, nějak tak jako samo, protože už to hodně pochytil, podvědomě to nasál má se od koho učit.*“ V neposlední řadě matka zmiňuje, že je to takový „bavič“ a organizátor všech rodinných záležitostí. R1: „*To je takovej fakt šoumen. Takovej jako bavič a organizátor zápasů a všeho rodinného.*“

Nejmladší sourozenci – dvojčata

Po celý rozhovor se matka vyjadřovala o dvojčatech společně. Matka si ještě netroufla odhadovat, jak je sourozenecká pozice ovlivní. Ale už teď cítí, že mají díky svému postavení dobrou příležitost se naučit pochopit a respektovat ostatní lidi. Zároveň poukazuje na jejich bystrost a skvělou učenlivost. R1 uvádí: „*Pro ně si myslím, bude o něco lehčí potom přijímat všechny druhý lidi. Myslím, že to budou mít jako v tomhle snazší třeba. Jako to pochopení těch ostatních. Ony jsou strašně chytrý, tak úžasně si pamatují věci, písničky. Mluvěj krásně jo, strašně rychle se učí.*“

9.2 Respondentka 2

Druhá žena je matkou pěti dětí. Nejstarší dceři je 18 let, druhorozenému synovi je 15 let, prostřední dceři je 11 let. Čtvrtá se do rodiny narodila dcera, které je momentálně 8 let, a pátá v pořadí je pětiletá dcera. Všechny děti mají společného otce a žijí v jedné domácnosti.

V následující kapitole bude zodpovězena DVO1, DVO2 a DVO3 – na základě zkušeností matky pěti dětí (R2).

- **DVO1: Jaký má význam pořadí narození dítěte do rodiny?**

Prvorozený sourozenec

Matka popisuje svou nejstarší dceru jako velmi dominantního člověka, který je rád i sám. Dále matka zmiňuje, že dcera sice není rozený vůdce, ale věci, které ji z jejího pohledu připadají důležité, se snaží prosadit. R2 uvádí: „*Myslím si, že ta nejstarší je dominantní hodně, ale je zároveň samotář. To, co považuje za důležité se snaží prosadit, ale není to rozený vůdce, jede si svoji linii.*“ Dále matka podotýká, že dominanci u nejstarší dcery vnímá coby přirozenost, jelikož je zkrátka prvorozená, a tudíž ji ti ostatní sourozenci budou tak brát a poslouchat. Přesně R2 poznamenává: „*Řekla bych, že ta dominance u té nejstarší dcery, že považuje za přirozený, že ji budou poslouchat – já jsem tady nejstarší.*“

Na prvorozené dceři si matka váží toho, že se dovede v rámci mezilidských vztahů vymezit. Dále obdivuje její samostatnost. R2 přesně uvádí: „*Ale jo, jsem ráda, že se dovede vymezit a že celkem sama si hledá tu svoji cestu, na to, jaký to bylo dítě, který bez maminky nedalo ani ránu. Teď si vede úžasně samostatně, takže to na ní obdivuji, že vlastně to někde ze sebe vykřesala.*“

Druhorozený sourozenec

O druhorozeném synovi matka hovoří jako o velmi sociálně citlivém člověku, spojuje to s tím, že pokud je někdy potřeba pohlídat mladší sestry, tak je hlídá on, nikoli jeho starší sestra. Matka uvádí, že dělá chůvu, ale rovněž se mezi sestrami dovede vymezit. Matka poznamenává, že někdy až zneužívá svého výsadního jediného mužského postavení mezi sourozenci, ale zároveň s nimi má velmi hezký vztah, je na ně hodný a jeho sestry ho jako jediného bratra „uznávají.“ R2 konkrétně uvádí: *„Ten druhý syn je hrozně sociálně citlivý, takže vlastně kdykoli je potřeba hlídat sestry nebo hlídat mladší děti, tak hlídá on, ten dělá chův., Ale je taky pravda, že se dovede vymezit, a když mladší sestry dostanou něco, co by on rád taky, umí je o to docela chytře jako oblafnout jo, že až zneužívá toho svého postavení staršího sourozence. Nehledě na to, že jako chlapec přece jenom cítí určité výsady, coby nositel tradice a jména, a taky neváhá kdykoli to využít – já jsem tady chlap a vy budete poslouchat. Což teda sestřičky mladší, všechny svorně uznávají, takže jednak je na mě hodný, takže se s nimi hraje a mají takovou docela hezkou skupinu.“*

Matka zvyrazňuje synovo sociální chování, podotýká, že má soucit a vytříbený smysl pro povinnost. Jako příklad uvádí situaci, v rámci níž slíbil syn sousedovi s něčím pomoc – a sám si na to myslel, věděl kdy a kam má jít, rodiče mu nemuseli připomínat jeho domluvenou povinnost. Přesně to R2 popisuje takto: *„To jeho sociální chování je fantastický jo, jaký on má soucit, jak přemýšlí i jeho vztah k povinnostem prostě, že něco je potřeba udělat – třeba ve vesnici slíbil sousedovi něco, tak on jde, není potřeba mu říkat v tolik. On si tam dojde sám, i sám upozorňoval, že mu to právě slíbil. Myslím, že ten smysl pro povinnost, on má úplně jako vytříbenej.“*

Třetí sourozenec

O třetí a prostřední dceři matka též hovoří jako o velmi citlivé osobě. Popisuje ji jako něžnou, někdy až slabou. Zdůvodňuje to tím, že v rámci třídního kolektivu se vždy nedokáže vymezit vůči záměrům či postojům spolužáků, se kterými nesouhlasí. Rovněž svou dceru vnímá jako velmi hodnou a zároveň oblíbenou mezi kamarády. Dále popisuje složitou situaci v rámci vzájemných vztahů se spolužáky, se kterými nechodila do školy od první třídy, neboť měla domácí vzdělávání. R2 konkrétně uvádí: *„A vlastně ta prostřední holčička je taky sociálně nesmírně citlivá, takže u ní úplně charakteristika bych řekla, že taková něžná a vlastně jakoby až jako slabá, no. Že v té třídě třeba v kolektivu, těžko nese, že třeba jí neposlouchá ta kamarádka, že jí bere její věci bez dovolení. A ona i sama je z toho nešťastná, že jí neumí říct, aby toho nechala. Anebo těžko se vymezuje, když jí někdo obtěžuje, že s ní bude chodit na oběd*

a ona si to nepřeje. A ona neví, jak se jí zbavit prostě. Jakoby až jako do tý slaboty, že je jako slabá. Ale přitom je hodně hodná, je strašně vyhledávaná všema spolužákama oblíbená, ale jenom některejma. Jiný zase o ní říkají, jako tím, jak jsme na vesnici že jo, ty děti pět let chodí někam, tahleta dcerka měla ještě domácí školu a teďka je zas na jiném stupni ve městě, tak vlastně s těma spolužákama, který měla v té vesnici naší, tak s těma se nekamarádí, jo.“ Dále svou dceru matka vnímá jako velmi obětavou. Popisuje, že vycítí, když je něco doma potřeba pomoci a udělat. R2 to popisuje takto: *„Ta prostřední holčička, ta hodně sociálně citlivá, ta je taková hodně obětavá, že vidí, co je potřeba, jo. Aby udělala radost nebo prostě aby bylo hezky, tak je schopná prostě ten ubrus třeba uklidit, vyklepnout, že jo, nádobí. Jo ona třeba, když je dřív doma, tak ví, že se o tom třeba bavíme den předem, že je potřeba to a to udělat, tak ona to zařídí.“*

Dále matka popisuje, že na její prostřední dceři obdivuje její bohatou fantazii a prostorovou představivost, kterou mají mimo jiné i ostatní sourozenci, uvádí R2: *„Na té prostřední si vážím, no, jaká je něžná jo, ona si tak krásně hraje s těma panenčkama, má bohatou fantazii a vlastně všechny naše děti mají velkou prostorovou představivost.“*

Čtvrtý sourozenec

O dceři, která se do rodiny narodila jako čtvrtá, matka uvádí, že je od mala velmi inteligentní, houževnatá, ale stejně tak paličatá. Nezabývá se tím, co si o ní, kdo myslí, a hledí si svého názoru na věc. Jako příklad matka popisuje situaci, kdy si s touto dcerou starší sourozenci něco domluví – ona na to přistoupí, ale ve výsledku si to stejně pokaždé udělá podle svého. Matka obdivuje, jak v jejím věku (8 let) už může mít dítě jasno v tolika věcech, a zároveň vědět, jak těchto věcí dosáhnout. Dále matka uvádí konkrétní příklad situace, kdy si dcera velice přála naučit se hrát na kytaru. A aby dosáhla svého, zjistila si, kdy a kde hru na kytaru vyučují i jak se tam dostane. Poté přišla za matkou a poprosila jí, aby jí ten konkrétní den zrušila původní kroužek, že bude chodit na kytaru. A ona tam nyní opravdu chodí. R2 to popisuje takto: *„A potom mám vlastně ještě holčičku osmiletou, čtvrtou. A ta je jednak velmi inteligentní, ta už od malička jeví takové známky, ale zároveň je taky hrozně houževnatá, paličatá, takže ta se s ničím úplně jako nemaže. A jede si tu svoji ligu a vůbec jí je jedno, jestli si něco myslí ti starší sourozenci. Ona jim to třeba odkýve, ale udělá si to vždycky po svém. To je neuvěřitelný, jak to dítě, takhle malý, už má velice jasno v mnoha věcech, a má i jasno v tom, jak dosáhne svého, jo. Že třeba mi úplně nejsme schopni, protože každej dojíždíme do zaměstnání, vozit děti na kroužky, určitě ne v takové míře, jako když jsme bydleli ve městě. Ale tahle dcera si umanula,*

že chce hrát na kytaru, takže tak škemrala, až jí přinesl Ježíšek kytaru a letos, když už bylo jasné, že opravdu nebudeme vozit děti na kroužky, tak řekla, ale já maminko budu chodit na kytaru. A v tuhle dobu je prostě v Domě dětí a mládeže, tam já budu chodit, mami je to každou středu, takže mi zruš sokola a já budu chodit na kytaru a opravdu chodí na kytaru.“

Matka si na čtvrté dceři tedy váží její ctižádosti, což opakovaně uvádí, že to na ní nejvíce obdivuje, R2: *„Ta je ctižádnostivá nesmírně to je neuvěřitelný, jak ona to má fakt srovnaný, jako to obdivuju na ní. Třeba řekla, že: Já si tam dojedu sama, což se musí samozřejmě hlídat, protože to je přes celý město a osmiletá holčička a tak dále no.“*

Pátý – nejmladší sourozenec

U nejmladší dcery matka vyzdvihuje bystrost. Podle matky mívá občas výstupy, které podle ní patří spíše k mladšímu věku. Zároveň zmiňuje i její žárlivost, přičemž dcera dává najevo, že ona je ta nejmenší v rodině a má na rodiče nárok. Zároveň ale matka přiznává, že jsou na nejmladší dceru kladeny vysoké nároky, jako příklad uvádí třeba to, že dcera zůstává každý den dlouho ve školce. R2: *„No a ta nejmladší, ta nám dělá miminko. To je taky dítě jako bystrý, ta je taková jako, no mazlíček, přijde se pomazlit. Sem tam, dělá takový scéný, co bych si myslela, že spíš ke tříletému dítěti a je i žárlivá, já jsem vaše miminko, já jsem vaše děťátko. Ale je taky pravda, že jsou na ni kladeny vysoké nároky. Často je vlastně od 7 do 4 ve školce, takže je pochopitelný, že si to potom kompenzuje jinak no. A když třeba neusne v tý školce, tak odpoledne, večer už je plačtivá, jako to malé dítě.“*

Nejmladší dceru matka nejvíce obdivuje především proto, že se umí velice dobře přizpůsobit, ale zároveň umí diskutovat. V souvislosti s tím dodává, že má pocit, že v případě, kdy její děti vycítí, že matce opravdu na něčem záleží, tak to všechny udělají. Konkrétně to R2 vnímá takto: *„Na tý nejmladší si vážím, že se přizpůsobí, zároveň umí i diskutovat. Není to tak, že vlastně, my žádný děti nemáme tak vyceповaný, že já řeknu – oni udělaj, to jsem už dávno vzdala tenhle model výchovy. Mám ale furt pocit, když děti ví, že mi na něčem hodně záleží, tak to všechny udělají.“* R2 cítí, že k ní děti mají důvěru a naslouchají jí. K tomu dodává, že vlastně nemá z tohoto pohledu zlobivé děti, R2: *„Mají ke mně všechny takovou důvěru, že poslechnou, to asi všechny mají úplně stejný. Jakože já nemám vlastně zlobivé děti, když se to tak vezme.“*

Následující část kapitoly se zaměří na DVO2 a pohled R2 na benefity spojené s tím, že sourozenci vyrůstají ve větší sourozenecké skupině.

- **DVO2: Jaké benefity s sebou nese skutečnost, že děti vyrůstají ve vícečetné rodině?**

Matka sděluje, že je za své děti velice vděčná, zároveň podotýká, že jí vícečetné rodiny dávají velký smysl. Sama za sebe silně vnímá, že je to pro všechny členy rodiny obohacující. Též poukazuje na fakt, že její děti budou mít díky svým sourozencům mnohem hustší síť sociálních vazeb. Konkrétně k tomuto R2 sděluje: „*Já jsem hrozně ráda že jsou, že ty děti mám. Jako mně to dává smysl.*“ Navíc dodává: „*Nicméně, jak mi poradili starší a zkušené ženy moudro, co se nezvládne s jedním, se docela dobře zvládne se dvěma, co se dvěma se sotva jen tak tak skoro nezvládá, se třema úplně v pohodě, se čtyřma to jde ještě líp, a s pěti dětmi člověk zjistí, že je dobrej manažer, a že jde úplně všechno. (smích) A dál jsem nepokračovala. Tak nevím jak jeto dál. Ale co takhle znám maminky od vícero dětí, takže je to vždycky nesmírně obohacující, že člověk zjistí, že má jednak velké srdce, a že rodina je mnohem pestřejší má mnohem hustší síť těch vazeb. Není to tak jednoznačné, že dceruška je tatínkova a synáček maminčin, jako je v těch dvou dětných modelech.*“

Dále matka na svých dětech pozoruje, že se prostřednictvím svých sourozenců daleko více rozvíjejí. Děti mají díky sobě navzájem daleko více podnětů. Jako příklad udává přípravy na Vánoce. Znovu také opakuje, že vnímá rodinu jako nesmírně obohacující z principu. V neposlední řadě podotýká, že se její děti ve světě rozhodně neztratí. R2 udává: „*A i jsem si všimla, že se děti v podstatně víc rozvíjí. Třeba teďka se blíží ty Vánoce, a oni fakt mají starost, co seženou, komu k Vánocům, i třeba vyrábějí něco z papíru prostě, i takový jako krásný prostorový věci. Dají si tu práci, a to si myslím, že na to jakej je kalup v rodině, jak se u nás obecně tolik nestíhá, tak vlastně je vidět, že ta rodina je hrozně obohacující jako z principu no. Na každém je něco dobrého, a hlavně si myslím, že se neztratí ve světě.*“

Matka popisuje, že jako významný benefit vícečetné rodiny pro děti a jejich budoucí život je určitě vzájemná pomoc a podpora, jak morální, tak finanční. Uvádí, že ve vícečetných rodinách vlastně není nikdo sám, v případě náročných životních situací či okolností se rodina vždy spojí a vzájemně si pomůže. Dále vnímá jako obrovskou výhodu rozhled a záběr vědomostí celé rodiny a samotných sourozenců. Tento benefit vysvětluje na příkladu z jejich domácnosti, kdy jako rodina nesledují televizi a tím pádem mají dost prostoru pro rodinné debaty. V souvislosti s výše uvedeným záběrem znalostí a vědomostí všech členů rodiny matka dodává, že jednotliví členové z různých oblastí a profesí zprostředkují konkrétní informace z dané oblasti všem ostatním a stávají se tak důvěryhodným zdrojem informací pro své nejbližší. Popisuje, že je to spolehlivý pramen informací od lidí, kteří se vzájemně nechtějí poškodit. Přesněji to R2 popisuje takto: „*Mám pocit, že jednak si sourozenci pomáhaj a to i finančně, což je ale taky důležitý, jednak podporou tou morální, že když přijde těžká chvíle, těžká nemoc, ovdovění a tak.*“

Dále není tam vlastně nikdo sám, ani ti, co jsou bezdětní, což si myslím, že je obrovská devíza. A pak je to i ten rozhled. Musím říct, že vlastně tím, že u nás doma třeba nesledujeme televizi, jenom přes počítač výjimečně něco pustíme, tak je hodně prostoru pro debaty a tyhle věci. Vidím to i v té generaci právě těch svejch rodičů, že někdo to někam dotáhne a teďka nemyslím třeba jenom univerzitní profesory, ale kdo třeba hodně cestuje a sdílí to s těmi svými sourozenci, tak vlastně zprostředkovává to vědění všem těm ostatním. A může to bejt jak názor na politiku, tak na různé oblasti života – na výchovu i vlastně na to já nevím. Může se stát, že má někdo třeba hodně nadané děti. A v tý rodině se to objevuje to nadání výtvarné, matematické a tak dále, tak poradí těm jiným příbuzným, jaké cesty jsou možné, kam se obrátit i vlastně jaký lékaře. My jsme pořád malá země jo, takže když máte velké příbuzenstvo na Moravě a tak dále, vzájemně si ty lidi prostě ty informace předávají a je to určitě spolehlivější, protože je to rodina a ta vás prostě nenatáhne záměrně.“

Znovu poznamenává, že právě vztahová síť je jednou z těch nejvýraznějších benefitů pro její děti. A dále tento benefit rozvádí jako vzájemné obohacování se napříč různými oblastmi podle toho, kdo se nachází v jakém oboru. R2 uvádí: *„Právě ta vztahová síť a ty kontakty. Jestliže to někdo dotáhne v jakékoliv oblasti někam do hloubky, vysoko, tak vám zprostředkuje prostě tu oblast taky, protože je v ní tak dobrý, že dovede obohatit i ty další sourozence, pakliže mají zájem. Já mám že jo, bratra lékaře, sestra je doktorka biologie, všichni mají obrovský rozhled v určitém oboru. A vlastně, když potom mě něco zajímá, co právě z toho oboru je, tak se mám na koho obrátit. A ty informace jsou jednak poctivě získaný a jednak do hloubky. A to mi zprostředkovává vlastně, ale i ta širší rodina. Je to důvěryhodný zdroj vlastně, jak na informace, tak na tu pomoc, tak na tu síť, kdy si myslím, že kdyby s někým se vedlo hodně zle, tak oni pomůžou.“*

Matka vnímá, že se jako sourozenci berou na stejné úrovni. Jsou si pro sebe navzájem podporou i přestože nejstarší dcera se podle matky pomalu orientuje na svůj vlastní směr. R2 uvádí: *„Já myslím, že si myslej, že jsou z jednoho hnízda, jakože když si hrajou, že jo, tak prostě se berou na stejný úrovni. Zatím ještě mi přijde, že ani ta puberta do toho nehodila tolik ty vidle. Prostě furt jsou jako skupina, zatím možná ta nejstarší už začíná trošku vyplouvat samostatným směrem, ale stále se vzájemně hodně podporují.“*

V následující části kapitoly mělo být očekávání matky (R2) pro budoucí život jejích jednotlivých dětí v souvislosti s jejich sourozeneckou pozicí v rodině.

- **DVO3: Jaké je očekávání matek pro budoucí život jednotlivých dětí v souvislosti se sourozeneckou pozicí v rodině?**

Matka nebyla v tomto ohledu velmi sdílná. Na tuto otázku odpověděla, že doufá, že si její děti převezmou z rodiny hlavně křesťanské hodnoty. Tuto informaci ještě doplnila tím, že se domnívá, že její děti budou vnímavé vůči svému okolí a nebudou kupříkladu házet odpadky na zem. Přesně R2 uvedla: *„Jako očekávám že převezmou hodnoty, křesťanské hodnoty. Myslím si, že rámcově ty hodnoty, jak křesťanství, tak ekologický. Jsou hodně vnímaví prostě k okolí a my třeba nejsme úplně společenský, ale v té vesnici jako myslím, že pár věcí děláme a ty děti to vidí taky, jo. Myslím, že třeba nehází odpadky na zem a jsou vnímaví vůči svému okolí.“*

9.3 Respondentka 3

Respondentka je matkou čtyř dětí. Nejstaršímu synovi je 19 let, druhorozené dceři 16 let, třetí dceři je 13 let a nejmladšímu synovi je 7 let. Žijí ve společné domácnosti a všechny děti mají jednoho otce.

V následující kapitole bude zodpovězena DVO1, DVO2 a DVO3 – na základě zkušeností matky čtyř dětí (R3).

- **DVO1: Jaký má význam pořadí narození dítěte do rodiny?**

Prvorozený sourozenec

Matka popisuje, že její nejstarší syn v některých rodinných situacích „převzal“ roli táty a dokázal sjednat pořádek mezi sourozenci. R3 to uvádí na konkrétním příkladu: *„Já to vidím u toho nejstaršího syna, kterej, když se vlastně narodilo čtvrté děčko, tak v některých situacích prostě převzal roli táty, který tady je, funguje. Ale třeba ráno, kdy už je v práci a ty holky, když třeba kňouraly a chtěly něco a já nemohla, protože mám to miminko, tak on naprosto jasně řekl: Ne, prostě to uděláte sami a projevuje se to i v jiných situacích, kdy prostě si umí jako zjednat pořádek a respekt.“*

Nejstaršího syna matka vnímá jako klidného. Vysvětluje si to tím, že na něho byl čas a díky tomu čerpá dodnes. Dále na synovi vnímá to, že umí naslouchat druhým, učit se od druhých, zároveň to použít a předat někomu dalšímu. Také podotýká, že se díky svému postavení naučil být osobností, kterou druzí respektují, k tomu matka dodává, že se mu to bude hodit jak do

soukromého, tak pracovního života. Přesně R3 uvádí: „*U syna, nejstaršího, to, že on opravdu je takovej klidnej, tím, jak byl první – byl na něj čas, tak i on z toho hodně čerpá, že umí poslouchat druhý, slyšet to, co druhý říká. Učit se od druhých, a zároveň to umí použít, umí to, co se naučí, umí prostě předat dál. A to, že se naučil bejt osobností, kterou ostatní celkem i jako berou a respektují, to si myslím, že se mu hodí, jak k soukromým, tak v pracovním životě no.*“

Dále matka uvádí, že její nejstarší syn zastává roli rádce či pomocníka – to spojuje se situací, kdy měla mladší dcera průšvih ve škole a první za kým šla, byl právě on. A tuto informaci mu sdělila o několik dní dříve než rodičům. Matka také poukazuje na synovu rozvážnost. Jako jeho další přednost matka vnímá fakt, že nemluví se svými mladšími sourozenci jako s malými. Dává jim určitým způsobem najevo jejich rovnocennost a oni si toho velice váží, díky tomu mají mladší sourozenci velmi dobrý vztah právě k prvorozenému synovi. Konkrétně o tom R3 hovoří takto: „*Nejstarší syn zastává roli rádce, pomocníka – když ta mladší vlastně měla průšvih ve škole, tak první, za kým šla, byl ten brácha jo, jemu to řekla hned v pátek, nám až v neděli. Poté, co to probrala s bráchou a se ségrou. On je tady spíš ten rádce. Protože on je takovej jakože rozvážnej, ví toho dost. A nemluví s těma mladšíma jako s malejma dětma.*“

Druhorozený sourozenec

O druhorozené dceři matka říká, že její předností je umění rozdělit práci a delegovat. Konkrétně o tom R3 hovořila takto: „*Ta druhorozená zase umí bezvadně rozdělit práci s tím, že jí dá i sobě tu práci. A umí delegovat.*“

Matka dále uvádí, že má druhorozená dcera „vyřídilku“, což se také pojí s tím, že umí argumentovat. To dcera využívá k dosahování spravedlnosti vůči sobě, ale i druhých lidí, pokud to uzná za vhodné. V neposlední řadě ale matka podotýká, že takto dceru vnímá v prostředí, kde si je jistá. R3 uvádí: „*A druhá dcera, jak jsem říkala, to, že ona má jako vyřídilku, umí argumentovat, umí se bít sama za sebe, ale i za druhý, když prostě uzná, že to tak má bejt. A do toho, jak jsem říkala, že umí rozdělovat práci. Je taková fěrová, tak to určitě se jí bude hodit. Jediná věc, se kterou trošku bojuje, že je takováhle v prostředí, kde se cejtí jistá, takže mezi kamarády a rodinou, ale když je někde v cizím prostředí, tak se stydí, takže to musí trošku potom zapracovat a bude to báječný.*“

Dále matka zmiňuje dcery pracovitost a schopnost nadchnout druhé, jako příklad uvádí motivaci sourozenců k otužování. Také si matka cení jejího smyslu pro spravedlnost, který se projevuje i doma, přičemž se dokáže postavit i otci rodiny, a zastat se před ním všech ostatních. Přesněji to R3 uvádí následovně: „*Takže druhorozená dcera umí delegovat, umí rozdělit práci,*

ale taky jako je pracovitá a umí rodinu nebo sourozence nadchnout. I rozveselit, udělat prostě srandičky, sama ze sebe. K Vánocům dostali otužovací sud vlastně, a už se otužujou všichni. Přitom ho dostali jenom ty dva starší jo. A je to zásluha právě té dcery, která celkem hezky k tomu navedla i mladší sestru. To je největší tady přínos, že tohle ona dovede. A dovede se postavit za nás nebo za jako za sourozence před tatínkem, kterej třeba někdy jako něco, tak ona umí vstát a říct takhle prostě na nás nemluv nebo něco takového. Ona se dovede takhle jako postavit, takže si myslím, že opravdu pro ochranu by šly za ní.“

Třetí sourozenec

Třetirozenou dceru matka popisuje jako klidnou, zároveň ale uvádí, že ve známém prostředí umí být vůdčí. Taktéž zmiňuje její přednost dotahovat věci do konce a schopnost organizovat. V neposlední řadě matka poznamenává, že umí ostatní vrstevníky motivovat, zároveň se ale domnívá, že v případě střetu s dominantnější osobou se spíše stáhne. Také matka zmiňuje, že ji vnímají spíše upozaděnou. R3 to konkrétně popisuje takto: *„Ta třetí se zatím projevuje tak, že když je v prostředí, kde se cítí jistá, tak se až divíme, že naše dcera jako taky umí takhle jako bejt vůdčí typ, umí bejt taky jako člověk, kterej něco vymyslí, dotáhne do konce zorganizuje. A vlastně, i ty leckdy starší holky kamarádky, jako vlastně ona motivuje k něčemu, co jako udělají no, takže jí se to určitě hodí. Každopádně u ní si myslím, že pokud třeba v práci nebo i v partnerství bude mít někoho, kdo je dominantnější, tak se trochu jako stáhne. Vlastně to, jakou jí vnímáme, že je taková jako se cejtí taková upozaděná.“*

Dále matka popisuje, že tím jak třetirozenou dceru vnímají v některých ohledech upozaděnou, tak je naopak dokáže velmi rychle přesvědčit o omylu. Jako příklad uvádí situaci, kdy je dcera na rodinné dovolené překvapila tím, jak je samostatná v komunikaci v angličtině. Matka vysvětluje, že samozřejmě věděli, že ráda sleduje filmy v angličtině, ale do té chvíle vlastně vůbec netušili o její jazykové vybavenosti. Matka uvádí, že takto je to u ní se vším. Taktéž zmiňuje její volnočasovou aktivitu – jízdu na koních. Ve které má její dcera úspěchy, které ze začátku vlastně nikdo neočekával. Podrobněji to R3 vysvětluje takto: *„No, třetí dcera, ta zatím tak jako vykukuje jo, protože třeba jsme zjistili, že umí báječně anglicky a je komunikativní, což, jasně víme, že nosí dobré známky, že poslouchá filmy v angličtině, ale najednou na dovolený, byla naprosto samostatná, fungující, domluvila, dojednala si všechno a my jsme to víceméně netušili. Koukali jsme no. A takhle je to se vším u ní, nebo se vším ne, s tím, co jí prostě baví. Že nic nic nic, a najednou prostě vykvete taková růže. Protože třeba jezdí na koních, baví jí závody a najednou po 5 letech samý 1. místa, říká, že: „No vždyť jo, vždyť přece jezdím na ty*

tréninky a vždyť jako vím, jak se to má dělat.“ Ale vůbec nás jako neinformovala nebo tak. Najednou vykvetla, to je celá ona, tichá voda...“

Čtvrtý – nejmladší sourozenec

O nejmladším synovi matka říká, že je to „živočich“, toto přirovnání vysvětluje tím, že je zkrátka velmi hlasitý a je všude, jak uvádí matka. Dále také zmiňuje synovu bohatou fantazii. R3 uvádí: *„Nejmladší, tak ten je prostě živočich, hlasítej. Je všude, všechno vynosí, vykrámuje, všechno řekne. Neskutečná fantazie teda.“*

Dále ho matka popisuje jako velkého nadšence. Když se do něčeho pustí, tak u toho dlouho nevydrží, ale soustavně se k tomu vrací. Také matka vnímá, že je nejmladší syn hodně opečovávaný, vysvětluje to tím, že si ji, jako matku, dosti uzurpuje. To není poslední dobou příjemné jeho starší sestře, která chce mít matku také někdy pouze pro sebe. Matka zmiňuje, že ho začínají učit tomu, aby byl také někdy sám a nechal matce volný čas i pro ostatní sourozence. V neposlední řadě matka uvádí, že pokud je potřeba, aby ji starší sourozenci v něčem zastoupili, tak s tím nejmladší syn nemá problém. Konkrétně o tom R3 hovoří takto: *„No a nejmladší syn. Je to nadšenec, velký nadšenec, jakmile se do něčeho pustí, tak ne, že by soustavně na tom pracoval, protože nevydrží u ničeho moc. Je takovej dost rozptýlený, ale vrací se soustavně k té věci. A jeho role v rodině – on je teda hodně opečovávanej, protože si mě hodně jako uzurpuje. Ted' ta třetí dcera se začala právě taky stavět, říká: „Hele, ale už i my potřebujeme mamku, už ne jenom ty, už to stačilo.“ Takže ho začínáme učit, že je potřeba, aby taky byl někdy sám. Aby mě nechal povídat si třeba s těma holkama nebo tak, protože on permanentně skákal do řeči a já jako, jo dobře, tak on je ještě malej, ale už to stačilo. Takže v tomhle je určitě benjamínek, ale zároveň, když mamka nemůže a musí pro něj sourozenci nebo někdo jinej, tak to jako zvládne bez problémů, není to takový to rozmazlený děčko si myslím teda.“*

Následující část kapitoly se zaměří na DVO2 a pohled R3 na benefity spojené s tím, že sourozenci vyrůstají ve větší sourozenecké skupině.

- **DVO2: Jaké benefity s sebou nese skutečnost, že děti vyrůstají ve vícečetné rodině?**

Matka uvádí, že jsou dobrý tým. V následujícím textu matka líčí, jak její děti musely spolupracovat a postarat se o sebe navzájem. Jako příklad popisuje situaci, kdy byly děti nečekaně samy doma a každý měl na starost určitou věc, o kterou se postaral. Zmiňuje, že jim řekla, jak chce, aby to v její nepřítomnosti bylo, děti si to sice upravily podle toho, jak to vyhovovalo jim, ale o vše se postaraly. Vyzdvihuje i péči starších sourozenců o nejmladšího

syna. Dále popisuje, jaké činnosti mají děti doma na starost v její nepřítomnosti. Blíže o tom R3 hovoří takto: *„Je to tak, že když by byly tady sami, nebo když tady byly teď třeba zrovna v úterý, nečekaně sami. Tak přesně vlastně v pondělí večer, jsem jim řekla, jak to bude, jim se to tolik nehodilo, tak si to trochu předělali, ale přesně tak to bylo, že vlastně střídali u toho nejmladšího, hlídali ho, protože on, když je sám, tak prostě kouká do tabletu anebo vymejší věci, že je potřeba na něj dohlížet, jo. Takže se u něj vystřídali, starší syn vlastně odvezl mladší dceru na ty koně, protože už může řídit. Takhle to jako už ošéfoval. Zároveň ale nehlídal nejmladšího, to se zavřel do pokoje a šel se učit. To s ním musela být dcera druhá, jo. A zároveň když druhá další přijela z koní, tak ta byla s nejmladším a ta se šla učit, že se tak jako vystřídaly. Ale jsou věci, které ten nejstarší nedělá. Nebude si s ním hrát, to jako ne. K večeri si měli objednat pizzu, na tom se taky báječně shodli.“*

Matka dále podotýká, že je na všechny děti spolehnutí, přestože na každého v něčem jiném. Dále matka sděluje, co mají jednotlivé děti na starosti v situaci, kdy jsou samy. *Je na ně na všechny spoleh, i když na každého trochu v něčem jiným. Proto třeba tomu nejstaršímu dám za úkol, kdyby náhodou jsme tady nebyli prostě třeba přes noc, to se nikdy nestalo, a myslím že nestane, tak to bude tak, že: On probere s holkama, jestli něco budou potřebovat do školy. Holky, udělají úkoly s tím nejmladším, kterého nebude mít ten nejstarší vůbec na starosti. Třetí dcera bude mít na starost kuchyň – vaření, svačiny, protože je v tom schopná. Ta druhá zase dohlídne, aby všichni všechno měli, což teda ty starší si zařídí samozřejmě sami no, a ten nejstarší, by akorát dovezl prostě toho nejmladšího do školy. Každý má svojí roli, no. O všechno je postaráno, protože každé má něco.*

Mezi výrazné benefity matka řadí skutečnost, že její děti nebudou nikdy samy a budou si vzájemně podporou a pomocnou rukou. Tím navazuje na fakt, že jejich děti budou mít bratrance a sestřenice. Dále uvádí, že budou mít vždy kolem sebe blízké lidi, na které se budou moci spolehnout. V neposlední řadě podotýká, že na základě zkušeností z větší sourozenecké skupiny se budou umět její děti prosadit. Také matka doufá, že budou v budoucnu dobrými partnery. Konkrétně o tom hovoří R3 takto: *„Nebudou samy nikdy. Budou mít jejich děti, aspoň teda doufám, budou mít bratrance a sestřenice, což oni nemají a budou si umět pomoci. A myslím si, že i v dospělosti se na sebe budou moci spolehnout, jo. Ať už půjde o radu nebo nějakou jako pomoci. A budou si podle mého umět říct, co jim jakoby v tom vztahu nějakým partnerským, prostě se budou umět prosadit nakonec. Protože tady zjišťuje, že když to nedělá, tak to nefunguje, no. Já doufám, že budou i dobrými partnery.“*

V další části kapitoly je zachyceno očekávání matky (R3) ohledně budoucnosti jejích dětí ve vztahu k jejich sourozenecké pozici v rodině.

- **DVO3: Jaké je očekávání matek pro budoucí život jednotlivých dětí v souvislosti se sourozeneckou pozicí v rodině?**

Prvorozený sourozenec

Matka v souvislosti s budoucností nejstaršího syna zmiňuje, že ho rodina „tlačí“ na medicínu, neboť má před sebou maturitu a rozhodování, jakým směrem se vydá. Zároveň ale přiznává, že podle ní, na to není. Dále pokračuje tím, že by ho spíše viděla na nějaké vyšší vedoucí pozici, protože se domnívá, že na to má vlohly i zkušenosti. Podotýká, že jeho přednost spočívá v tom, že umí zachovat chladnou hlavu a nic ho jen tak nerozhodí. Rovněž umí dobře komunikovat a jednat s druhými. Nicméně podotýká, že pokud by se přeci jen dal na medicínu, viděla by ho nejvíce jako psychiatra. Přesněji se k tomuto R3 vyjadřuje takto: *„Ten nejstarší, vlastně ten, přestože maturuje a do konce února má podat přihlášky na vysoké školy, tak pořád ještě neví kam. Rodina ho tlačí na medicínu, já si teda myslím, že úplně na to není. Určitě bych ho viděla na nějaký jako vyšší nebo vedoucí pozici, protože si myslím, že pro to má vlohly a zkušenosti. Někdy je až zbytečně moc klid'as, ale myslím si, že i to je jako výhoda. Že se nenechá rozhodit a umí s lidmi mluvit a komunikovat. Učí se to samozřejmě, vzhledem k věku. Jako netvrdím, ale myslím si, že by na tohle byl dobřej, proto jsem říkala, jestli medicína, tak psychiatrie.“*

Druhorozený sourozenec

Jelikož to druhorozená dcera umí velice dobře s dětmi, matka se domnívala, že by v budoucnu mohla být učitelkou, poněvadž umí velice dobře pracovat s dětmi. Nicméně dcera na to nemá pomyslení, a tak matka míní, že by mohla být trenérkou, zkrátka něco v této oblasti, kde by byla s dětmi, měla je motivovat a k něčemu je vést. Také zmiňuje, že umí s dětmi dobře komunikovat. Konkrétně to R3 popisuje takto: *„No a druhorozená dcera. Já jsem si vždycky myslela, že to umí s dětma malejma, takže by mohla pracovat jako učitelka. O tom nechce vůbec slyšet, ale podle mě, kdyby třeba byla nějaká trenérka nebo něco takového, tak s dětma by to uměla. Umí nadchnout, umí prostě vymyslet takovou zábavu, která je zabaví a umí s těma dětma mluvit, nemluví s nima jako s malejma, nedělá z nich blbce, tak za to jsem ráda.“*

Třetí sourozenec

U třetí dcery matka uvádí, že je brzy usuzovat, zároveň podotýká, že se dcera bude jednou pohybovat v humanitní oblasti. R3 uvádí: *„No třetí dcera, 13 let, tak to opravdu nevíme. Prostě*

je brzo. Začínáme zjišťovat celkem rádi, že tak sice nemá jakoby nadání úplně na matematiku a logiku, ale zase na tu humanitní oblast.“

Čtvrtý – nejmladší sourozenec

U nejmladšího syna si matka netroufá ještě nic myslet. Uvádí, že jeho směřování zjistí časem. R3 se o tom konkrétně vyjadřuje takto: *„No a nejmladší jde samozřejmě přes ty všechny policisty, hasiče, vojáky, agenty, to jako opravdu ještě nevíme. To ukáže čas, jakým směrem se vydá.“*

9.4 Respondentka 4

Čtvrtá matka (R4) je matkou čtyř dětí – tří synů a jedné dcery. Nejstaršímu synovi je 13 let. Druhorozenému synovi je 10 let. Třetí se do rodiny narodila dcera, které je 7,5 let. Nejmladšímu synovi je 6 let. Všechny děti žijí s rodiči v jedné domácnosti a mají jednoho otce.

V nadcházející kapitole budou DVO1, DVO2 a DVO3 objasněny na základě zkušeností matky čtyř dětí (R4).

- **DVO1: Jaký má význam pořadí narození dítěte do rodiny?**

Prvorozený sourozenec

Na úvod matka uvádí, že své děti rozděljuje na ty, které se narodily jako liché a sudé – sama vysvětluje, že první a třetí potomek se narodily jako fyzicky drobnější, zatímco druhý a čtvrtý potomek byly fyzicky výrazně větší. Matka toto rozdělení dává do souvislosti s jejich povahami, pozoruje, že první a třetí děti jsou silně citlivé a vnímavé. Tento fakt matka zmiňuje i u samotného popisu svého prvorozeného syna, kterého líčí jako velmi citlivého a vnímavého ke svému okolí. Vysvětluje, že syn má tendence pojmenovávat potencionální problém či složitou situaci a hned vycítí, pokud se druhému člověku něco děje. Dále poznamenává, že dokáže dobře vycházet s lidmi. Konkrétně o tom R4 hovoří takto: *„Tomu nejstaršímu někdy jako říkám, že je takovej jako indikátor jo, že vlastně hned pojmenovává problém, potenciální problém jo, tak to jako pozoruju, že když teda bych vzala toho nejstaršího, takže je jakoby hodně vnímavej hodně citlivej. A v něčem si myslím, že je vlastně taková šťastná povaha, že vlastně si umí nějak s těma lidma vyjít. Nějak ho to netrápí. Ale v něčem samozřejmě vnímá veškerý jako niance u těch druhejch lidí a hned říká: „Ty ses tady kvůli něčemu zlobila“, a hned to na mě vidí. A vidí to takhle u všech lidí.“*

Matka dále uvádí, že se snaží být vždy nápomocen, když je něco potřeba, není pro něho problém věci vyjednat. Matka vnímá, že chce se všemi vycházet a domluvit se. Přesně o tom R4 hovoří takto: *„Nejstarší syn se snaží být jakoby nápomocnej. Když je něco potřeba, a tak jako on hned přijde a hned jako začne domlouvat a vyjednávat, jako rád je vlastně s těma lidma nějak jakoby za dobře a umí to vlastně nějak domluvit.“*

Dále ho matka popisuje jako „čistou duši“, vysvětluje to tím, že ke všem lidem přistupuje přímo. R4 v souvislosti s tím konkrétně uvádí: *„No ten nejstarší je taková čistá duše jo, že fakt jakoby přistupuje přímo k těm lidem, že fakt jakoby je takovej rovnej.“*

Druhorozený sourozenec

Druhorozeného syna matka přirovnává k „válci“, jelikož se narodil jako sudé dítě a byl výrazně větší miminko. Popisuje ho jako sebejistého a jednoznačného v úhlu pohledu na věci kolem něho. Dále matka uvádí, že je v kolektivu výraznou osobností, která je ostatními vyhledávána, matka konkrétně zmiňuje, že je pro ostatní děti „atraktivní“. Také podotýká, že bývá v kolektivu „tahoun“, co udává směr a dává věci do pohybu. Přesně se R4 ke svému druhorozenému synovi vyjadřuje takto: *„U toho druhýho, tak tomu zase říkám, že je takovej jako válec, že i se tak narodil, byl takovej fakt jakoby velkej. Fakt to byl velkej rozdíl jo, že fakt jakoby to druhý miminko, opravdu i byl třeba o 5 cm delší, jo. Od začátku působil jako takovej sebejistej, že jakoby vlastně nezpochybňuje ty věci, je takovej jednoznačnej. No, takže u něj jsme zase jako by vnímali, že je takovej jakoby jistej. A takovej jako neproblematizují, narozdíl od toho prvního, který jako sice to nějak má srovnaný a umí to vlastně zvládnout, ale tady ten vlastně vypadal, že ani nic nemusí řešit no. Řekla bych, že je takovej jakoby branej, že hodně i oblíbenej, že je takovej výraznej a že ho nějak jako lidi mají, no že je takovej jakoby v uvozovkách teda atraktivní jo, pro ty děti. Je takovej tahoun teda to zas jo, takovej tahoun, že jako něco ho napadne a teď jako vlastně tak to uděláme, a tak jo. A vlastně občas je až chrlič nápadů. Rád to jako táhne.“*

Dále matka vysvětluje, že druhorozený syn má největší potřebu si vymezovat své místo v rodině, neboť není nejstarší ani nejmladší. Má pocit, že má těžkou roli, protože má hodně povinností a nemá tolik výsad jako prvorozený bratr. V neposlední řadě ho matka popisuje jako nadšence a oblíbence v rámci vrstevnické skupiny. R4 ho konkrétně vnímá takto: *„Ten druhej, má jako největší vlastně potřebu si nějak vydobýt svoje místo, bych řekla teď jo. Takže s ním teď jako se dohadujeme třeba nejvíc, protože on má pocit, že nějak nevím, že má tu roli těžkou, protože není ten nejstarší a zároveň není nejmladší a že tím pádem má hodně úkolů a tak. Takže*

ale jinak si myslím, že fakt je takovej jako velkej nadšenec, a to si to si myslím, že taky jakoby, to ho třeba dělá oblíbeným jo. “

Třetí sourozenec

Matka dále pokračuje, že třetíroženou je jediná dcera. Hned na úvod uvádí, že má speciální postavení. Zároveň sděluje, že je spíše subtilní. Popisuje ji jako starostlivou a houževnatou. Matka také podotýká, že je velmi sebezpytující. V neposlední řadě matka poznamenává, že ráda tvoří. Konkrétně se o své dceři R4 vyjadřuje takto: *„Třetí je vlastně jediná holčička, to je taky jakoby speciální postavení teda. A ta je spíš taková jakoby subtilní zase jakoby. Je hodně na hudbu, má dobrej sluch hraje na housle. A vlastně jí to hodně jako baví, a zároveň v tom si je podobná, to je ten rys, to jsou ty malý děti jo, tak jsou takový jakoby muzický hodně. Jako i myslí na ostatní lidi jo, mrzí je, když se někdo na někoho zlobí, tak hned je mi těch lidí vlastně líto. A u tý holčičky bych řekla, že hodně to je, já jí říkám Iron lady, že je taková, jakože si něco usmyslí a všechno vydrží, aby toho docílila. Takže na ní si vážím toho odhodlání. I jako třeba ten práh bolesti, jak to můžu porovnat u těch dětí, tak má jakoby, vlastně fakt vydrží hodně jo. A vlastně zároveň je taková jako nejistá v tom, co sama zvládne a nezvládne jo. Neustále sebezpytující. Hodně jí vlastně baví různé tvoření, různé vyrábění a tak. “*

Čtvrtý – nejmladší sourozenec

Dále matka navazuje popisem nejmladšího syna, o kterém hovoří, že má podle jejího mínění typické rysy výše uvedeného „sudého“ dítěte – jako miminko byl tento syn výrazně větší. Matka sděluje, že pro něho není problém navazovat kontakty, snadno si najde kamarády a rychle se stane oblíbeným a vyhledávaným. Jako příklad matka uvádí to, že ho chtějí často navštěvovat kamarádi. Dále matka uvádí, že umí dobře logicky uvažovat, využívá to ve svém volném čase, kdy se věnuje sestavování různých logických stavebnic apod. Konkrétně se o svém synovi R4 vyjadřuje následovně: *„No a nejmladší, tak ten má ty prvky toho válcování. (smích) Jinak taky si myslím, že je hrozně jako oblíbenej jo, že hrozně jako děti různě, jakože k němu půjdou na návštěvu. A že si jako vlastně našel rychle kamarády, to si myslím, že je taky pro něj docela jako typický. Takže vlastně takovej přátelskej. A vlastně i jakoby asi ve školce, tak berou, že je takovej ten hodnej jo, co vlastně chce bejt s dětma za dobře. Baví ho sestavování, hodně mu jde takové ty logické právě věci, kde si něco sestavuje podle návodu, a to ho hodně baví. Vždycky je hrozně soustředěnej. Hodně a přesně umí udělat podle instrukcí, to je obdivuhodný. “*

Dále matka uvádí, že jako nejmladší se snaží udržet se staršími sourozenci krok a přiblížit se jim. R4 konkrétně uvádí: *„Postavení toho nejmladšího, tam jako vnímám nejvíc, že se snaží*

hrozně bejt jakoby s nima v tom, že se snaží jim všem přiblížit a držet krok s těma staršíma.“
Dále matka sděluje, že je brán jako maskot rodiny. R4 uvádí: „*Ten nejmladší je trošku takovej maskot rodiny jo, tak to asi trošku je takhle jako jeho role.“*

Matka dále zmiňuje, že je syn velmi bystrý. Dokáže nové věci rychle pochopit a obecně se velmi rychle učí novým věcem. Také uvádí, že pozoruje jeho silnou motivaci si věci domyslet a dát dohromady. Přesně se ohledně svého nejmladšího syna R4 vyjadřuje následovně: „*Ten nejmladší, on je přesně asi takovej ten typ, že je hrozně jako takovej bystřej vlastně jo, že všechno jako rychle pochopí a jak ještě má tu silnou motivaci, tak jakoby všechno jako rychle dá dohromady a domyslí. V tomhle je takovej hrozně jakoby rychlej no.“*

Nadcházející část kapitoly bude věnována DVO2 a perspektivě R4 na výhody, které přináší skutečnost, že sourozenci vyrůstají ve větší sourozenecké skupině.

- **DVO2: Jaké benefity s sebou nese skutečnost, že děti vyrůstají ve vícečetné rodině?**

Matka sděluje, že vnímá všechny své děti jako „tlupu“. Tento výrok rozvádí tím, že jsou její děti hodně spolu. Podotýká, že jsou za to s manželem rádi. Jsou vděční, že děti mají blízké vztahy a dobře si rozumí. Také zmiňuje výhodu vzájemného pochopení a podpory. Konkrétně o tom R4 hovoří takto: „*My je máme hodně jako tlupu, teda musím říct. Že jsou fakt hodně dohromady. A my jsme to teda i jako hodně chtěli takhle, nebo jsme se o to cíleně snažili. Je hodně držet dohromady, protože mně jako vlastně, to přijde hezký, když ty sourozenci, mají jakoby blízky vztahy. A jsou si nějak blízky, že mám pocit, že si z té rodiny můžou dobře rozumět. Jako pochopit se a podpořit. Tak jako by to byl vlastně náš záměr, proč jsme je hodně jako dávali dohromady.“*

Jako příklad vzájemné sourozenecké podpory matka uvádí situace, kdy dá jednomu ze sourozenců za úkol dojít něco nakoupit. Děti ale nechtějí jít samy, a tak se vzájemně doprovodí. Někdy jdou ve dvou, někdy ve třech. Podrobněji to R4 komentuje následovně: „*Ted' jsme jim dávali nějaký úkoly. Třeba začali ted' nakupovat, nechtějí jít sami jo, jdou třeba ve dvou. Fakt jako že nechtěj jít úplně jako sami. Bud' jsou rozdělený na dva a dva, jo. A někdy jsou ty dva starší a dva mladší, anebo jsou třeba tři kluci a teda jedna holka. Když to porovná s těma sourozencema, kde jich je třeba míň, tak fakt jsou jako víc spolu, si myslím.“*

Právě týmová spolupráce všech sourozenců je pro matku důležitá hodnota. R4 se k tomu vyjadřuje: „*Vážím si, že fakt jako fungujou hezky dohromady jo. Že jsou tým, že spolupracujou. Toho si vážím jo, je to nějaká pro mě jako jako důležitá hodnota.“*

Dále matka vnímá, že se od sebe vzájemně sourozenci učí. Podotýká, že mají možnost si zažít vícero pohledů a postojů na věc, což vnímá jako velkou výhodu pro jejich budoucí život. V souvislosti s tím uvádí, že mají příležitost definovat a vysvětlit, co si myslí a proč. Zároveň se o tom učí hovořit. Také matka vnímá, že mají velký prostor pro trénink sociálních interakcí, jako je například spolupráce či domluva. Zmiňuje, že mají děti možnost se v rámci sociálních interakcí prostřídat v mnoha kombinacích, protože jsou čtyři. Znovu také opakuje výhodu vzájemné podpory. Konkrétně o tomto R4 hovoří takto: *„Vnímám, že se učeť od sebe hodně. Vidí jiné pohledy na situaci, kdy tam jsou čtyři, že nevidí jenom ten jeden pohled. Nebo ten druhý. Tak to se určitě jako se hodí, že se učeť to vlastně nějak definovat, co si myslíš. A nějak vlastně už jako i děti, že se to učeť vlastně říkat. A nějak se domluvit, to se hodně učeť. Můžou se podpořit, že na to nejsou sami, což oni asi přirozeně jo, dělají, že nechtějí často jít někam sami, ale že jdou jako s někým. Takže to si asi nějak jako uvědomují. A mají jako hrozně možností tý interakce jo, že já jsem vlastně na začátku říkala, že jaký je rozdíl mít dvě děti a když si člověk představí ty možnosti těch kombinací. A ty kombinace vlastně interakcí, když jsou ty děti čtyři jo, že můžou být dva a dva, jeden a tři, a který ty tři, jeden a mezi tím, může být jeden a jeden jo.“*

Jako významnou výhodu matka vnímá širokou rodinnou síť. Příležitost dostat upřímnou zpětnou vazbu od lidí, kterým věříte. Toto matka vnímá jako velmi silné téma. R4 se k tomuto vyjadřuje takto: *„Že má člověk tu rodinnou síť fakt širokou. A vlastně, já v tom jako vnímám tu možnost jako vlastně že, někdo mi dá zpětnou vazbu. A je to někdo, komu vlastně věříte, protože je z rodiny. Že v tom jsme jako spolu. Tak to mně jako přijde, jako silný téma no.“* Dále podotýká, že nikdy nebudou sami. Opět hovoří o vzájemné podpoře, ale i konkurenci. R4 sděluje: *„Jakože no, že nejsou sami, že nejsou jakoby sami, že mají nějakou jako podporu zároveň někdy konkurenci.“*

Následující část kapitoly se věnuje očekáváním matky (R4) ohledně budoucnosti jejich dětí s ohledem na jejich sourozenecké postavení v rodině.

- **DVO3: Jaké je očekávání matek pro budoucí život jednotlivých dětí v souvislosti se sourozeneckou pozicí v rodině?**

Prvorozený sourozenec

Matka uvádí, že v tomto ohledu už dokáže říct, kam si myslí, že budou její děti směřovat v profesní oblasti. Co se týká prvorozeného, u něho se domnívá, že se bude pohybovat v humanitní sféře. Uvádí, že ho baví pracovat s textem. Jako příklad dává práci režiséra nebo

scénáristy. Nebo sděluje, že se bude jednat o něco „měkkého“. Jako druhou možnost uvádí oblast pečovatelství. Přesněji matka hovoří o práci se zvířaty. Nakonec podotýká, že si nemyslí, že by se vydal jiným směrem. R4 o tom přesně hovoří následovně: *„Vlastně nějak to vidíme, jakože určitě to bude něco humanitního. Baví ho pracovat s textem a psát články a takový. Buď chce dělat něco u filmu, třeba režiséra nebo scénáristu. Něco jakoby měkkého. Anebo naopak zase pečovatelského, v oblasti jako třeba se zvířatama, protože to je zase taky oblast, která ho jakoby baví, takže tam si myslím, že to fakt jakoby bude jedna tady z těch oblastí. A samozřejmě pak už těch možností je hodně jo, ale myslím si, že to asi nebude nic úplně diametrálně jako odlišného.“*

Druhorozený sourozenec

U druhorozeného syna se domnívá, že se bude jednou pohybovat v IT oblasti. R4 o tom přesně hovoří takto: *„Ten druhorozený, toho baví hodně matika a tak, takže tam si myslím, že bude něco jakoby s IT dělat no. Že bude dělat nějaký programování a tak.“*

Třetí sourozenec

U třetírozené dcery matka sděluje, že se domnívá, že se v budoucnu bude pohybovat v pedagogické sféře. Konkrétně to R4 vnímá takto: *„U té třetí holčičky, nějaká práce s lidma, něco jakoby třeba s pedagogikou, myslím si, že asi to bude něco takovýho.“*

Čtvrtý – nejmladší sourozenec

U nejmladšího syna matka popisuje jeho zálibu v počtech a malování. Spojuje to s tím, že v rodině mají architektky a nejmladší syn se jí nejvíce jeví do této oblasti, protože už teď je mu blízka. Přesně to R4 komentuje takto: *„Ten nejmladší, tam si přesně jako myslíme, že jako vlastně už to trošku vidíme, protože ho baví malování a počítání. Můj brácha je stavař a vlastně máme v rodině různě ty architektky, a takže je to asi oblast, která je mu blízka no.“*

9.5 Respondentka 5

R5 je matkou pěti dětí. Nejstarší dceři je 25 let. Druhorozený je syn, kterému je 19 let. Třetí a prostřední se do rodiny narodila dcera, které je 17 let. Čtvrtá je dcera, které je 10 let. A nejmladší dceři je 8 let. Děti mají jednoho otce a žijí v jedné domácnosti.

V následující kapitole budou zodpovězeny DVO1, DVO2 a DVO3 na základě zkušeností matky pěti dětí (R5).

- **DVO1: Jaký má význam pořadí narození dítěte do rodiny?**

Prvorozený sourozenec

O nejstarší dceři matka hovoří jako o svém plnohodnotném zástupci. Podotýká, že je na ni sto procentní spolehnutí. Jako nejstarší zná všechny své sourozence od miminka, a ne vždy pro ni bylo lehké přijmout dalšího člena do rodiny. Narození nejmladší sestry pro ni bylo těžké „strávit“. Dále podotýká, že v sobě navzájem mají pevnou důvěru a jsou si velice blízké. Matka se domnívá, že bude skvělá máma, protože má všechno, co je s rodičovstvím spojené, vyzkoušené. Díky čtyřem mladším sourozencům se dcera naučila dobře organizovat a plánovat. Matka uvádí, že své sourozence dcera často hlídala a později je brala i na různé výlety. Uvádí, že tím, jak měla na starosti tolik věcí spojených se svými sourozenci, je nyní velmi zodpovědná, starostlivá a má smysl pro povinnost. Také má cit pro spravedlnost. Dále matka vysvětluje, že díky svým mladším sourozencům se naučila dělat kompromisy. V neposlední řadě podotýká, že si umí velmi dobře poradit v kritických či nečekaných situacích. Přesněji R5 svou nejstarší dceru popisuje takto: *„Tak ta nejstarší dcera je můj plnohodnotný zástupce. Mám na ni sto procentní spolehnutí. Díky tomu, že je nejstarší a vlastně zná všechny své sourozence od miminka, prožívala s každým jeho dětství, jo že, vlastně od druhorozeného ji dělí 6 let, tak byla už dost velká, když se narodil druhorozený syn. Je neuvěřitelný, jak se dokázala přizpůsobit rodinné situaci, pokaždý, když do rodiny přišel nový sourozenec. Ne vždy to pro ni bylo jednoduché, upřímně, když se dozvěděla, že čekáme tu nejmladší dceru, byla z toho docela nešťatná, ale radost z toho neměla. Mám v ní plnou důvěru a ona ve mně. Řekla bych, že jsme zároveň takové přítelkyně. Bude z ní skvělá máma, i když dospívala, říkala, že děti mít nebude, ale teď se to našťestí mění. Dokáže skvěle organizovat, plánovat, rozdělit práci, být úžasným příkladem pro své sourozence, je prostě velká sestra. Má hodně cit pro spravedlnost. No a jakmile si udělala řidičák, brala všechny svoje sourozence různě po výletech, a tak no. Hrozně rychle se jako naučila s těma malýma dětma komunikovat tak, aby jí braly. Dokáže je vždycky nečím jako zaujmout, no. Právě si myslím, že díky té zodpovědnosti za sourozence je teď tak spolehlivá a zodpovědná, jako ve všem, no. Myslím, že prvorozenectví jí do života hodně vyškolilo i v tom, dělat kompromisy, ustupovat a upřednostnit někdy zájmy jiného před těmi svými, v tu správnou chvíli. Umí si v kritických situacích zachovat chladnou hlavu a rychle jako vymyslet nějaký náhradní plán a vyřešit jako tu situaci. Takže tak. Taky je jako neuvěřitelně starostlivá a musím říct, že si myslím, že své sourozence by za nic na světě nevyměnila. Taky je studijní typ, je hodně snaživá a svou pílí, vždycky všechno zvládla.“*

Druhorozený sourozenec

Matka dále pokračuje popisem druhorozeného syna. Hned na úvod podotýká, že vyniká v úplně odlišných oblastech. Cítí, že jako jediný muž mezi ženami má v určitých oblastech výsadní postavení. Ale zároveň také vyšší nároky. Matka vnímá, že se k němu přistupovalo jinak než k jeho sestřám. Tuto skutečnost nevnímá jako pozitivní. Druhorozený syn má blízko k umění. V tomto oboru nyní i studuje. Díky zkušenosti se sestrami se naučil velmi hezky vycházet s opačným pohlavím. Naučil se být vnímavý vůči nim. Matka uvádí, že to s mladšími sestrami zkrátka umí. Jako příklad uvádí, že je vždy večer chodíval uspávat. Četl jim pohádku nebo jim něco vyprávěl. Moc rády si s ním povídaly. V neposlední řadě matka zmiňuje, že je syn citlivý a něžný. Je to introvert, tudíž má rád svůj klid. Konkrétněji ho R5 vnímá takto: *„Druhorozený syn vyniká zase v úplně jiných oblastech. Jako jediný kluk mezi ženskýma, má trochu výsadní postavení. Má velmi blízko k umění, které také studuje. Protože byl v dětství postupem času mezi hodně ségrama, tak jako na jediného kluka na něho byly kladeýy vysoký nároky, a přistupovalo se k němu prostě jinak. Nebylo to ideální, spíš naopak. Co ale díky tomuto postavení získal, tak je určitě schopnost jednat s dívkami, chovat se k nim, pečovat o druhé a přizpůsobit se. Co se mi takhle vybaví, tak je určitě to, že ty nejmenší dcery, tak když byly menší, měly nejraději, když je uspával on. Moc hezky to s nima uměl a umí. Vždycky jim četl pohádku a povídal si s nimi, když dočetl, chytil je za ručičku a čekal, až usnou. Jinak je hodně vnímavý a citlivej. No a taky rád jako na chvíli uteče od všeho toho shonu kolem něho, protože je to introvert. Má rád svůj klid, no. Taky mi přijde, že jako bere všechny ostatní lidi, že jako vůbec nemá předsudky, snaží se ty lidi pochopit, je empatickej no. To mám na něm ráda.“*

Třetí sourozenec

O třetí a zároveň prostřední dceři matka říká, že je „živá“. V životě jsou pro ni velice důležití přátelé, se kterými tráví hodně času. Popisuje ji jako energickou, temperamentní a spontánní osobnost, která je pro každou srandu. Dále přiznává, že jako prostřední nemá v rodině a mezi sourozenci jednoduché postavení, poněvadž není nejstarší ani nejmladší. Na základě toho se matka domnívá, že se snaží vymezit a odlišit právě tím, že se drží hodně času z domu právě s kamarády. Je společenská. Dále se zmiňuje, že na začátku jejího dospívání hodně vzhlížela k té nejstarší, ke které se v tu dobu také hodně hlásila a chtěla s ní hodně trávit čas. Matka vnímá, že dnes už ji jako vzor nevnímá ve všech ohledech, jako tomu bylo dříve, ale podvědomě si dodnes bere příklad hlavně v morálních věcech. Přestože to nedává tak najevo, starších sourozenců si váží. A když něco potřebuje s důvěrou se na ně obrátí. Konkrétně se R5 vyjadřuje

ke své dceři takto: „*Prostřední dcera, to je živel. Ta našla své místo hodně mezi kamarády. Ráda s nimi tráví hodně času, hodně pro ni znamenají. Také jako prostřední nemá jednoduché postavení, protože je prostě uprostřed, není ani první, ani poslední, ale někde mezi. Hodně se vymezila během dospívání tím, že tráví hodně času s těmi kamarády, no. Má je opravdu jako druhou rodinu. Když jí bylo kolem dvanácti, hodně vzhlížela k té nejstarší, chtěla všechno, co měla ona. Hodně věci od ní často dostávala, a to byla vždycky v sedmém nebi. (smích) Později se tedy jednat vyhranila tím, že byla a je často pryč, spí u kamarádek, ale vnímá, že ty starší sourozence, především z té ségry si bere podvědomě hodně vzor v takových těch morálních věcech. I když to nedává najevo, váží si jich. A když potřebuje s něčím poradit nebo pomoci, tak jde vždycky nejdřív za nima.*“

Ve vztahu k mladším sestřám je také starostlivá, ale funkci pečovatele nemá tak silnou jako její starší sestra. Matka dále vnímá, že v důležitých vztazích chce být se všemi za dobře. Pokud něco nasvědčuje tomu, že by to tak nemuselo být, hned se to snaží vyřešit. Vztahy jsou pro ni obecně důležité téma. Co se týká jejího odlišení se od ostatních, tedy hlavně starších sourozenců, tak má specifický styl oblékání či líčení. Hodně se zajímá o klasické „holčičí“ věci, na rozdíl od její starší sestry, která k těmto věcem v jejím věku netíhla. Samostatnost je její další přednost, uvádí matka – tak jako u všech jejích dětí. Velkou výhodou, jakou matka spatřuje na své třetí dceři, je vlastnost, že si věci nebere osobně. Přesně to R5 komentuje takto: „*Co se týká starosti o ty mladší sestry, tak ta k opečovávání nemá tak blízko, jako ti starší. Táhne spíše opravdu k tomu světu venku, je hodně společenská a extrovertní typ. Je pro každou srandu. Také se mi jeví jako taková usmiřovatelka. Ani ne tak mezi sourozenci, ale spíše mezi dospělými a dětmi v rodině nebo celkově. To se projevuje i v kolektivu jejích kamarádů. Kdy s každým vyjde a když ne, nějak si to s ním domluví, prostě umí vyjednávat. Vnímám, že má docela potřebu se něčím odlišit, od všech ostatních, v jejím případě je to styl oblékání, líčení – věci, ke kterým ta starší sestra vůbec neměla blízko. Co má ale hodně podobný s tou nejstarší je, že je hodně samostatná, to mají jako společný, no. Nepotřebuje vodit za ručičku. Také hodně vidím, že oproti té nejstarší nebere věci tak vážně. Zatímco ta nejstarší chce, aby všechno běželo jako má, tak tahle prostřední není nikdy v křeči z toho, že něco nejde podle plánů, má takovej uvolněnější přístup k životu. Taky je hodně kreativní, stejně jako její starší brácha. To zas ta nejstarší nemá. Jinak naopak studijní typ vůbec není, to bylo vidět už na základní škole, kde na rozdíl od té nejstarší si vůbec nedělala hlavu se známkami.*“

Čtvrtý sourozenec

Potom co matka začne hovořit o své čtvrtorozené dceři, zmiňuje, že se narodila do úplně odlišných rodinných podmínek. Hned od začátku měla kolem sebe hodně lidí a opatrovníků, kteří se jí chtěli věnovat. To matka vnímá jako její největší výhodu. Od začátku měla kolem sebe spoustu učitelů, kteří byli výrazně starší než ona. Zároveň matka dodává, že učení bylo oboustranné, neboť starší sourozence naopak učila například silné trpělivosti. Čtvrtá dcera je popisována jako velmi chytré a bystré dítě. Od začátku měla velké množství vjemů a pozornosti, díky čemuž se rychle učila. Také je společenská a velmi přizpůsobivá nečekaným situacím. Matka R5 ji vnímá takto: *„Ta předposlední dcera, se narodila zas do trošku jiných podmínek. Měla kolem sebe od začátku hodně lidí – hodně pečovateli a pozornosti. Zároveň přišla do rodiny, když už byla sestra před ní docela velká, takže byla jediná malinká holčička, se kterou chtěl každý být. To učení díky tolika starším sourozencům učitelům bylo ale oboustranné, jako malá holčička naopak učila ty starší hodně velké trpělivosti, starostlivosti, a ještě větší přizpůsobivosti. Přibyl další člen do party. Další člen, se kterým se museli ty starší dělit o pozornost a čas rodičů. Vnímala jsem, že byla hodně veselý a radostný dítě, měla tolik podnětů, vjemů a pozornosti, že se všemu daleko rychleji učila. Je hodně společenská, ráda v centru dění. Hodně rychle se naučila přizpůsobovat různým situacím a lidem.“*

Pátý – nejmladší sourozenec

Nejmladší dcera připadá matce v některých věcech podobná té nejstarší. Jako příklad matka uvádí, že je také studijní typ, je pilná a záleží jí na školních výsledcích. Hned na začátku se matka se smíchem zmiňuje, že ta nejmladší je vlastně nejchytřejší ze všech. Její učenlivost a motivace je na vysoké úrovni. Chce za každou cenu držet krok se všemi staršími předchůdci a vyrovnat se jim v co nejvíce oblastech. Je velice houževnatá. Je to samostatná a výrazná osobnost, která umí věci nazývat pravými jmény. Podobně jako její bratr se velmi dobře dokáže vcítit do lidí. Taktéž dokáže odhadnout situaci a podle toho jednat. V neposlední řadě matka uvádí, že je zdrojem humoru a dobré nálady v rodině. Dokáže odlehčit náročné situace. Konkrétně R5 popisuje svou dceru takto: *„No a nejmladší dcera. Ta mi v hodně věcech připomíná tu nejstarší. Ale úplně na začátek bych řekla, že, ta je už ve svých osmi letech pomalu chytřejší než všichni dohromady. (smích) To není ani možný, jak rychle se učí, jak rychle si věci zapamatuje a jak dokáže věci nazývat pravými jmény. Už od malička byla ve všem napřed, snažila se rychle všechno okoukat, napodobit, vyzkoušet a udělat. Je stejně jako nejstarší dcera, studijní typ, dokáže se velmi dobře soustředit na jednu věc a vydržet u ní, no. Je hodně sportovně*

nadaná. Je velmi bystrá a dokáže se už jako velmi malá vcítit do lidí. Dokáže odhadnout situaci. Má mezi sourozenci určitě silnou a výraznou pozici. Je taky určitě zdrojem humoru a dobré nálady v rodině. Taky dokáže odlehčit chmurné situace, protože je ještě nebere tak vážně, jako všichni ostatní.“

Následující část kapitoly se zaměří na DVO2 a pohled R5 na přínosy vyrůstání dětí ve větší sourozenecké skupině.

- **DVO2: Jaké benefity s sebou nese skutečnost, že děti vyrůstají ve vícečetné rodině?**

Matka na úvod sděluje, že v tomto ohledu pozoruje mnoho výhod. Jako první z nich zmiňuje pouhý fakt, že se vzájemně zkrátka mají. Mohou spolu sdílet pozitivní životní momenty, a naopak se vzájemně podrží v momentech, ve kterých to budou potřebovat. Zdokonalování se v komunikaci a argumentaci je další výhodou, kterou matka spatřuje na vícečetné sourozenecké skupině. Vyjádření svého názoru či zájmu je neméně důležitým bonusem, který matka vnímá. Konkrétně to R5 komentuje takto: *„Tyjo tak to vnímám určitě jako hodně výhod. Začnu asi tím, že je skvělý, že se vzájemně mají prostě. Že mají jako hodně blízký lidi, se kterýma budou moct vždycky sdílet to hezký, ale i to nepříjemný nebo náročný. Prostě mají další čtyři lidi, který je prostě dobře znají a vždycky tu pro sebe budou. Vlastně každéj vyniká jako v něčem jiným a vzájemně se úžasně doplňují. Je to taková partička. Co se týká dalších výhod, tak se jako docela intenzivně zdokonalují v komunikaci a argumentaci, protože během dne je prostě spousta situací, kdy se jako musí nějak domluvit společně, ať už jako individuálně nebo jako všichni dohromady, no. Myslim, že mají celkově jako docela dobrý vyjadřování a umí jako formulovat to, co si myslí.“*

Dalším velkým tématem je schopnost spolupráce. Matka popisuje, že ji mají příležitost zdokonalovat každý den. Přičemž se to týká i schopnosti přizpůsobit se a dělat kompromisy. Rovněž zmiňuje učení se řešit problémy a spory nejen individuálně, ale i v rámci menší skupiny. Taktéž to souvisí s hovořením o svých pocitech a potřebách, což je také předkládané jako výhoda. R5 to vnímá takto: *„No a jako další mě napadá spolupráce, no. To je taky každodenní téma u nás. Od malinka se učí přizpůsobovat se, dělat kompromisy, i se jako podílet společně na různých jako třeba povinnostech doma, úkolech a tak, no. Co vnímám taky jako dost, tak je určitě řešení nějakých hádek a sporů mezi nima. Asi se taky jako učí, to jako vůbec řešit ty věci a spravedlivě to jako ukončit a pokaždý se jako usmířit a jít dál. Vlastně i jako mluvit o těch nepříjemných věcech i pocitech, co třeba se jim nelíbilo nebo se jich dotklo, takže tak no.“*

Jako další je z matčiny strany představena vzájemná podpora sourozenců, kterou vnímá také jako velmi důležitou do jejich budoucích životů. Jako příklad matka uvádí situace, kdy má některé z dětí s něčím problémem nebo si neví rady a nejprve jde za sourozencem. Matka podotýká, že se nejspíše dokážou v některých věcech lépe pochopit a podpořit. Přesněji to R5 sděluje takto: *„Taky mám pocit, že se jako hodně navzájem podporují, jo, že prostě může se to týkat čehokoliv a oni se jako podrží, když někdo z nich zrovna nemá dobrý den, nebo i má, tak jako všichni s ním sdílí tu jeho radost, to mi na tom přijde jako moc hezký. Takže prostě i v těžkých chvílích se podpoří. Taky nejsou vůbec sami, vlastně neustále můžou za někým z nich přijít a tím, že jako jsou si věkově samozřejmě bliž než k nám, tak jako často jsem si všimla, že s něčím jsou jako první za sebou navzájem než za námi. Že se asi jako dokážou víc pochopit, no, v některých věcech.“*

V neposlední řadě matka pozoruje, že se učí chápat a tolerovat ostatní lidi. Také zmiňuje, že na sebe navzájem dávají pozor. To spojuje s tím, že se díky tomu učí být zodpovědní. Konkrétně se k tomuto R5 vyjadřuje takto: *„Co mi taky přijde jako taková pozitivní věc, tak asi i to, že se jako dost učí jako chápat pocity ostatních lidí, tím, jak jsou spolu doma a něco spolu pořád jako řeší. Že se jako dobře chápou a mají příležitost si vyzkoušet, že různé situace můžou působit různě na lidi kolem nich. Taky jako na sebe dávají vzájemně jako pozor. I ty mladší na ty starší musím říct, že se jako upozorní, třeba když jsme někde venku. Ty starší to jako dost asi vytrénuje v té zodpovědnosti, si myslím. No a všechny to učí velký toleranci vzájemný i trpělivosti. To jako tyhle dvě věci jsou taky jako na každodenní bázi u nás. No, a ještě mě napadá třeba jako nějaký i prosazení sebe v rámci skupiny třeba. Že jako si dost natrénujou se vyjádřit před ostatníma.“*

Další část kapitoly se zaměřuje na očekávání matky (R5) týkající se budoucnosti jejich dětí v kontextu jejich sourozeneckého postavení v rodině.

- **DVO3: Jaké je očekávání matek pro budoucí život jednotlivých dětí v souvislosti se sourozeneckou pozicí v rodině?**

Prvorozený sourozenec

U nejstarší dcery se matka domnívá, že bude profesně směřovat do pedagogické sféry. Uvádí, že od mala chtěla být učitelkou v mateřské škole. Vyzdvihuje její přirozeně osvojenou práci s dětmi. Dále podotýká, že si ji představuje ve vedoucí pozici. Konkrétně o tom R5 hovoří takto: *„Tak nejstarší jsem už dřív tipovala do pedagogické oblasti. Ona už sama, když byla na základce, tak chtěla být učitelkou ve školce. Ona má tak přirozeně osvojenou tu práci s těma dětma, že to jde prostě z ní a nemusí nad tím přemýšlet. Má to v sobě, no. Dokáže si rychle*

získat důvěru dětí a celkově s nima jako navázat kontakt. Co mi přijde hezký, tak ona se jako ke všem dětem ve finále chová, jak ke svým sourozencům. Tim myslím, jakože je stejně starostlivá. Jak už jsem říkala, dokáže děti zaujmout a udržet jejich pozornost. Celkově je jako ke všem lidem hodně všímavá, takže hned jako vycítí, když nějaký dítě není s něčím v pohodě. Zároveň je prostě vůdce, jak mezi sourozencema, tak si myslím, že i venku. Takže si myslím, že by byla dobrá i jako v nějaký vedoucí pozici, protože k tomu má za sebou už taky slušnou přípravu. Co se mi líbí, tak že jako ke všem se snaží přistupovat s respektem a pochopením, má velký cit pro spravedlnost. Řekla bych, že se nechává řídit silným morálním kompasem určitě.“

Druhorozený sourozenec

O druhorozeném synovi se matka vyjadřuje obdobně. Vysvětluje, že pro jeho mírnou povahu by ho viděla též jako pedagoga. Zdůvodňuje to i tím, že o tom už hovořili a synovi se toto směřování zamlouvalo. Též zmiňuje jeho zájem v oblasti umění. Přesně to R5 komentuje následovně: *„Druhorozený syn bude si myslím jednou taky pracovat s dětma. Byť tomu momentálně tolik věci nenasvědčuje. Pro jeho mírnou povahu, by ho měly děti rádi, si myslím. Trošku už jsme o tom spolu mluvili, že by si dokázal představit jednou třeba učit. V rámci toho svého oboru, který studuje. Je citlivej a je to introvert, má rád umění a možnost se prostřednictvím něčeho vyjádřit. On jako nedává tolik emoce druhým najevo, ale skrz tu jeho kreativitu se dokáže obdivuhodně vyjádřit, to jo. Takže u něco si myslím, že by byl taky spokojenej někde v rámci práce s dětmi.“*

Třetí sourozenec

Třetí dceru matka popisuje jako velmi společenskou. Nejdříve zmiňuje oblast zdravotnictví, ale momentálně už to matka tak nevnímá. Nyní si netroufá tipovat, neboť svůj směr dcera ještě sama hledá a neví, čím by se v budoucnu chtěla živit. R5 to vnímá takto: *„U třetí dcery, tam si nejsem jistá. Ona je hodně společenská a ráda v přítomnosti svých kamarádu, no. Ted' tím zkrátka žije. Když byla mladší, trochu jsem si pohrávala s myšlenkou, že by se hodila do zdravotnictví, pro její starostlivost a péči. A dneska hodně věci opravdu nasvědčuje tomu, že bude určitě pracovat jednou s lidma, ale zdravotnictví to nakonec asi nebude. Nevím jistě jestli se bude jednat přímo o pomáhající profesi, ale ona je ráda v centru dění, a má ráda kolem sebe hodně lidí, no... Ona sama ještě netuší, když o tom mluvíme. Takže to se ještě ukáže.“*

Čtvrtý a pátý sourozenec

Dále matka sděluje, že dvě nejmladší dcery mají blízko ke zvířatům. Ale nevnímá to prozatím jako určující okolnost k tomu, aby s tím souvisela jejich budoucí profese. Nicméně hovoří o tom, že obě se budou umět dobře přizpůsobovat, ale i vyjednávat. Dále popisuje jejich sociální přípravu se sourozenci jako ideální přípravu do života a zaměstnání. R5 to vnímá následovně: *„No a ty dvě nejmladší, ty mají obě rády zvířata. Ale nevím, jestli to nějak bude souviset z jejich profesí. Spíše si myslím, že ony si najdou taky tu cestu k lidem. Jsou zvyklé mít kolem sebe pořád někoho. Je pro ně asi už přirozený pořád něco jako vyřizovat a domlouvat se na něčem. Tím si myslím, že to budou mít trošku aspoň ze začátku usnadněný v tom profesním životě. Jinak zatím nedokážu říct, kam budou v budoucnu jako směřovat.“*

9.6 Shrnutí výsledků

Na základě výpovědí respondentek budou v nadcházející kapitole shrnuty výsledky praktické části práce týkajících se **DVO1 – Jaký má význam pořadí narození dítěte do rodiny**. V tabulce jsou uvedeny osobnostní charakteristiky dětí tak, jak je vnímají jejich matky.

Přehled výsledků DVO1 vyplývá z tabulky níže – Tabulka 2.

V tabulce jsou uvedeny osobnostní charakteristiky dětí tak, jak je vnímají jejich matky.

	Respondentka 1	Respondentka 2	Respondentka 3	Respondentka 4	Respondentka 5
Prvorozený	Zodpovědnost, pečlivost Silný smysl pro odpovědnost, svědomitost zástupce rodičů Přirozená odolnost Kladení vyšších nároků	Zodpovědnost, pečlivost Dominantnost Samostatnost Sebeprosazení se Přirozeně respektovaný Schopnost prosadit se Schopnost adaptovat se na měnící se okolnosti	Klidnost, rozvážnost Přirozený respekt Zodpovědnost Přirozená autorita Schopnost předávat zkušenosti Respekt vůči okolí	Klidná autorita Rozvážnost, vnímavost Citlivost, empatie Schopnost vyjednávat Silný morální kompas Respektovaný	Spolehlivost, zodpovědnost Organizační schopnost Starostlivost Smysl pro spravedlnost Schopnost řešit nečekané situace Vzor pro sourozence, respektovaný
Druhozený	Umělec, bohém Citlivost, vnímavost Potřeba vymezit se Uzavírání se do sebe Impulzivnost	Sociální citlivost Zodpovědnost Schopnost vyjednávat Silný smysl pro povinnost Soucit Spolehlivost Starostlivost, obětavost Svědomitost Smysl pro spravedlnost	Organizovanost Férovost Přirozeně vůdčí Schopnost argumentovat Obhájce Motivační schopnosti Schopnost vyjádřit svůj názor	Sebejistota Názorová jednoznačnost Oblíbenost v kolektivu Energičnost Potřeba vymezit se	Umělec Introvert Citlivost Vnímavost Empatie Absence předsudků Starostlivost Uzavřenost
Třetí	Společenská Veselost, aktivnost Energičnost Oblíbenost v kolektivu Schopnost vyjednávat Schopnost přizpůsobit se Silné přátelské vazby	Citlivost Něžnost Oblíbenost v kolektivu Obětavost Jemnost Pracovitost Vnímavost	Klidnost Organizační schopnost Uzavírání se do sebe Schopnost snadno se přizpůsobit Důslednost Vytrvalost Motivační schopnosti	Subtilnost Vytrvalost Odhodlanost Neústupnost Sebezpytování Starostlivost Citlivost Empatie	Společenská Kreativita Energičnost, veselost Silné přátelské vztahy Potřeba trávit mnoho času s přáteli Výrazné vymezení se Schopnost vyjednávat

	Respondentka 1	Respondentka 2	Respondentka 3	Respondentka 4	Respondentka 5
	Potřeba trávit mnoho času s přáteli Vnímavost, pozornost		Cílevědomost		Samostatnost Psychická odolnost
Čtvrtý	Tolerance Porozumění Otevřenost Empatie Bystrost Schopnost rychle se učit Jazykové dovednosti Vnímavost	Houževnatost Tvrdohlavost Schopnost stanovit a dosáhnout cíle Ctižádostivost Schopnost jednat rozhodně Potřeba vymezit se Nezávislost Sebevědomí	Hlasitost Energičnost Kreativita Opečovávavost Potřeba mnoho pozornosti Schopnost snadno se přizpůsobit	Přátelskost Oblíbenost v kolektivu Společenskost Schopnost se snadno přizpůsobit Pečlivost Bystrost Schopnost rychle se učit Porozumění Ambicióznost Energičnost	Přátelskost Společenskost Schopnost se rychle učit Schopnost se snadno přizpůsobit Bystrost Veselost Oblíbenost v kolektivu Energičnost
Pátý	Bystrost Vnímavost Empatie Tolerance Porozumění Jazykové dovednosti Schopnost rychle se učit Otevřenost	Bystrost Schopnost se snadno přizpůsobit Kladení vyšších nároků na dítě Schopnost projevit svou vůli	-	-	Společenskost Schopnost rychle se učit Cílevědomost Samostatnost Schopnost snadno se přizpůsobit Empatie

Zdroj: vlastní zpracování, 2025

Následující část kapitoly bude orientována na shrnutí **DVO2 – Jaké benefity s sebou nese skutečnost, že děti vyrůstají ve vícečetné rodině**. Přehled výsledků výzkumu bude představen níže. **Respondentka 1** spatřuje benefity vícečetného sourozenectví v nadcházejícím:

Tabulka 3 – Konkrétní benefity vícečetného sourozenectví_R1

Benefit	Konkrétní příklad
Osvojení si dovednosti spolupracovat	„No jsou úžasnej tým. Jsou spolehlivý. Když jsem doma, tak to se rvou všechno... Ale jakmile jim nechám tu zodpovědnost, tak vím, že se můžu stoprocentně spolehnout, že všechno udělají. Společně fungují tady v tom úžasně. A mají to tak přirozeně, spolupráci nevnímají jako povinnost. Postarají se o sebe navzájem.“
Trénink sociálních interakcí	Myslím si, že mají prostě nejlepší vlastně partáky do života. Trénují si na sobě sociální interakce si myslím jako docela dobře, jako i ty argumentace a takovýhle věci, který pak využijou třeba s ostatníma. Protože každej je úplně jinej.“
Respektování autorit	„Oni jako doma jsou schopný se chovat jako šíleně k sobě, to jako i ke k nám, ale nikdo z nich prostě neměli žádný kázeňský problémy. A všichni jsou ve společnosti hodně oblíbený, jo že opravdu mají jako hodně kamarádů.“ „To mě jako na tom fascinuje, že opravdu nejsem důsledná v tý výchově, ale stejně vlastně oni jakoby respektují ty autority. Nemají problém opravdu se všema vycházejí, jako s vrstevníkama. Jsou určitě přizpůsobiví a skromný.“
Vzájemné obohacení se	„Zajímají se společně o věci a společně tak tráví čas. Takže v tom se hodně obohacují jako navzájem. Takže tady to jako sdílení těch vrstevnických věcí určitě.“

Zdroj: vlastní zpracování, 2025

Z pohledu **respondentky 2** vyplývají pro sourozence z vícečetných rodin následující benefity:

Tabulka 4 – Konkrétní benefity vícečetného sourozenectví_R2

Benefit	Konkrétní příklad
Vzájemné obohacení se	„Ale co takhle znám maminky od vícero dětí, takže je to vždycky nesmírně obohacující, že člověk zjistí, že má jednak velké srdce, a že rodina je mnohem pestřejší má mnohem hustší síť těch vazeb. Není to tak jednoznačné, že dceruška je tatínkova a synáček maminčin, jako je v těch dvou dětných modelech.“
Posílení rozvoje dětí	„A i jsem si všimla, že se děti v podstatně víc rozvíjí. Je vlastně je vidět, že ta rodina je hrozně obohacující jako z principu no. Na každém je něco dobrého, a hlavně si myslím, že se neztratí ve světě.“
Vzájemná podpora	„Mám pocit, že jednak si sourozenci pomáhají a to i finančně, což je ale taky důležitý, jednak podporou tou morální, že když přijde těžká chvíle, těžká nemoc, ovdovění a tak. Dále není tam vlastně nikdo sám, ani ti, co jsou bezdětní, což si myslím, že je obrovská devíza.“
Hustší vztahová síť, spolehlivý zdroj informací	„Když máte velké příbuzenstvo, tak si vzájemně ty lidi prostě ty informace předávají a je to určitě spolehlivější, protože je to rodina a ta vás prostě nenatáhne záměrně.“ „Právě ta vztahová síť a ty kontakty jsou obrovskou výhodou. Jestliže to někdo dotáhne v jakékoliv oblasti někam do hloubky, vysoko, tak vám zprostředkuje prostě tu oblast taky, protože je v ní tak dobrý, že dovede obohatit i ty další sourozence, pakliže mají zájem.“

Zdroj: vlastní zpracování, 2025

Respondentka 3 vnímá výhody vyrůstání ve větší sourozenecké skupině pro budoucí život dětí, které jsou znázorněné v tabulce níže.

Tabulka 5 – Konkrétní benefity vícečetného sourozenectví_R3

Benefit	Konkrétní příklad
Spolehlivost	<p>„Je na ně na všechny spoleh, i když na každýho trošku v něčem jiným. Proto třeba tomu nejstaršímu dám za úkol, kdyby náhodou jsme tady nebyli prostě třeba přes noc, to se nikdy nestalo, a myslím že nestane, tak to bude tak, že: On probere s holkama, jestli něco budou potřebovat do školy. Holky, udělají úkoly s tím nejmladším, kterého nebude mít ten nejstarší vůbec na starosti. Třetí dcera bude mít na starost kuchyň – vaření, svačiny, protože je v tom schopná. Ta druhá zase dohlídne, aby všichni všechno měli, což teda ty starší si zařídí samozřejmě sami no, a ten nejstarší, by akorát dovezl prostě toho nejmladšího do školy. Každý má svoji roli, no. O všechno je postaráno, protože každý má něco.“</p>
Přítomnost blízkých lidí v průběhu celého života	<p>„Nebudou samy nikdy. Budou mít jejich děti, aspoň teda doufám, budou mít bratrance a sestřenice, což oni nemají a budou si umět pomoci. A myslím si, že i v dospělosti se na sebe budou moct spolehnout, jo. Ať už půjde o radu nebo nějakou jako pomoci.“</p>
Schopnost prosadit se	<p>„Budou si podle mého umět říct, co jim jakoby v tom vztahu nějakým partnerským, prostě se budou umět prosadit nakonec. Protože tady zjišťují, že když to nedělají, tak to nefunguje, no. Já doufám, že budou i dobrými partnery.“</p>

Zdroj: vlastní zpracování, 2025

Benefity, které zmiňuje **respondentka 4** jsou zaznamenány v následující tabulce:

Tabulka 6 – Konkrétní benefity vícečetného sourozenectví_R4

Benefit	Konkrétní příklad
Blízké vztahy, podpora, pomoc	„Jsou fakt hodně dohromady. A my jsme to teda i jako hodně chtěli takhle, nebo jsme se o to cíleně snažili. Je hodně držet dohromady, protože mně jako vlastně, to přijde hezký, když ty sourozenci, mají jakoby blízký vztahy. A jsou si nějak blízký, že mám pocit, že si z té rodiny můžou dobře rozumět. Jako pochopit se a podpořit. Tak jako by to byl vlastně náš záměr, proč jsme je hodně jako dávali dohromady.“
Osvojení si dovednosti spolupracovat	„Vážím si, že fakt jako fungují hezky dohromady, jo. Že jsou tým, že spolupracují. Toho si vážím jo, je to nějaká pro mě jako důležitá hodnota.“
Vzájemné obohacení, učení se domlouvat	„Vnímám, že se učej od sebe hodně. Vidí jiné pohledy na situaci, kdy tam jsou čtyři, že nevidí jenom ten jeden pohled. Nebo ten druhý. Tak to se určitě jako se hodí, že se učej to vlastně nějak definovat, co si myslěj. A nějak vlastně už jako i děti, že se to učej vlastně říkat.“ „A nějak se domluvit, to se hodně učej. Můžou se podpořit, že na to nejsou sami, což oni asi přirozeně jo, dělaj, že nechtěj často jít někde sami, ale že jdou jako s někým.“
Trénink sociálních interakcí	„Mají jako hrozně možnosti ty interakce jo, že já jsem vlastně na začátku říkala, že jaký je rozdíl mít dvě děti a když si člověk představí ty možnosti těch kombinací. A ty kombinace vlastně interakcí, když jsou ty děti čtyři jo, že můžou bejt dva a dva, jeden a tři, a který ty tři, jeden a mezi tím, může být jeden a jeden jo.“
Široká rodinná síť	„Že má člověk tu rodinnou síť fakt širokou. A vlastně, já v tom jako vnímám tu možnost jako vlastně že, někdo mi dá zpětnou vazbu. A je to někdo, komu vlastně věříte, protože je z rodiny. Že v tom jsme jako spolu. Tak to mně jako přijde, jako silný téma no.“

Zdroj: vlastní zpracování, 2025

Benefity spojené s tím, vyrůstat v rámci větší sourozenecké skupiny jsou uvedené **respondentkou 5** v následující tabulce.

Tabulka 7 – Konkrétní benefity vícečetného sourozenectví_R5

Benefit	Konkrétní příklad
Blízké vztahy, podpora, pomoc	„Je skvělý, že se vzájemně mají prostě. Že mají jako hodně blízký lidi, se kterými budou moct vždycky sdílet to hezký, ale i to nepříjemný nebo náročný. Prostě mají další čtyři lidi, který je prostě dobře znají a vždycky tu pro sebe budou. Vlastně každé vyniká jako v něčem jiným a vzájemně se úžasně doplňují. Je to taková partička. Věkově jsou si samozřejmě blíží než k nám, tak jako často jsem si všimla, že s něčím jdou jako první za sebou navzájem než za námi. Že se asi jako dokážou víc pochopit, no, v některých věcech.“
Trénink komunikace, argumentace, formulace toho, co si myslí	„Jako docela intenzivně se zdokonalují v komunikaci a argumentaci, protože během dne je prostě spoustu situací, kdy se jako musí nějak domluvit společně, ať už jako individuálně nebo jako všichni dohromady, no. Myslim, že mají celkově jako docela dobrý vyjadřování a umí jako formulovat to, co si myslí.“
Osvojení si dovednosti spolupráce	„No a jako další mě napadá spolupráce, no. To je taky každodenní téma u nás. Od malinka se učí přizpůsobovat se, dělat kompromisy, i se jako podílet společně na různých jako třeba povinnostech doma, úkolech a tak, no.“
Trénink řešení konfliktů	„Co vnímám taky jako dost, tak je určitě řešení nějakých hádek a sporů mezi nimi. Asi se taky jako učí, to jako vůbec řešit ty věci a spravedlivě to jako ukončit a pokaždý se jako usmířit a jít dál. Vlastně i jako mluvit o těch nepříjemných věcech i pocitech, co třeba se jim nelíbilo nebo se jich dotklo.“
Respektování ostatních lidí	„Co mi taky přijde jako taková pozitivní věc, tak asi i to, že se jako dost učí jako chápat pocity ostatních lidí, tím, jak jsou spolu doma a něco spolu pořád jako řeší.“

Zdroj: vlastní zpracování, 2025

Nadcházející část práce bude věnována zodpovězení **DVO3 – Jaké je očekávání matek pro budoucí život jednotlivých dětí v souvislosti se sourozeneckou pozicí v rodině?**

V tabulce níže je představen pohled **respondentky 1.**

Tabulka 8 – Očekávání matek pro budoucí život dětí_R1

Pořadí narození dítěte	Matky popis
Prvorozený	<p>„Jako nejstarší dcera teda hodně jako směřovala, už když byla menší, že by chtěla jakoby být pedagog. Vyloženě jí lákalo jít do školky nebo takhle.“</p> <p>„Prvorozená je svědomitá opečovávatelka, velký pomocník, který zastupuje rodiče.“</p>
Druhorozený	<p>„Ta druhorozená to bude podle mě nějaký světoběžník, umělec prostě. Je to takový náš umělec no, výtvarník, dělá všechny výzdoby.“</p>
Třetí	<p>„A prostřední syn to bude fotbalista, nevím no. Je to takovej fakt šoumen. Takovej jako bavič a organizátor zápasů a všeho rodinného.“</p>
Čtvrtý	<p>U nejmladších dvojčat si matka ještě netroufla odhadovat, jak je sourozenecká pozice ovlivní. Ale už teď cítí, že mají díky svému postavení dobrou příležitost se naučit pochopit a respektovat ostatní lidi. Zároveň poukazuje na jejich bystrost a skvělou učenlivost. „Pro ně si myslím, bude o něco lehčí potom přijímat všechny druhý lidi. Myslím, že to budou mít jako v tomhle snazší třeba. Jako to pochopení těch ostatních. Ony jsou strašně chytrý, tak úžasně si pamatují věci, písničky. Mluvěj krásně jo, strašně rychle se učí.“</p>
Pátý	<p>„Pro ně si myslím, bude o něco lehčí potom přijímat všechny druhý lidi. Myslím, že to budou mít jako v tomhle snazší třeba. Jako to pochopení těch ostatních. Ony jsou strašně chytrý, tak úžasně si pamatují věci, písničky. Mluvěj krásně jo, strašně rychle se učí.“</p>

Zdroj: vlastní zpracování, 2025

Vyjádření **respondentky 2** v souvislosti s DVO3 – Jaké je očekávání matek pro budoucí život jednotlivých dětí v souvislosti se sourozeneckou pozicí v rodině, je uvedeno v pasáži níže:

„Jako očekávám že převezmou hodnoty, křesťanské hodnoty. Myslím si, že rámcově ty hodnoty, jak křesťanství, tak ekologický. Jsou hodně vnímaví prostě k okolí a my třeba nejsme úplně společenský, ale v té vesnici jako myslím, že pár věcí děláme a ty děti to vidí taky, jo. Myslím, že třeba nehází odpadky na zem a jsou vnímaví vůči svému okolí.“ (R2)

Pohled **respondentky 3** na budoucí životy svých dětí je zaznamenám v následující tabulce.

Tabulka 9 – Očekávání matek pro budoucí život dětí_R3

Pořadí narození dítěte	Popis matky
Prvorozený	<i>„Rodina ho tlačí na medicínu, já si teda myslím, že úplně na to není. Určitě bych ho viděla na nějaký jako vyšší nebo vedoucí pozici, protože si myslím, že pro to má vlohy a zkušenosti. Někdy je až zbytečně moc klid'as, ale myslím si, že i to je jako výhoda. Že se nenechá rozhodit a umí s lidmi mluvit a komunikovat. Učí se to samozřejmě, vzhledem k věku. Jako netvrdím, ale myslím si, že by na tohle byl dobrej, proto jsem říkala, jestli medicína, tak psychiatrie.“</i>
Druhorozený	<i>„Já jsem si vždycky myslela, že to umí s dětma malejma, takže by mohla pracovat jako učitelka. O tom nechce vůbec slyšet, ale podle mě, kdyby třeba byla nějaká trenérka nebo něco takového, tak s dětma by to uměla. Umí nadchnout, umí prostě vymyslet takovou zábavu, která je zabaví a umí s těma dětma mluvit, nemluví s nima jako s malejma, nedělá z nich blbce, tak za to jsem ráda.“</i>
Třetí	<i>„No třetí dcera, 13 let, tak to opravdu nevíme. Prostě je brzo. Začínáme zjišťovat celkem rádi, že tak sice nemá jakoby nadání úplně na matematiku a logiku, ale zase na tu humanitní oblast.“</i>
Čtvrtý	<i>„No a nejmladší jde samozřejmě přes ty všechny policisty, hasiče, vojáky, agenty, to jako opravdu ještě nevíme. To ukáže čas, jakým směrem se vydá.“</i>

Zdroj: vlastní zpracování, 2025

Očekávání **respondentky 4** spojené s budoucími životy jednotlivých dětí je zaznamenáno v následující tabulce:

Tabulka 10 – Očekávání matek pro budoucí život dětí_R4

Pořadí narození dítěte	Popis matky
Prvorozený	„Vlastně nějak to vidíme, jakože určitě to bude něco humanitního. Buď chce dělat něco u filmu, třeba režiséra nebo scénáristu. Baví ho pracovat s textem a psát články a takový. Něco jakoby měkkého. Anebo naopak zase pečovatelského, v oblasti jako třeba se zvířatama, protože to je zase taky oblast, která ho jakoby baví, takže tam si myslím, že to fakt jakoby bude jedna tady z těch oblastí. A samozřejmě pak už těch možností je hodně jo, ale myslím si, že to asi nebude nic úplně diametrálně jako odlišného.“
Druhorozený	„Ten druhorozený, toho baví hodně matika a tak, takže tam si myslím, že bude něco jakoby s IT dělat no. Že bude dělat nějaký programování a tak.“
Třetí	„U té třetí holčičky, nějaká práce s lidma, něco jakoby třeba s pedagogikou, myslím si, že asi to bude něco takovýho.“
Čtvrtý	„Ten nejmladší, tam si přesně jako myslíme, že jako vlastně už to trošku vidíme, protože ho baví malování a počítání. Můj brácha je stavař a vlastně máme v rodině různě ty architektky, a takže je to asi oblast, která je mu blízká no.“

Zdroj: vlastní zpracování, 2025

Očekávání respondentky 5 jsou zaznamenána v tabulce níže.

Tabulka 11 – Očekávání matek pro budoucí život dětí_R5

Pořadí narození dítěte	Popis matky
Prvorozený	<p>„Tak nejstarší jsem už dřív tipovala do pedagogické oblasti. Ona už sama, když byla na základce, tak chtěla být učitelkou ve školce. Ona má tak přirozeně osvojenou tu práci s těma dětma, že to jde prostě z ní a nemusí nad tím přemýšlet. Má to v sobě, no. Dokáže si rychle získat důvěru dětí a celkově s nima jako navázat kontakt. Tím myslím, jakože je stejně starostlivá. Jak už jsem říkala, dokáže děti zaujmout a udržet jejich pozornost. Zároveň je prostě vůdce, jak mezi sourozencema, tak si myslím, že i venku. Takže si myslím, že by byla dobrá i jako v nějaký vedoucí pozici, protože k tomu má za sebou už taky slušnou průpravu.“</p>
Druhorozený	<p>„Druhorozený syn bude si myslím jednou taky pracovat s dětma. Pro jeho mírnou povahu, by ho měly děti rádi, si myslím. Trošku už jsme o tom spolu mluvili, že by si dokázal představit jednou třeba učit. V rámci toho svého oboru, který studuje. Je citlivej a je to introvert, má rád umění a možnost se prostřednictvím něčeho vyjádřit. Takže u něco si myslím, že by byl taky spokojenej někde v rámci práce s dětmi.“</p>
Třetí	<p>„U třetí dcery, tam si nejsem jistá. Ona je hodně společenská a ráda v přítomnosti svých kamarádu, no. Teď tím zkrátka žije. Když byla mladší, trochu jsem si pohrávala s myšlenkou, že by se hodila do zdravotnictví, pro její starostlivost a péči. A dneska hodně věcí opravdu nasvědčuje tomu, že bude určitě pracovat jednou s lidma, ale zdravotnictví to nakonec asi nebude. Nevím jistě jestli se bude jednat přímo o pomáhající profesi, ale ona je ráda v centru dění, a má ráda kolem sebe hodně lidí, no.“</p>
Čtvrtý	<p>„No a ty dvě nejmladší, ty mají obě rády zvířata. Ale nevím, jestli to nějak bude souviset z jejich profesí. Spíše si myslím, že ony si najdou taky tu cestu k lidem. Jsou zvyklé mít kolem sebe pořád někoho. Je pro ně asi už přirozený pořád něco jako vyřizovat a domlouvat se na něčem. Tím si myslím, že to budou mít trošku aspoň ze začátku usnadněný v tom profesním životě. Jinak zatím nedokážu říct, kam budou v budoucnu jako směřovat.“</p>
Pátý	<p>„No a ty dvě nejmladší, ty mají obě rády zvířata. Ale nevím, jestli to nějak bude souviset z jejich profesí. Spíše si myslím, že ony si najdou taky tu cestu k lidem. Jsou zvyklé mít kolem sebe pořád někoho. Je pro ně asi už přirozený pořád něco jako vyřizovat a domlouvat se na něčem. Tím si myslím, že to budou mít trošku aspoň ze začátku usnadněný v tom profesním životě. Jinak zatím nedokážu říct, kam budou v budoucnu jako směřovat.“</p>

Zdroj: vlastní zpracování, 2025

10. Závěr výzkumu

Výsledky výzkumu potvrzují, že jednotlivé sourozenecké konstelace mají typické rysy, které se v průběhu života dříve či později projeví. Každou sourozeneckou konstelaci lze popsat specifickými znaky, přičemž je důležité zohlednit i další faktory ovlivňující osobnost jedince, jako jsou biologické, psychologické, environmentální, sociální faktory a v neposlední řadě výchovné a rodinné, které úzce souvisejí se samotnými sourozeneckými konstelacemi.

Výzkum dále ukazuje, že vyrůstání v početnější sourozenecké skupině přináší dětem řadu výhod pro jejich budoucí život. Dle výsledků matky u svých dětí vnímají kupříkladu rozvoj empatie, spolupráce, schopnosti řešit konfliktní situace, vzájemné podpory a pomoci. Často zmiňovaným benefitem byla také široká rodinná síť, která je taktéž považována jako spolehlivý zdroj informací. Četně se opakující výhodou bylo vzájemné obohacení se mezi sourozenci, naučení se respektu, prosazení se a celkový rozvoj sociálních dovedností. V neposlední řadě se hojně opakovala výhoda osvojení si zodpovědnosti a spolehlivosti.

Výsledky rovněž naznačují, že v souvislosti s očekáváními matek ohledně budoucího směřování jejich dětí hraje sourozenecká pozice taktéž svou roli. Z výzkumu vyplynulo, že alespoň jedno z dětí v sourozenecké skupině pravděpodobně zamíří dle matek do pedagogické oblasti. Kromě pedagogiky byly mezi zmiňovanými také obory umělecké. Jmenovitě bylo vícekrát poznamenáno obecné humanitní směřování dětí.

Závěrem lze konstatovat, že prvorozené děti mají díky svému postavení příležitost vybudovat si silný smysl pro zodpovědnost a svědomitost. Tento fakt uvádějí 4 z 5 respondentek. Výsledky rovněž ukazují, že prvorození bývají nejen respektováni svým okolím, ale také ho sami dokážou respektovat. S čímž souhlasí stejný počet respondentek. V neposlední řadě se ve výsledcích spojených s prvorozenectvím objevu i zjištění, že nejstarší děti se umějí dobře zachovat v nečekaných situacích, adaptovat se na měnící se okolnosti či předávat své zkušenosti dál. S tímto souhlasí všechny oslovené respondentky.

Dále 3 z 5 respondentek u svých druhorozených dětí pozorují, že jsou výrazně citlivější než jejich sourozenci a zároveň vnímavější vůči svému okolí. Respondentky u druhorozených dětí rovněž zmiňují schopnost empatie a soucitu. Dvě respondentky uvedly, že jejich druhorozené děti jsou velice kreativní a směřují do umělecké oblasti.

U dětí narozených do rodiny jako třetí vnímají 3 z 5 respondentek silné přátelské vazby a celkovou důležitost přátelství v jejich životě. To se projevuje výraznou potřebou trávit mnoho času s přáteli mimo domov, což souvisí i s jejich oblíbeností v kolektivu.

U čtvrtých a pátých dětí lze opakovaně sledovat názor matek, že se dokážou velmi dobře přizpůsobit a rychle se učí novým věcem. Jako nejmladší v rodině mají od narození kolem sebe mnoho „učitelů“, ze kterých mohou přebírat to nejlepší. Matky je popisují jako bystré, brzy jazykově vybavené, přátelské a společenské.

Dle mého mínění byl cíl diplomové práce naplněn. Prostřednictvím přímých citací matek vícečetných rodin a formy případové studie nabídla práce hlouběji porozumět sourozeneckým konstelacím a jejich významu pro budoucí život dětí.

Tato diplomová práce by měla napomoci k hlubšímu porozumění sociálnímu chování lidí, zejména pak rodičům, učitelům, sociálním pracovníkům, pečovatelům a dalším odborníkům v pomáhajících profesích.

ZÁVĚR

Diplomová práce se věnovala aktuálnímu tématu – významu sourozeneckých konstelací pro budoucí život dětí. Toto téma se dotýká všech lidí. Těch, co sourozence mají či nikoli. Konkrétní sourozenecká konstelace do značné míry určuje sociální chování jedince a tím ovlivňuje jeho osud. Předmětem této práce bylo odkrýt typické rysy jednotlivých sourozeneckých konstelací prostřednictvím pěti případových studií, které byly představeny z pohledů matek vícečetných sourozeneckých skupin.

Teoretická část v první kapitole uvedla téma sourozeneckých konstelací a popsala její jednotlivé druhy. Kapitola byla uzavřena tématem týkající se samotného vlivu sourozenecké konstelace na jedince.

Ve druhé části teoretické části jsou představena témata jako – hodnota sourozenectví pro raný vývoj osobnosti dítěte, které rozvíjelo myšlenku významu sourozenecké blízkosti pro získání zkušenostních zážitků především prostřednictvím sourozeneckých her, identifikace a představivosti. Na základě těchto prostředků si sourozenci utváří sociální a emocionální kompetenci včetně předpokladů pro dovednost řešit problémy a konflikty. Další podkapitola se zaměřila na sourozenecké hry, které dětem poskytují prostor k utváření vlastní identity. Mezi další témata patřila – identifikace u sourozenců, v rámci, níž se mají sourozenci poprvé možnost setkat s porovnáváním, vcítěním se do druhého či navázání kontaktu pomocí emocí nebo fantazie. Druhá kapitola dále obsahovala téma mentalizace, které přibližovalo blízké sourozenecké soužití a brzký rozvoj sociálních dovedností. Závěrečné kapitoly se zaměřovaly na oboustrannou sourozeneckou podmíněnost, rivalitu a lásku a v neposlední řadě na téma úlohy rodičů v rámci sourozeneckých vztahů.

Praktická část se zaměřovala na význam sourozeneckých konstelací pro budoucí život sourozenců. Výzkum se orientoval na tři oblasti – na samotný význam pořadí narození do rodiny, na benefity spojené s tím vyrůstat ve větší sourozenecké skupině a poslední oblast se týkala očekávání matek pro budoucí život jejich dětí v souvislosti s pořadím narození.

Z výzkumu vzešly typické rysy jednotlivých sourozeneckých konstelací spojené se samotným postavením dětí v rodině, výhody vyrůstání mezi více sourozenci, které se převážně týkají osvojení a rozvoje sociálních dovedností a životní směřování dětí do budoucna.

Díky případovým studiím byla možnost hlouběji proniknout do sledovaného jevu a ukázat, že pořadí narození do rodiny má svůj význam. Jeho pochopení může pomoci lépe porozumět druhým i sobě samému prostřednictvím sebepoznání.

Díky osobní zkušenosti být součástí velké sourozenecké skupiny mohu výše uvedené skutečnosti jen potvrdit. Při zpracovávání teoretické části práce jsem se mnohokrát pozastavila a zamyslela nad trefností popisovaných sourozeneckých specifik, které autoři uvádějí ve svých publikacích. Sama vnímám výraznou jedinečnost každé sourozenecké konstelace, která má ve společnosti nezastupitelnou roli. Díky ní si každý sourozenec osvojí takové dovednosti a přednosti, které se později promítnou do jeho života i profesní dráhy.

Výše představené typické rysy sourozeneckých konstelací odpovídají i mé osobní zkušenosti. U svých sourozenců je vnímám velmi silně. Můj druhorozený sourozenec se našel v sebevyjádření prostřednictvím umění, kterému se chce v budoucnu věnovat. Třetí sourozenec, přestože se nachází v nelehkém postavení prostředního dítěte, dokáže přijímat životní situace s mnohem větší lehkostí než já. Má kolem sebe už dlouhou dobu silné přátelské vazby, které mu poskytují oporu. Oproti nám prožívá tyto vztahy mnohem intenzivněji. Moji nejmladší sourozenci jsou z nás všech zkrátka „nejchytřejší“. Výše uvedené pohledy maminek přesně vystihují mé pocity spojené s nejmladšími členy rodiny. Přirozeně vyvažují naši sourozeneckou skupinu a vzájemně si toho stále mnoho předáváme. Domnívám se, že tento proces nikdy neskončí a vzájemné obohacování bude naší součástí už napořád. Tento fakt mě naplňuje skutečnou radostí a vděkem – nejen za to, že mám kolem sebe už napořád blízké lidi, kteří mi budou vždy upřímným zrcadlem, ale i za to, že se o sebe můžeme v nelehkých životních chvílích opřít.

Závěrem bych ráda zdůraznila, že si plně uvědomuji, že ne každý má možnost sdílet svůj život se sourozenci v pozitivním slova smyslu. Mnozí z nás sice sourozence mají, ale stále si k sobě cestu hledají. Někteří ji najdou, jiní nikoliv. Tato práce poukazuje na skutečnost, že i když to tak nemusí na první pohled vypadat, sourozenectví je dar, o který stojí za to pečovat.

POUŽITÁ LITERATURA

Tištěné zdroje

ČAPEK, Jan a Markéta ČAPKOVÁ. *Pozitivní výchova sourozenců v rodině*. Praha: Portál, 2010. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-7367-779-4.

DUMONTEIL-KREMER, Catherine. *Další dítě v rodině: výchova sourozenců*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0802-0.

FABER, Adele a Elaine MAZLISH. *Siblings Without Rivalry*. W. W. Norton & Company, 2012. ISBN 0393342212.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.

CHRASTINA, Jan. *Případová studie – metoda kvalitativní výzkumné strategie a designování výzkumu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2019. Monografie. ISBN 978-80-244-5373-6.

KÖNIG, Karl. *Bratři a sestry – Pořadí narození jako osud*. 2023. Franesa, 2023. ISBN 978-80-88337-64-5.

KRÁLOVÁ, Milena. *Děti nového milénia*. Praha: K4K Publishing, [2019]. Knihovnička Meduňky. ISBN 978-80-88345-60-2.

LEMAN, Kevin. *Prvorozený: výhoda, či handicap*. Praha: Návrat domů, c2011. ISBN 978-80-7255-250-4.

LEMAN, Kevin. *Sourozenecké konstelace: nové, přepracované vydání*. 2016. ISBN 978-80-262-1100-6.

MARKHAM, Laura. *Aha! Rodičovství – sourozenci: jak zabránit sporům mezi sourozenci a vychovat z nich přátele na celý život*. Vydání druhé. Praha: Kristián Entertainment, 2021. ISBN 978-80-204-5853-7.

MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. Psyché. ISBN 80-247-1362-4.

NOVÁK, Tomáš. *Sourozenecké vztahy*. Praha: Grada, 2007. Pro rodiče. ISBN 978-80-247-2075-3.

REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009. Sociologie. ISBN 978-80-247-3006-6.

SKLÁDALOVÁ, Markéta. *Sourozenci – o spravedlivé výchově*. Brno: CPress, 2018. ISBN 978-80-264-2029-3.

SOHNI, Hans. *Sourozenecká dynamika*. Praha: Portál, 2019. Spektrum (Portál). ISBN 978-80-262-1526-4.

Elektronické zdroje

DOLANOVÁ, Dana, Edita PEŠÁKOVÁ, Petra BÚŘILOVÁ a Andrea POKORNÁ. *Principy kvalitativního výzkumu* [online]. [cit. 2025-02-13]. Dostupné z: https://is.muni.cz/do/rect/el/estud/lf/js23/metodika_prace/web/pages/07_01_metody_vyzkumu.html?kod=FDFAJ_FAF;predmet=1414089;lang=cs

PETRUSEK, Miloslav. *Sociologická encyklopedie* [online]. In: [cit. 2024-11-24]. Dostupné z: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Socializace_anticipuj%C3%ADc%C3%AD

PETRUSEK, Miloslav. *Sociologická encyklopedie* [online]. př. n. l. [cit. 2024-09-12]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Empatie>

Slovních cizích slov [online]. 2024 [cit. 2024-10-05]. Dostupné z: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/androgynni-typ>

Sekundární zdroje

MATĚJČEK, Zdeněk. *Co děti nejvíc potřebují*. Vyd. 7. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0853-2.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Výbor z díla*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-1056-6.

MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (Slon), 1997. Studijní texty. ISBN 80-858-5024-9.

URBAN, Lukáš. *Sociologie: klíčová témata a pojmy*. Praha: Grada, 2017. ISBN 978-80-247-5774-2.

VÝROST, Jozef, Ivan SLAMĚNÍK a (Eds.). *Sociální psychologie. 2., přepracované a rozšířené vydání*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1428-8.